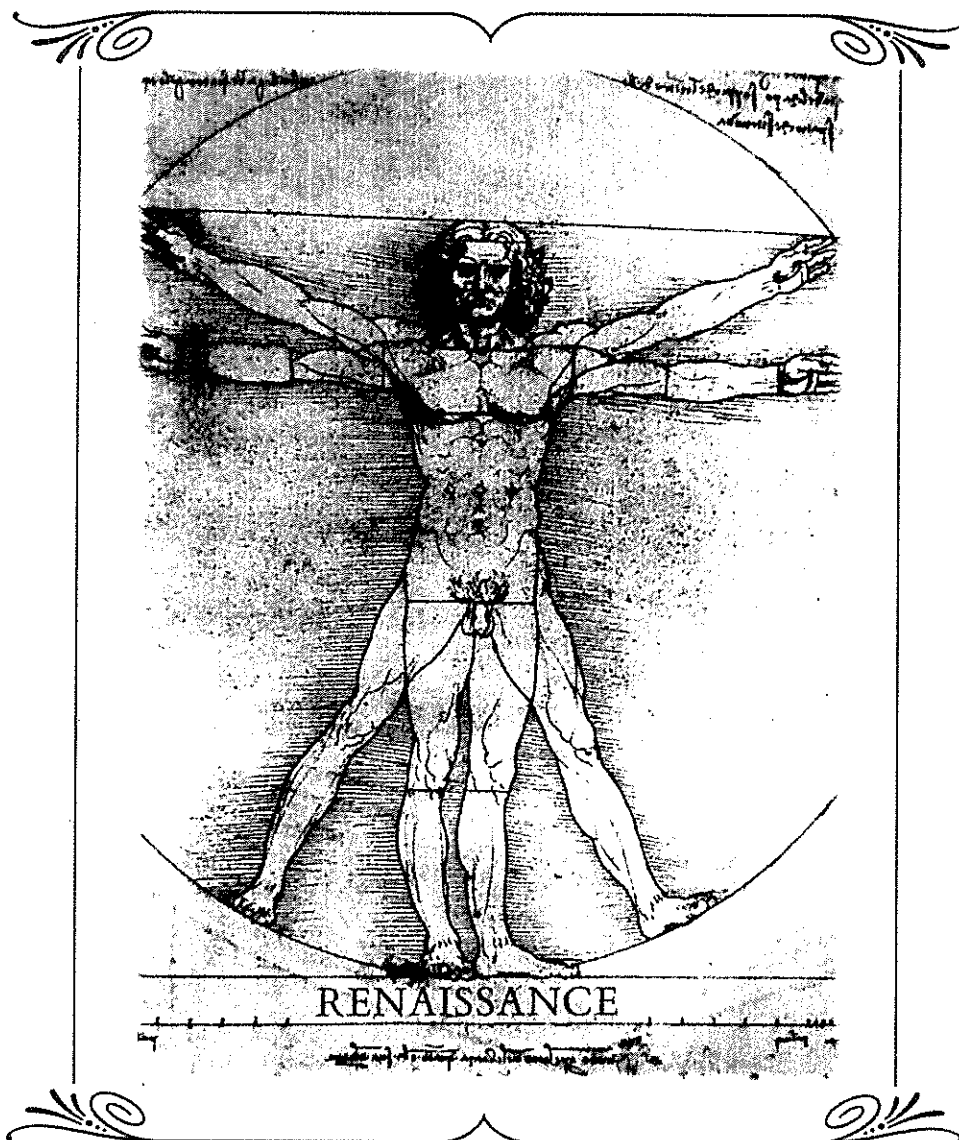

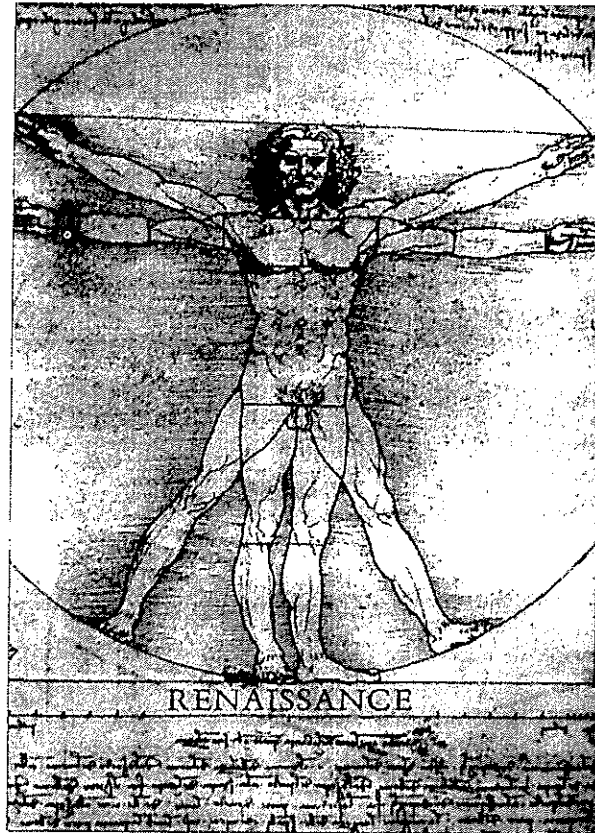
วารสารยุโรปศึกษา
ปีที่ 13 ฉบับที่ 1-2 มกราคม-ธันวาคม 2548

Journal of European Studies
Vol.13 No.1-2 January-December 2005

Journal of European Studies
Centre for European Studies (CES)
Chulalongkorn University

อธิบายภาพปก

ภาพวาด The Vitruvian Man เป็นภาพวาดซึ่งปรากฏอยู่ในสมุดบันทึกประจำวันของเลโอนาร์โด ดา วินชี วาดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1492 ภาพดังกล่าวแสดงสัดส่วนของชายเปลือยซึ่งดูเหมือนจะซ้อนกันอยู่ภายในรูปวงกลมและสี่เหลี่ยม ปัจจุบันภาพต้นฉบับจัดแสดงอยู่ที่ Gallerie dell'Accademia เมืองเวนิส ประเทศอิตาลี

จากบรรณาธิการ

วารสารยุโรปศึกษานี้ เป็นฉบับรวมประจำปี พ.ศ.2548 ซึ่งทางศูนย์ยุโรปศึกษา ก็ได้รับเกียรติจากนักวิชาการหลายท่าน ในการส่งบทความมานำเสนอ เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับยุโรปศึกษาในสังคมไทยให้ชัดเจนมากขึ้น

บทความแรก เป็นเรื่อง "ระบบกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองยุโรป" โดย วรลักษณ์ สงวนแก้ว นิติกร 4 กลุ่มพัฒนางานกฎหมาย สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เป็นบทความที่ว่าด้วยการพัฒนาของกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของชาวยุโรป โดยผ่านกลไกที่สำคัญ 3 ชนิด คือ กลไกของสภายุโรป กลไกของสหภาพยุโรป และระบบศาลและกฎหมายภายในของประเทศต่างๆ กลไกทั้งหมดนี้ ได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดและมุมมองทางหลักนิติศาสตร์ใหม่จากภาคพื้นยุโรป เพื่อคุ้มครองสิทธิของพลเมือง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

บทความต่อมา เรื่อง "การเมืองยุโรป และธรรมนูญฉบับล่าสุด : ล้ม หรือ ลุก?" โดย กุลกมุท สิงหราช ณ อยุธยา อธิบดีกรมยุโรป กระทรวงต่างประเทศ ได้อธิบายถึงปัญหาและอุปสรรคของธรรมนูญสหภาพยุโรปฉบับล่าสุด ที่มีประเทศสมาชิกให้สัตยาบันเพียง 13 ประเทศ และมีประชามติคัดค้านจากสมาชิก 2 ประเทศ อีก 7 ประเทศเลื่อนการประชุมออกไป อย่างไรก็ตามชาวยุโรปก็ยังคงเห็นความสำคัญของการบูรณาการในระดับภูมิภาค

เรื่อง "สหภาพยุโรปกับการต่อต้านการก่อการร้าย" โดย ดร.สาธิต สุนทรพันธุ์ อาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้อธิบายถึงสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนไปหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและการยุติของสงครามเย็น โดยอธิบาย

ว่า สถานการณ์การก่อการร้ายเป็นปัญหาการเมืองใหม่ที่ยุโรปต้องเผชิญ บทความนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความพยายามในการต่อต้านการก่อการร้ายในอดีต จากนั้น ก็ได้อธิบายถึงแนวทางของสหภาพยุโรป ในการต่อต้านการก่อการร้ายหลังเหตุการณ์ 9/11 จนถึงปัจจุบัน

บทความภาษาอังกฤษเรื่อง "The Fifth EU Enlargement" (การขยายตัวครั้งที่ 5 ของสหภาพยุโรป) โดย เก็จพิรุณ เกาะสุวรรณ จากกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ได้แสดงให้เห็นว่า การขยายสมาชิกของสหภาพยุโรป โดยรับสมาชิกใหม่อีก 10 ประเทศนั้น ทำให้สหภาพยุโรปขยายตัวในทุกด้าน ในฐานะที่สหภาพยุโรปเป็นคู่ค้าอันดับที่สี่ของไทย ภาคเอกชนของไทย จึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรักษาและขยายตลาดในประเทศสมาชิกใหม่เหล่านี้

บทความภาษาอังกฤษต่อมา เรื่อง "Terrorism Constraint Turkey from Joining European Union" (การก่อการร้ายขัดขวางตุรกีจากการเข้าร่วมสหภาพยุโรป) โดย ฮามิต วิโดโด ได้อธิบายให้เห็นว่า เงื่อนไขบางประการของสหภาพยุโรป โดยเฉพาะการที่อังกฤษ เคารพสิทธิจากการก่อการร้ายมากขึ้น และการที่ชาวเติร์กอพยพจำนวนมากในประเทศฝรั่งเศส กำลังต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิทางการเมือง ทำให้ตุรกีประสบปัญหาความยากลำบากในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกใหม่ของสหภาพยุโรป เพราะตุรกีมีประชากรส่วนข้างมากเป็นมุสลิม สหภาพยุโรปจึงลังเลที่จะทำให้ประชากรของสหภาพมีอัตราส่วนชาวมุสลิมเพิ่มขึ้น และยังวิตกกังวลเกี่ยวกับการก่อการร้ายแบบพลีชีพของชาวมุสลิม แต่กระนั้น วิโดโดอธิบายว่า ชาวยุโรปเข้าใจความหมายของการพลีชีพ ในความหมายของพระคัมภีร์ที่อ่านคลาดเคลื่อน เพราะการพลีชีพมิได้หมายถึงสงคราม จึงไม่มีความจำเป็นต้องวิตกกังวลถึงการเข้าเป็นสมาชิกของตุรกี

บทความต่อมาเรื่อง "นโยบายยุโรปเพื่อความสามารถในการแข่งขัน : สหภาพเศรษฐกิจบนฐานแห่งความรู้" โดย รศ.การุณย์ลักษณ์ พหลโยธิน อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้อธิบายถึง นโยบายของยุโรป เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก โดยการสร้างฐานความรู้ ที่มุ่งเน้นการเติบโตและความสามารถในการแข่งขัน

บทความเรื่อง "ความร่วมมือสหภาพยุโรปและอาเซียน" โดย รศ.ดร. สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้อธิบายสหภาพยุโรป ในฐานะคู่เจรจาทางการค้าที่เก่าแก่ที่สุดของภาคีอาเซียน และนับตั้งแต่ พ.ศ.2546 เป็นต้นมา สหภาพยุโรปก็พยายามที่จะขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างสหภาพยุโรปและภาคีอาเซียนให้มากขึ้น แต่ก็ยังมีอุปสรรคคือ ปัญหาเรื่องประชาธิปไตยในมัลดีฟส์ และ การพัฒนาเศรษฐกิจอันไม่สม่ำเสมอของประเทศสมาชิกภาคีอาเซียน

บทความภาษาอังกฤษเรื่อง "Hidden Fact Behind the German Unification in 1990" (ความจริงเบื้องหลังการรวมประเทศเยอรมนี ใน ค.ศ 1990) โดย โรมัส คอนเฮาเซอร์ เป็นบทความจากการสัมมนาในเรื่องการรวมเยอรมนี คอนเฮาเซอร์ได้เล่าถึงประวัติศาสตร์การรวมประเทศเยอรมนีใน ค.ศ.1990 ว่า การรวมเยอรมนีนี้เป็นเหตุการณ์สำคัญอย่างยิ่ง โดยเหตุการณ์นี้สืบเนื่องมาจากการล่มสลายของเยอรมนีตะวันออกใน ค.ศ.1989 อันนำมาสู่การทำลายกำแพงเบอร์ลิน จากนั้น ก็นำมาสู่การเคลื่อนไหวของนายกรัฐมนตรีเฮลมุท โคห์ล แห่งเยอรมนีตะวันตก ที่ผลักดันการรวมเยอรมนีได้สำเร็จ โดยที่รัฐบาลโซเวียตสมัย มิคาอิล กอร์บาชอฟ มิได้ขัดขวางแต่อย่างใด

บทความต่อมา เป็นเรื่องราวของประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ระหว่างสยามและตะวันตก คือเรื่อง "การเสด็จเยือนประเทศสเปนและโปรตุเกส ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" โดย มธุรส คุภผล และ สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ เป็นการเล่าถึงการเยือนประเทศคาบสมุทรไอบีเรีย 2 ประเทศ คือ สเปนและโปรตุเกส เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนัก และเป็นการเดินทางท่องเที่ยวของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ แต่จากบทความนี้ ก็จะได้เห็นบทบาทในการเยือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ และความพยายามในการต้อนรับของประเทศเจ้าบ้าน ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

สุดท้ายเป็นบทปริทัศน์หนังสือ โดยเป็นการแนะนำวรรณกรรมตะวันตก เรื่อง รหัสลับดา วินชี (The Da Vinci Code) เขียนโดย แดน บราวน์ (Dan Brown) และแปลเป็นภาษาไทยโดย อรดี สุวรรณโกมล ซึ่งเป็นนวนิยายเรื่องเด่นมากของสมัยปัจจุบัน จนกระทั่งได้มีการนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ เนื้อเรื่องเป็นเรื่องสืบสวนที่สะท้อนถึงข้อโต้แย้งในเชิงหลักการของศาสนา ซึ่งแดน บราวน์มาแต่งเดิมเป็นนิยายที่สนุกสนาน และได้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมยุโรปพอสมควร

แม้ว่า วารสารยุโรปศึกษานับนี้จะออกต่ำกว่ากำหนดมาก คือออกในต้นปี พ.ศ. 2549 เนื่องจากเหตุขัดข้องทางด้านการบริหารภายในศูนย์ ฯ เนื้อหาในบทความทุกบทยังคงคุณภาพและทันสมัย และน่าอ่านสมควรแก่การศึกษา

สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ
บรรณาธิการประจำฉบับ
สิงหาคม 2549

FROM THE EDITOR

This issue of the Journal of European Studies is a combined issue for the year 2005, in which the editor takes honour from a number of scholars in presenting articles.

For the first article "The System of Rights and Liberties Protection of European Citizen," Woraluk Sanguankaeo takes a close look at the development of legal and institutional mechanisms on rights and liberties of the European citizen, that could be divided into three levels, firstly, the System of the Council of Europe is comprised of European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms and European Court of Human Rights. Secondly, the System of European Union is composed of The Treaty of Maastricht, The Charter of Fundamental Rights and Draft Treaty establishing a Constitution for Europe. Finally, the system of courts and domestic law of each country.

The second article, "European Politics and the Latest Constitution: Fly or Fail" by Kulkumut Singhara Na Ayudhaya, talks about the background and the content of the draft European Constitution. It highlights the current reaction from the member countries.

"European Union and Anti Terrorism" by Satin Soonthornpan looks at the changes in the international situation after the fall of the Soviet Union. The terrorist incident has become a new problem that threatens Europe. The article covers the issue in three parts; first, how Europe copes with terrorism in the past, second, how terrorism phenomena changed after 9/11 and the EU have to make a new way of counter-terrorism. Lastly, the transatlantic perspectives go on to see that there are both complementary and contradictory in terrorism and security issue.

The English language article, "The Fifth EU Enlargement" by Katepirun Kohsuwan, argues that the enlargement of EU membership to the 10 countries have an effect on its economics of scale. Thai private sectors should speed up their effort in building networks with partners in the new member states in order to maintain and expand their markets in these countries through effective marketing strategies.

The next English article "Terrorism Constraint Turkey from Joining the European Union" by Hamid Widodo, relates that the integration of countries in Europe started from the end of World War II. Recently, the EU faces more threats from Islamic terrorist. Turkey has tried hard to ask for EU membership for a long time, but the recent situation causes the EU reluctant to embrace Turkey as a new member.

"Europe Policy for Competitiveness: A Knowledge Base Economic Union" by Karunlak Phahonyothin, proposes the world in the twenty-first century will be the age of rapid change, whereby "competitive advantage" is more important than "comparative advantage in the past centuries. The European Union has to strengthen her potential and competitiveness. Hence, the European Union has to put greater effort and investment for creating a dynamic knowledge-based economy.

The next article is "European Union – ASEAN Cooperation" by Somchai Pakapaswiat, which talks about the establishment of a free - trade area between European Union and ASEAN. The policy is supported by many vision groups, who believe that it will help increase goods and services trade, and will attract more investments.

The English article, "Hidden Fact Behind the German Unification in 1990" by Thomas Konhäuser, recites of the history of German Unification in 1990. It is one of important events after World War II. The

unification came followed the collapse of Communist Eastern Europe and the fall of Berlin Wall in 1989.

"The journey to Spain and Portugal of H.M. King Chulalongkorn" by Mathuros Suppapohl and Suthachai Yimprasert, describes the royal tour of the king of Siam to the Iberian Peninsula in 1897. It was an important event in history of Thailand that the former king attempted to modernize his country.

Lastly, we have a review of the recent best-seller, "The Da Vinci Code" by Dan Brown. The proposed story led to many discussions for the roles of Religion in society. The article itself provides an enjoyable read and aspects of European culture.

Although this edition of Journal of European Studies was again overdue until the year 2006, the contents of all articles are all about European issues, interesting and worth studying.

Suthachai Yimprasert
Editor

สารบัญ

ระบบกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองยุโรป วรลักษณ์ สงวนแก้ว	1
การเมืองยุโรป และธรรมนูญฉบับล่าสุด : ล้ม หรือ ลุก? กุลกฤษณ์ สิงหราช ณ อยุธยา	14
สหภาพยุโรปกับการต่อต้านการก่อการร้าย สาธิต สุนทรพันธุ์	26
การก่อการร้ายขัดขวางธุรกิจจากการเข้าร่วมสหภาพยุโรป ธามิต วิโดโด	48
นโยบายยุโรปเพื่อความสามารถในการแข่งขัน: สหภาพเศรษฐกิจบนฐานแห่งความรู้ การุณย์ลักษณ์ พหลโยธิน	68
การขยายตัวครั้งที่ 5 ของสหภาพยุโรป เก็จพิรุณ เกาะสุวรรณ	83
ความร่วมมือสหภาพยุโรปและอาเซียน สมชาย ภคภาสนวิวัฒน์	93

ความจริงเบื้องหลังการรวมประเทศเยอรมันใน ค.ศ. 1990 โรมัส คอนเฮาเซอร์	105
การเสด็จเยือนประเทศสเปนและโปรตุเกสใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มธุรส ศุภผลและสุธาสัย ยิ้มประเสริฐ	164
วรรณกรรมปริทัศน์เรื่องรหัสลับดาวินชี จิรเดช มหาวรรณกิจ	197

CONTENTS

The System of Rights and Liberties Protection of European Citizen <i>Woraluk Sanguankaeo</i>	1
European Politics and the Latest Constitution: Fly or Fail <i>Kulkumut Singhara Na Ayudhaya</i>	14
European Union and Anti Terrorism <i>Satin Soonthornpan</i>	26
Terrorism Constraint Turkey from Joining the European Union <i>Hamid Widodo</i>	48
Europe Policy for Competitiveness: A Knowledge Base Economic Union <i>Karunlak Phahonyothin</i>	68
The Fifth EU Enlargement <i>Katepirun Kohsuwan</i>	83
European Union – ASEAN Cooperation <i>Somjai Phagaphasvivat</i>	93
Hidden Fact Behind the German Unification in 1991 <i>Thomas Konhäuser</i>	105

**The journey to Spain and Portugal of
H.M. King Chulalongkorn** 164
Mathuros Suppapohl and Suthachai Yimprasert

Book Review: The Da Vinci Code 197
Jiradej Mahawannakij

ABSTRACT
The System of Rights and Liberties Protection of
European Citizen

Woraluk Sanguankaeo

The system of rights and liberties protection of European citizen has been established over the last century. Yet rarely has it been known to analysis in the context of any integration theory. This article is an attempt to analyze the level of rights and liberties protection of European citizen by building on the approach of legal and institutional mechanism. The author hope that this article will enable a better understanding of the system of rights and liberties protection of European citizen among Thai people.

The paper will take a close look at legal and institutional mechanism of rights and liberties protection in Europe ,tracking, to the extent possible. At the present time the system of rights and liberties protection of European citizen can be divided in three levels. Firstly, the System of Council of Europe is comprised of European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms and European Court of Human Rights. Secondly, the System of European Union is composed of The Treaty of Maastricht, The Charter of Fundamental Rights and Draft Treaty establishing a Constitution for Europe. Finally, the system of court and domestic law of each countries, we will explore the role of constitutional court and administrative court in creation of a human rights doctrine.

As part of the conclusion, the paper will briefly discuss lessons what Thailand can be learnt from the system of rights and liberties protection of Europe. In the end, the question is asked whether Thailand is ready to apply the model of Europe for reforming the system of rights and liberties protection of Thai citizen.

ระบบกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองยุโรป

วรลักษณ์ สงวนแก้ว¹

ปัจจุบัน

กลุ่มประเทศในแต่ละภูมิภาคของโลกได้มีการจัดตั้งระบบกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้กับพลเมืองของตนเอง เป็นต้นว่า ในทวีปอเมริกาได้มีการจัดตั้งกฎบัตรสหภาพอเมริกา หรือ The Charter of the organization of American States ซึ่งมีกลไกการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่เรียกว่าเกือบจะสมบูรณ์แบบในตัว ซึ่งประกอบไปด้วยอนุสัญญาคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองอเมริกา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำภูมิภาคและศาลสิทธิมนุษยชนของภูมิภาคอเมริกา ในทวีปแอฟริกาได้มีการจัดตั้งกลไกการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้กับพลเมืองแอฟริกันอย่างหลวม ๆ ซึ่งประกอบไปด้วยกฎบัตรจัดตั้งองค์กรและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำภูมิภาคเท่านั้น ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีแนวคิดในการจัดตั้งกลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ The Asean Human Rights Mechanism ซึ่งในขณะนี้เพิ่งจะมีการจัดตั้งคณะทำงานหรือ Working-Group ศึกษาค้นคว้าวิจัยกันอยู่ สำหรับทวีปยุโรปนั้นจัดได้ว่ามีระบบกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่มีประสิทธิภาพและเก่าแก่ที่สุดในโลกเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ เพราะทวีปยุโรปถือเป็นผู้นำกำเนิดแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ ยิ่งไปกว่านั้นทวีปยุโรปยังมีระบบกฎหมายกลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐและ

¹ นิติกร 4 กลุ่มพัฒนางานกฎหมายสำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

ความร่วมมือระหว่างประเทศที่ต่อเนื่องอีกด้วย การนำเสนอบทความนี้ผู้เขียนจะ
ขอนำเสนอโดยแบ่งออกเป็นสามส่วน กล่าวคือ ส่วนที่หนึ่ง กลไกของสภายุโรป
(The System of Council of Europe) ส่วนที่สอง กลไกของสหภาพยุโรป (The
System of European Union) และในส่วนที่สามระบบศาลและระบบกฎหมาย
ภายในของประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป

1. กลไกของสภายุโรป (The System of Council of Europe) สภา ยุโรป

หรือ The Council of Europe คือองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาค
ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักในการส่งเสริมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนและหลักนิติ
ธรรมให้เกิดขึ้นในภูมิภาคยุโรป โดยปัจจุบันมีประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปเข้าร่วม
เป็นภาคีจำนวนกว่า 40 ประเทศ ผลงานของสภายุโรปอันเป็นที่ประจักษ์แก่สายตา
ชาวโลกคือ อนุสัญญาคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง
ยุโรป หรือ European Convention of Human Rights and Fundamental
Freedoms 1950 และการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปหรือ European Court
of Human Rights ทั้งนี้ โดยมีหลักการ ดังนี้

1.1 อนุสัญญาคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ของพลเมืองยุโรป (European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms 1950)

อนุสัญญานับนี้ถือเป็นแม่แบบของการจัดตั้งกลไกคุ้มครองสิทธิมนุษย
ชนในระดับภูมิภาค ปัจจุบันได้มีพิธีสารแก้ไขเพิ่มเติมอนุสัญญา ฯ ถึง 14 ฉบับ
มาตราสำคัญที่ถือเป็นหัวใจของอนุสัญญา ฯ คือ มาตรา 6 และมาตรา 13 ซึ่งว่า
ด้วยเรื่องการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ โดยรัฐภาคี

จะต้องสร้างหลักประกันให้แก่พลเมือง² ในรัฐของตน ในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยศาลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย โดยจะต้องยึดหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย เทียบธรรม และมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ จะต้องไม่ใช่เวลานานจนเกินไป นักกฎหมายมหาชนบางท่านได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการพิจารณาที่ไร้ประสิทธิภาพ และใช้เวลาอันยาวนานถือเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนประการหนึ่ง ท่านผู้อ่านจะเห็นได้ว่าเพียงไม่กี่ปีหลังจากที่อนุสัญญานี้มีผลบังคับใช้ หลักการดังกล่าวได้กลายเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่ปรากฏอยู่ในนานาอารยประเทศ

1.2 ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Court of Human Rights)

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ถือเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของอนุสัญญาคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพลเมืองยุโรป ซึ่งศาลดังกล่าวถูกจัดตั้งขึ้นโดยพิธีสารฉบับที่ 11 แก้ไขเพิ่มเติมอนุสัญญาดังกล่าว ศาลสิทธิมนุษยชนจะพิจารณาคดีโดยยึดหลักการที่ไม่เข้าไปก้าวก้าวอำนาจของศาลภายในของรัฐภาคี กล่าวคือ ศาลดังกล่าวจะรับฟ้องคดีแต่เฉพาะกรณีที่ศาลหรือองค์กรภายในของรัฐภาคีไม่สามารถเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดีได้แล้วตามหลัก The Principle of exhaustion of local remedies ผู้มีสิทธิฟ้องคดีคือปัจเจกชน และรัฐภาคี โดยเหตุแห่งการฟ้องคดี ได้แก่ กรณีที่ปัจเจกชนหรือรัฐภาคีเห็นว่าการละเมิดสิทธิเสรีภาพตามอนุสัญญาดังกล่าว ปัจจุบันแนวคำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนได้มีอิทธิพลต่อการสร้างคำวินิจฉัยของศาลภายในของรัฐ

² Article 6 and Article 13 of European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms 1950.

ภาคีด้วย ตัวอย่างเช่น ในทางปฏิบัติศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญของรัฐภาคี มักจะวินิจฉัยคดีตามหลักกฎหมายที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปวางไว้ เนื่องด้วย ตุลาการในทวีปยุโรปโดยส่วนใหญ่ จะให้ความสำคัญกับหลักกฎหมายคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก

2. กลไกของสหภาพยุโรป (The System of European Union)

เมื่อกล่าวถึงสหภาพยุโรปหรือ EU แล้ว ท่านผู้อ่านอาจจะคุ้นเคยกับองค์ การระหว่างประเทศนี้เป็นอย่างดี เพราะปัจจุบันนี้สหภาพยุโรปมีบทบาทใน ประชาคมโลกอย่างมากทั้งด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองยุโรป สหภาพยุโรปได้ให้ความสำคัญยิ่งหย่อนไป กว่าทางด้านเศรษฐกิจการเงิน สหภาพยุโรปมีสถานะเป็นองค์การระหว่าง ประเทศที่มีสภาพเหนือรัฐ (Supra-National) มีระบบกฎหมายและสถาบันองค์กร ต่าง ๆ ของตนเอง ดังนั้น รัฐสมาชิกจึงต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายและ กฎระเบียบที่ออกโดยองค์กรหรือสถาบันของสหภาพ กลไกของสหภาพยุโรปที่มี ส่วนช่วยส่งเสริมระบบการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ประกอบด้วยสนธิสัญญา มาสทริคท์ กฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานของยุโรป รัฐธรรมนูญสหภาพยุโรป ทั้งนี้ โดยมีหลักการดังนี้

2.1 สนธิสัญญามาสทริคท์ (The Treaty of Maastricht)

สนธิสัญญามาสทริคท์ (The Treaty of Maastricht) เป็นสนธิสัญญาที่ ก่อตั้งความเป็นสหภาพยุโรป (European Union) และความเป็นพลเมืองยุโรป (European Citizen) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ชาวยุโรปนอกจากจะมีสถานะพลเมืองใน รัฐของตนแล้ว พวกเขายังได้รับสถานะความเป็นพลเมืองของสหภาพยุโรปอีกด้วย

สนธิสัญญามาสทริช³ บัญญัติไว้ว่า สถานะความเป็นพลเมืองยุโรปนี้จะไม่ปลี่ยนสถานะพลเมืองรัฐ ซึ่งเจตนารมณ์ของมาตรานี้คือ หลักการเสริมซึ่งกันและกัน (The Principle of Complementarity) อันจะส่งผลให้สิทธิเสรีภาพของพลเมืองยุโรปได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ สาระสำคัญของสนธิสัญญานี้คือ พลเมืองยุโรปจะไม่เสียสิทธิขั้นพื้นฐานของพวกเขา เมื่อพวกเขาเดินทางไปศึกษาทำงาน หรือพักอาศัยอยู่ในภูมิภาคยุโรป เนื่องด้วยสหภาพยุโรปยึดหลักการเคลื่อนไหวเสรี 4 ประการ อันประกอบไปด้วย เสรีภาพการเคลื่อนไหวทางด้านสินค้า เงินทุน แรงงานหรือบุคคล การบริการ (Freedom of movements) ภายใต้หลักการนี้ รัฐที่พลเมืองยุโรปเข้าไปพำนักอาศัย ทำงาน หรือศึกษาต่อ จะต้องให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพไม่ต่ำกว่ารัฐที่พลเมืองผู้นั้นถือสัญชาติ

2.2 กฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรป (The Charter of Fundamental Rights)

กฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรปนี้เกิดจากการประชุมสุดยอดของสหภาพยุโรปที่เมือง Nice ประเทศฝรั่งเศส นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของสหภาพยุโรปที่มีกฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นของตนเอง ปัจจุบันประชาคมโลกได้ให้การยอมรับว่า สิทธิขั้นพื้นฐานที่บัญญัติอยู่ในกฎบัตรมีความก้าวหน้ากว่าอนุสัญญาคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานอื่นๆ เนื่องด้วยเป็นการรวมกลุ่มของสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม และสิทธิใหม่ ๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประเด็นที่ได้รับการถกเถียงกันมากที่สุดเกี่ยวกับกฎบัตรฉบับนี้ คือ สถานะทางกฎหมายของ

³ The Treaty of Maastricht, 1992.

กฎบัตรว่าเป็นกฎหมายประเภทใดและจะมีผลผูกพันรัฐสมาชิกของสหภาพและสถาบันของสหภาพหรือไม่ ทั้งนี้โดยเหตุที่นักวิชาการบางท่านได้กล่าวไว้ว่ากฎบัตรฉบับนี้มีสถานะทางกฎหมายคล้าย ๆ กับมติที่ออกโดยที่ประชุมใหญ่ขององค์การระหว่างประเทศ ซึ่งหาได้ผูกพันรัฐภาคีไม่ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม กฎบัตรฉบับดังกล่าวก็เป็นการรวมสิทธิของพลเมืองสหภาพยุโรปให้เห็นเด่นชัดและเข้าถึงได้ง่าย

2.3 รัฐธรรมนูญสหภาพยุโรป (Draft Treaty establishing a Constitution for Europe, 2004)

ร่างสนธิสัญญาก่อตั้งรัฐธรรมนูญสหภาพยุโรปนั้น มีที่มาจากการที่คณะทำงานหรือ Working Group ของประเทศผู้ก่อตั้งสหภาพยุโรปได้ตระหนักว่าสหภาพยุโรปมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปกครองเป็นของตนเอง เพื่อให้การดำเนินงานของสหภาพเป็นไปได้อย่างง่าย การร่างสนธิสัญญาดังกล่าวถือเป็นการประมวลสนธิสัญญาก่อตั้งประชาคมยุโรป สหภาพยุโรป และกฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานไว้ด้วยกัน

ในส่วนแรกของธรรมนูญได้มีการเน้นย้ำถึงสิทธิความเป็นพลเมืองของยุโรป และการตระหนักว่าภารกิจในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพนับเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของสหภาพในปัจจุบัน ในส่วนที่สองของธรรมนูญยุโรปได้มีการผนวกกฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานหรือ The Charter of Fundamental Rights อันจะส่งผลให้กฎบัตรฉบับนี้มีผลผูกพันรัฐภาคีและองค์กรต่าง ๆ ของสหภาพยุโรป ปัจจุบันร่างสนธิสัญญาก่อตั้งรัฐธรรมนูญสหภาพยุโรปยังไม่มีผลบังคับใช้ เนื่องด้วยประเทศสมาชิกในกลุ่มสหภาพยุโรปกำลังนำร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไปให้พลเมืองยุโรปและรัฐสภาของประเทศสมาชิกให้สัตยาบันร่างกฎหมายฉบับดังกล่าว

3. ระบบศาลและระบบกฎหมายภายในของประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป

ปัจจุบันหลักกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองได้กลายเป็นจารีตประเพณีทางรัฐธรรมนูญในแต่ละประเทศในแถบภาคพื้นยุโรปไปแล้ว และในระยะหลังนี้ประเทศดังกล่าวได้มีความพยายามที่จะปรับปรุงระบบศาลและระบบกฎหมายภายในประเทศของตนเองให้เข้ากับมาตรฐานของสภายุโรปและสหภาพยุโรป ตุลาการนับเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเนื่องด้วยตุลาการจะเป็นผู้วางหลักกฎหมายที่สำคัญต่าง ๆ ในทางกฎหมายมหาชน ยิ่งในทวีปยุโรปแล้ว ตุลาการจะเป็นผู้ที่สามารถนำหลักกฎหมายระหว่างประเทศมาปรับใช้ในอรรถคดีเพื่อประสิทธิภาพประสิทธิผลความยุติธรรมได้ ระบบศาลและระบบกฎหมายภายในของประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปที่ผู้เขียนจะกล่าวถึงคือหลักการของ ระบบศาลปกครอง และระบบศาลรัฐธรรมนูญ ดังนี้

3.1 ศาลปกครองของประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป

ภารกิจหลักของศาลปกครอง คือ การตรวจสอบความชอบของการกระทำทางปกครองและวินิจฉัยคดีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกรณีของรัฐละเมิดสิทธิของประชาชน ทวีปยุโรปถือเป็นผู้ให้กำเนิดศาลปกครอง โดยมีความเชื่อกันว่า รัฐเป็นผู้มีเอกสิทธิ์เหนือปัจเจกชน หากให้ระบบศาลยุติธรรมมาพิจารณาคดีพิพาทระหว่างรัฐกับประชาชนแล้ว ประชาชนก็มักจะเป็นผู้เสียเปรียบเพราะกระบวนการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมนั้นเอื้อประโยชน์ต่อภาครัฐมากกว่า ศาลปกครองจึงถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้ความเป็นธรรมกับประชาชนที่ถูกรัฐละเมิดสิทธิ คำ

พิพากษาของศาลปกครองนั้นถือเป็นต้นกำเนิดของกฎหมายมหาชนเพราะกฎหมายมหาชนเกิดจากการรวมตัวของหลักกฎหมายทั่วไปและคำพิพากษาของศาลปกครอง หลักกฎหมายปกครองที่เกิดจากคำพิพากษาของศาลปกครองที่มีส่วนช่วยในการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้มาก คือ หลักความเสมอภาคและหลักการห้ามการเลือกปฏิบัติ

3.2 ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป

ภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญ คือ การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายก่อนและหลังประกาศใช้ และภารกิจในการสร้างแนวหรือบรรทัดฐานในการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การศึกษาถึงประสิทธิภาพของต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จะทำให้เราเห็นภาพของกระบวนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

โดยทั่วไปแล้วผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะมีผลผูกพันองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ ที่จะต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยนั้น

3.3 ระบบกฎหมายภายในของประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป

นักนิติศาสตร์ชาวยุโรปได้เคยกล่าวไว้ว่าระบบกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองยุโรปที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องเกิดจากกลไกของกฎหมายภายในที่มีประสิทธิภาพด้วย กฎหมายภายในของรัฐที่ถือเป็นกฎหมายหลักในการประกันสิทธิเสรีภาพของพลเมือง ก็คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญนั่นเอง เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า รัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปนั้น ถือเป็นแม่แบบ

ของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่รัฐต่าง ๆ ทั่วโลกยอมรับ เนื่องจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญของกลุ่มประเทศในทวีปยุโรป มักจะคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งหลักกฎหมายดังกล่าวได้กลายเป็นจารีตประเพณีทางรัฐธรรมนูญ ที่กลุ่มประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปยอมรับมาปฏิบัติกัน นอกจากนี้ เราจะสังเกตได้ว่ารัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปนั้นมักจะไม่มียกเว้นสิทธิคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่ยืดยาว เหมือนในประเทศไทย เนื่องจากผู้ร่างรัฐธรรมนูญในทวีปยุโรปมีความเห็นว่า การบัญญัติบทกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่ยืดยาวนั้น จะทำให้เกิดปัญหาการตีความ และการบังคับใช้กฎหมาย ยิ่งไปกว่านั้นจะทำให้พัฒนาการของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพภายในประเทศหยุดชะงักลงด้วย เนื่องจากการปิดกั้นโอกาสในการที่ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ จะสร้างแนวคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองตนเอง ท่านผู้อ่านคงจะสังเกตได้ว่า ในการตีความบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของกลุ่มประเทศต่างในทวีปยุโรปนั้น มักจะตีความตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ที่ปรากฏอยู่ในส่วนของคำปรารภของรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ

บทส่งท้าย

ที่ผู้เขียนได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้มีโอกาสรับทราบถึงแนวคิดและมุมมองทางหลักนิติศาสตร์ใหม่ ๆ จากภาคพื้นยุโรปอันจะนำไปสู่การพัฒนาระบบกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยต่อไปในอนาคต ท้ายที่สุดนี้ ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า การศึกษากฎหมายเปรียบเทียบเพื่อการปฏิรูปกฎหมายไทยนั้น เราจะต้องทำการศึกษาระบบกฎหมายนั้น ๆ ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ทั้งระบบ และสิ่งสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ ก็คือ การศึกษาภูมิหลัง

วารสารยุโรปศึกษา

ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของภูมิภาคดังกล่าว ซึ่งก็คือการศึกษา
กฎหมายในรูปแบบสังคมวิทยาทางกฎหมาย (Sociology of Law) เพื่อให้ทราบ
ถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของการบัญญัติกฎหมายดังกล่าว มิเช่นนั้นแล้วการ
ศึกษากฎหมายเปรียบเทียบก็จะเป็นเพียงการเปรียบเทียบความเหมือนความต่าง
ต่างอันจะส่งผลให้กฎหมายฉบับนั้น มีแต่ความศักดิ์สิทธิ์แต่ขาดสภาพการบังคับ
ใช้ ดังที่วงการนิติศาสตร์ไทยกำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน

ระบบกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองยุโรป

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

1. Asian Forum for Human Rights and Development, International Human Rights Internship Program, Circle of Rights-Economic, Social and Cultural Rights Activism : A Training Resource. 2000.
2. The Charter of Fundamental Rights of the European Union, 2000.
3. The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 1950.
4. The Treaty of Maastricht, 1992.

ภาษาฝรั่งเศส

1. Arbi Rania. "La Convention européenne des droits de l'homme et les droits sociaux." Mémoire du D.E.A. Droit Social Université des sciences juridiques, politiques et sociales, 2002-2003.
2. Berger Vincent. Jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme. 8 édition. Sirey, 2002.
3. Bouruinet Jacques. Droits Nationaux, droits communautaire : influences.
4. La Sala Sandra. "Les Droits Fondamentaux, Fondement de la Construction Européenne." Mémoire L'université de Nancy, 2001.
5. Sangian kao Worluk. "La Constitution Social de l'Union Européenne." Mémoire du D.E.A. Université de Nancy. 2004-2005.

ABSTRACT

European Politics and the Latest Constitution: Fly or Fail

Kulkumut Singhara Na Ayudhaya

This article talks about background, content, highlight and current status of the latest European Constitution, including reaction from the member countries.

The former French President Mr. Valéry Giscard was the Chairman of the Convention for the future of Europe so as to inquire a draft of the Constitution for the European Union on June 18, 2004

This 485 - page constitution consists of 3 parts, namely preamble, content and final Act. The constitution encompassed several advantages such as its legal status as a treaty and a decision-making process change from qualified majority voting to double majority voting

There were 13 ratifying nations in August 2005. Nevertheless, people in some countries did not accept this EU Constitution. The example was that France and Netherlands rejected the EU Constitution in referendums, causing a delay for referendums in other 7 European nations. Thus, this situation could indicate that European people may be still not ready for the EU expansion and integration.

Reactions among the member countries were different and analysts predict various possible ends.

However, most of the European still value the importance of the EU integration and are proud to be a part of the EU.

การเมืองยุโรป และธรรมนูญฉบับล่าสุด : ล้ม หรือ ลุก?

กุลกฤษ สิंहรา ณ อยุธยา

ภูมิหลัง

เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2545 สหภาพยุโรปได้จัดการประชุม Convention for the Future of Europe เพื่อพิจารณาร่างธรรมนูญยุโรป (European Constitution) ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยมีนาย Valéry Giscard d'Estaing อดีตประธานาธิบดีฝรั่งเศสเป็นประธาน ต่อมาในวันที่ 18 มิถุนายน 2547 ที่ประชุมคณะมนตรียุโรประดับผู้นำมีมติรับร่างธรรมนูญยุโรป ที่กรุงบรัสเซลส์ ล่าสุด เมื่อวันที่ 29 ต.ค. 2547 ผู้นำประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปทั้ง 25 ประเทศ ลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วยธรรมนูญยุโรป (Treaty Establishing a Constitution for Europe) ณ กรุงโรม โดยธรรมนูญดังกล่าวจะมีผลบังคับใช้เมื่อประเทศสมาชิกทั้ง 25 ประเทศ ให้สัตยาบันรับรองโดยผ่านขั้นตอนของรัฐสภาหรือจัดให้มีการลงประชามติ ภายใน 2 ปี นับจากวันลงนาม ซึ่งจะครบกำหนดในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2549

เนื้อหาของธรรมนูญยุโรป

ธรรมนูญยุโรปฉบับภาษาอังกฤษมีเนื้อหารวม 485 หน้า ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ บทนำ ตัวบท และพิธิสารแนบท้าย โดยในบทนำ (Preamble) กล่าวถึงความผูกพันทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมระหว่างประเทศสมาชิก ให้

บรรยายในการสัมมนาเชิงวิชาการประจำปี 2548 ของศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง *ความเคลื่อนไหวของสหภาพยุโรป 1 ปีหลังการขยายสมาชิกปี 2004* เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2548

วารสารยุโรปศึกษา

ความสำคัญเรื่องค่านิยมร่วม เช่น ประชาธิปไตย หลักนิติธรรม และสิทธิมนุษยชน และแสดงเจตนารมณ์ของการบูรณาการและความร่วมมือระหว่างกัน

ส่วนที่สองคือ ตัวบท ประกอบด้วย 4 หัวข้อหลัก ได้แก่

1.) หลักการ วัตถุประสงค์ และกฎระเบียบต่าง ๆ – กล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ อาทิ นิยามและวัตถุประสงค์ของสหภาพยุโรป สิทธิขั้นพื้นฐานและสัญญาของประชาชนในสหภาพยุโรป และขอบเขตอำนาจของสหภาพยุโรป

2.) กฎบัตรยุโรปว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐาน – กล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ อาทิ ศักดิ์ศรีและเสรีภาพ ความเท่าเทียมกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสิทธิของประชากร

3.) นโยบายและการทำงานของสหภาพยุโรป – กล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ อาทิ การไม่เลือกปฏิบัติและความเป็นประชากร นโยบายภายในและการปฏิบัติ การติดต่อกับประเทศและดินแดนโพ้นทะเล นโยบายต่างประเทศและการปฏิบัติ

4.) ข้อบัญญัติสุดท้าย – กล่าวถึงขั้นตอนในการบังคับใช้ การแก้ไข และการยกเลิกธรรมนูญฯ

ส่วนสุดท้ายคือ พิธีสารแนบท้าย (Final Act) เป็นส่วนที่รวบรวมแถลงการณ์เกี่ยวกับข้อบทต่าง ๆ ในธรรมนูญยุโรป แถลงการณ์เกี่ยวกับการขยายสมาชิกภาพ ครั้งที่ 5 และแถลงการณ์ของประเทศสมาชิก

ประเด็นสำคัญของธรรมนูญยุโรป

ประเด็นหรือ highlight สำคัญของธรรมนูญยุโรปที่ควรกล่าวถึง มีดังนี้

1.) ธรรมนูญยุโรปมีสถานะทางกฎหมายเป็นสนธิสัญญา จัดทำขึ้นเพื่อให้แทนสนธิสัญญาต่างๆ ที่ก่อตั้งสหภาพยุโรป ทำให้มี "สหภาพยุโรป" เพียงหนึ่ง

เดียว แทนที่ "ประชาคมยุโรปและสหภาพยุโรป" ซึ่งเดิมมักปรากฏคู่กัน และทำให้
เสาหลัก 3 ประการของสหภาพยุโรปรวมเข้าด้วยกัน

2.) ธรรมนูญยุโรปจะช่วยปรับปรุงโครงสร้างองค์กรให้มีความโปร่งใส
และเป็นประชาธิปไตย โดยส่งเสริมให้สถาบันต่าง ๆ ในสหภาพยุโรป ทั้งคณะ
กรรมาธิการยุโรป สภายุโรป และคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป มีบทบาทและ
ความสำคัญเท่าเทียมกัน อีกทั้งยังช่วยปฏิรูปโครงสร้างการบริหารงานภายใน
ของสหภาพยุโรปให้สอดคล้องกับจำนวนสมาชิกของสหภาพยุโรปที่เพิ่มมากขึ้น

3.) ตามระบบใหม่ของธรรมนูญยุโรป สหภาพยุโรปจะเปลี่ยนกระบวนการ
การตัดสินใจจาก Qualified majority voting เป็น Double majority voting กล่าว
คือ มติที่ผ่านจะต้องมาจากคะแนนเสียงร้อยละ 55 ของประเทศสมาชิก และร้อยละ
65 ของจำนวนประชากร ทำให้การตัดสินใจในแต่ละครั้งสะท้อนถึงเสียงของ
ชาวยุโรปอย่างแท้จริง

4.) ในด้านการบริหารงาน จะมีการเปลี่ยนระบบการหมุนเวียนตำแหน่ง
ประธานสหภาพยุโรป จากการหมุนเวียนตำแหน่งทุก 6 เดือนอย่างเช่นในปัจจุบัน
เป็นการหมุนเวียนตำแหน่งทุก 2 ปีครึ่ง นอกจากนี้ จะมีการแต่งตั้งตำแหน่งรัฐ
มนตรีต่างประเทศของสหภาพยุโรปเพิ่มขึ้นอีก 1 ตำแหน่งทำให้สหภาพยุโรปมี
นโยบายต่างประเทศที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น

5.) ในภาพรวม ธรรมนูญยุโรปจะเน้นการบูรณาการทั้งเชิงนโยบายและ
การขยายสมาชิกภาพ สนับสนุนให้สหภาพยุโรปขยายสมาชิกภาพเพื่อความเข้ม
แข็งทางเศรษฐกิจและสังคม

6.) นอกจากนี้ ยังช่วยปรับปรุงความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่าง
ประเทศสมาชิก โดยเฉพาะด้านความยุติธรรมและกิจการภายในเพื่อให้มีความ

ทันสมัยมากยิ่งขึ้น ทำให้ประเทศสมาชิกสามารถมีความร่วมมือระหว่างกันอย่างใกล้ชิด

สถานะล่าสุด

จนถึงเดือน สิงหาคม 2548 ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่ให้สัตยาบันรับรองธรรมนูญยุโรปแล้วมี 13 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรีย ไชปรัส เยอรมนี กรีซ ฮังการี อิตาลี ลัตเวีย ลิทัวเนีย ลักเซมเบิร์ก มอลตา สโลวาเกีย และสเปน ส่วนประเทศสมาชิกที่คัดค้านธรรมนูญยุโรป (ด้วยการลงประชามติ) มี 2 ประเทศ ได้แก่ ฝรั่งเศส และเนเธอร์แลนด์ ทั้งนี้ ยังมีประเทศสมาชิกที่รอการลงประชามติ / ให้รัฐสภารับรอง อีก 3 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม เอสโตเนีย และฟินแลนด์ และมี 7 ประเทศ ที่เลื่อนการลงประชามติออกไปอย่างไม่มีกำหนด ได้แก่ เช็ก เดนมาร์ก ไอร์แลนด์ โปแลนด์ โปรตุเกส สวีเดน และอังกฤษ

ผลการลงประชามติในฝรั่งเศสและเนเธอร์แลนด์

เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2548 ชาวฝรั่งเศสร้อยละ 70 มาใช้สิทธิลงประชามติ และออกเสียงไม่รับรองธรรมนูญยุโรป ถึงร้อยละ 56 ในขณะที่ร้อยละ 44 ให้การรับรองธรรมนูญดังกล่าว จากการวิเคราะห์ของนักวิเคราะห์ต่างประเทศ เชื่อว่า สาเหตุที่ชาวฝรั่งเศสส่วนใหญ่ลงคะแนนเสียงคัดค้านธรรมนูญยุโรป เนื่องจากยังไม่เข้าใจและไม่ได้ศึกษาแก่นสารของธรรมนูญยุโรปอย่างถ่องแท้ กอปรกับไม่พอใจปัญหาการว่างงานในฝรั่งเศสที่สูงถึงร้อยละ 10.2 นอกจากนี้ ผลการลงคะแนนดังกล่าวยังเป็นการส่งสัญญาณทางการเมืองแก่ผู้นำของฝรั่งเศสถึงความไม่พอใจและการเสื่อมความนิยมในรัฐบาลอีกด้วย

เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2548 ชาวเนเธอร์แลนด์ร้อยละ 62 มาใช้สิทธิลงประชามติ โดยประชาชนร้อยละ 61.6 ไม่รับรองธรรมนูญยุโรป ในขณะที่ร้อยละ 38.4 ให้การรับรองธรรมนูญดังกล่าว คาดว่าสาเหตุมาจากการที่ประชาชนชาวต่างชาติไม่พอใจเรื่องการเงินที่เนเธอร์แลนด์หันมาใช้เงินยูโร การที่สหภาพยุโรปขยายสมาชิกภาพกับตุรกี ตลอดจนคุณค่าสมาชิกและค่าบำรุงสหภาพยุโรปที่สูงมาก นอกจากนี้ ชาวต่างชาติยังเกรงว่าเนเธอร์แลนด์จะสูญเสียอำนาจอธิปไตยให้สหภาพยุโรปมากเกินไป ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อนโยบายทางการเมืองแบบเสรีนิยมของประเทศ ทั้งนี้ นักวิเคราะห์ต่างประเทศเห็นว่า การลงคะแนนเสียงคัดค้านธรรมนูญยุโรปยังสะท้อนถึงความไม่พอใจในรัฐบาลของนาย Jan Peter Balkenende อีกด้วย

ผลกระทบจากการลงประชามติไม่รับรองธรรมนูญยุโรป

ผลการลงประชามติในฝรั่งเศสและเนเธอร์แลนด์สร้างความผิดหวังให้ผู้นำของสหภาพยุโรปเป็นอย่างมาก โดยนาย Jose Barroso ประธานคณะกรรมการยุโรป นาย Jean-Claude Juncker นายกรัฐมนตรีลักเซมเบิร์กและประธานคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป (ในขณะนั้น) และนาย Josep Borrelli ประธานสภายุโรป ได้ออกแถลงการณ์ร่วม แสดงความผิดหวังแต่ยอมรับการตัดสินใจดังกล่าว โดยชี้ให้เห็นว่าการตัดสินใจครั้งนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของสหภาพยุโรปทั้งหมด และมีหลายประเทศที่ให้สัตยาบันแล้ว อีกทั้งยังมีประเทศสมาชิกอื่น ๆ ที่จะต้องตัดสินใจเรื่องนี้อีก ซึ่งยุโรปต้องเคารพสิทธิของประเทศเหล่านี้ด้วย

ผลการลงประชามติดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อกระบวนการให้สัตยาบันในประเทศสมาชิกอื่น ๆ กล่าวคือ ทำให้ประเทศสมาชิก 7 ประเทศ อาทิ อังกฤษ เดนมาร์ก และโปรตุเกส เลื่อนการลงประชามติออกไปอย่างไม่มีกำหนด อีกทั้งยัง

วารสารยุโรปศึกษา

ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางการเมืองของสหภาพยุโรปโดยรวม โดยเฉพาะเรื่องการกระจายสมาชิกภาพกับตุรกีที่จะต้องชะลอลง ทั้งนี้ ผู้นำสหภาพยุโรปจะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไปว่า จะยกเว้นธรรมนูญฉบับใหม่หรือออกกฎระเบียบภายในของ EC เพื่อนำมาตรการและนโยบายใหม่ ๆ ที่ธรรมนูญยุโรปเสนอไว้มาปฏิบัติ เช่น การมีตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ของสหภาพยุโรป หรือการใช้หลักการลงคะแนนแบบ double majority voting เป็นต้น

การไม่รับรองธรรมนูญยุโรปในประเทศสมาชิกใหญ่ทั้งสองประเทศนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่า ชาวยุโรปอาจยังไม่พร้อมรับการขยายตัวและการบูรณาการของสหภาพยุโรป ดังนั้น ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจึงควรอธิบายและทำให้ประชาชนยุโรปเชื่อมั่นว่า การขยายสมาชิกเป็นประโยชน์และก่อให้เกิดผลดีต่อสหภาพยุโรปโดยรวม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจการเมือง และความมั่นคง นอกจากนี้ ผลการลงคะแนนเสียงยังสะท้อนว่า สหภาพยุโรปอาจยังไม่สามารถสนองความต้องการเฉพาะหน้าของชาวยุโรปได้เท่าที่ควร เช่น การแก้ไขปัญหาการว่างงาน การโยกย้ายถิ่นฐาน การจ่ายค่าสนับสนุนสมาชิกภาพ และเรื่องงบประมาณของสหภาพยุโรป เป็นต้น

ท่าทีของประเทศสมาชิกต่อธรรมนูญยุโรป

ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปมีท่าทีต่อธรรมนูญยุโรปแตกต่างกันออกไป ยกตัวอย่างเช่น สหราชอาณาจักร ในฐานะประธานสหภาพยุโรปสมัยปัจจุบัน (1 กรกฎาคม – 31 ธันวาคม 2548) ได้ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องธรรมนูญฯ ในหมู่ประเทศสมาชิก และเห็นว่าสมาชิกทุกประเทศต้องหันมาหารือเพื่อหาข้อสรุปที่เหมาะสมเกี่ยวกับธรรมนูญยุโรป อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้าที่จะดำรง

ตำแหน่งประธานสหภาพยุโรป สหราชอาณาจักรได้ระงับการดำเนินการนำเสนอกฎหมายเกี่ยวกับการให้สัตยาบันธรรมนูญยุโรปเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา เนื่องจากผลการลงประชามติไม่รับรองธรรมนูญฯ ของฝรั่งเศสและเนเธอร์แลนด์ โดยอาจนำเรื่องธรรมนูญฯ ให้รัฐสภาพิจารณาอีกครั้ง หากเห็นว่าสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ สหราชอาณาจักรเคยเรียกร้องให้สหภาพยุโรประงับการพิจารณาเรื่องธรรมนูญยุโรปออกไป จนกว่าจะมีความชัดเจนว่าธรรมนูญฯ จะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนยุโรปได้ดีขึ้น

ส่วนเยอรมนีซึ่งเป็นสมาชิกก่อตั้งนั้นสนับสนุนธรรมนูญยุโรป และยังคงยืนยัน German-French partnership ภายหลังจากที่ทราบผลการลงประชามติในฝรั่งเศส โดยนาย Gerhard Schröder นายกรัฐมนตรี เยอรมนี ได้แถลงข่าวว่า รู้สึกเสียใจและนับเป็นการถอยหลังก้าวหนึ่งของสหภาพยุโรป อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่า เป็นจุดจบของหนทางสู่ธรรมนูญยุโรป และมีใช้จุดจบของ German-French partnership อย่างแน่นอน เยอรมนีเห็นว่าธรรมนูญยุโรปมีความสำคัญและกระบวนการให้สัตยาบัน ในประเทศสมาชิกที่เหลือจะต้องดำเนินต่อไป เพราะจะทำให้สหภาพยุโรปเป็นประชาธิปไตยและอยู่บนรากฐานของสังคมที่แน่นแฟ้นและแข็งแกร่ง ทั้งนี้ การเลือกตั้งทั่วไปที่จะมีขึ้นในวันที่ 18 กันยายน 2548 จะไม่ทำให้เยอรมนีเปลี่ยนแปลงท่าทีที่มีต่อธรรมนูญยุโรป เนื่องจากรัฐสภาเยอรมนีได้ให้ความเห็นชอบและให้สัตยาบันรับรองธรรมนูญยุโรปแล้ว ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2548

ส่วนออสเตรเลียในฐานะที่ประธานสหภาพยุโรปสมัยหน้า (1 มกราคม – 31 มิถุนายน 2549) ก็ให้ความสนับสนุนธรรมนูญยุโรป โดยรัฐสภาออสเตรเลียได้ให้สัตยาบันรับรองธรรมนูญยุโรปแล้ว ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม 2548 เช่นกัน ทั้งนี้ ใน

ช่วงที่ออสเตรียดำรงตำแหน่งประธานสหภาพยุโรป ในปี 2549 จะเป็นช่วงที่มีการประชุมสุดยอดผู้นำยุโรปเพื่อประเมินผลการให้สัตยาบันและหาทางออกให้ธรรมนูญยุโรป ดังนั้น จึงเป็นภาระหนักของออสเตรียในการทำให้การหาข้อสรุปดำเนินไปอย่างราบรื่นและได้ข้อสรุปที่น่าพอใจ

สำหรับประเทศสมาชิกใหม่นั้น ส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนธรรมนูญยุโรปเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม มีบางประเทศที่คัดค้าน เช่น สาธารณรัฐเช็ก ซึ่งไม่เห็นด้วยกับธรรมนูญยุโรปและมีแนวโน้มว่าจะไม่ให้การรับรองธรรมนูญฯ ดังกล่าว โดยนาย Vaclav Klaus ประธานาธิบดีสาธารณรัฐเช็ก ซึ่งเป็นผู้คัดค้านการที่เช็กเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปมาตั้งแต่ต้น ไม่เห็นด้วยกับการมีธรรมนูญยุโรป เนื่องจากเห็นว่าต่อไปสหภาพยุโรปจะกลายเป็น "รัฐยุโรป" ทำให้ประเทศสมาชิกไม่สามารถออกกฎหมายของตนเองได้และขาดอิสระในการดำเนินการ ความเป็น "รัฐ" จะลดลง และประเทศสมาชิกจะกลายเป็นเพียง "ภูมิภาค" ของสหภาพยุโรปเท่านั้น นอกจากนี้ สาธารณรัฐเช็กยังเป็นประเทศเดียวที่ยังไม่ได้ตัดสินใจว่าจะให้รัฐสภาให้การรับรองธรรมนูญยุโรป หรือให้ประชาชนลงประชามติ ซึ่งหากจัดให้มีการลงประชามติก็มีแนวโน้มว่าชาวเช็กจะลงคะแนนไม่รับรองธรรมนูญยุโรป

ทางเลือกอนาคตของธรรมนูญยุโรปที่อาจเป็นไปได้

ในมุมมองของนักวิเคราะห์ สหภาพยุโรปอาจหาทางประกาศใช้ธรรมนูญยุโรป ด้วยเหตุผลทางสัญลักษณ์ เนื่องจากธรรมนูญยุโรปสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการบูรณาการ และเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสหภาพยุโรป นอกจากนี้ ยังมีเหตุผลทางการดำเนินงาน กล่าวคือ หลายฝ่ายเชื่อว่าธรรมนูญยุโรปจะช่วยปรับปรุงการทำงานของสถาบันต่าง ๆ และเพิ่ม

ประสิทธิภาพให้สหภาพยุโรปเมื่อมีการขยายสมาชิกภาพจาก EU 25 เป็น EU 27 และ EU 29 ในอนาคต

อย่างไรก็ตาม สำหรับพวก Euroscepticists ผลการลงประชามติที่ผ่านมาถือเป็นจุดจบของธรรมนูญยุโรป เนื่องจากในทางกฎหมาย ประเทศสมาชิกทั้ง 25 ประเทศ ต้องให้สัตยาบันรับรอง ภายในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2549 ธรรมนูญฯ จึงจะมีผลบังคับใช้ นอกจากนี้ สหภาพยุโรปยังมิได้เตรียมแผนสำรองไว้ในกรณีที่ประเทศสมาชิกก่อตั้งซึ่ง pro European อย่างฝรั่งเศสและเนเธอร์แลนด์ จะคัดค้านธรรมนูญฯ ที่ตนเป็นผู้สนับสนุนมาโดยตลอด ผลการลงประชามติเช่นนี้ อาจกระตุ้นให้ประชาชนในประเทศสมาชิกอื่น ๆ ที่กำลังรอลงประชามติ ตัดสินใจไม่รับธรรมนูญยุโรปด้วย

ดังนั้น จึงอาจคาดคะเนตามหลักเหตุและผลได้ว่า ทางเลือกในอนาคตของสหภาพยุโรปต่อธรรมนูญฯ ฉบับปัจจุบัน เป็นไปได้ 3 กรณี ดังนี้

1.) จัดให้มีการลงประชามติรอบ 2 ในประเทศที่คัดค้าน แต่ผลที่อาจได้รับคือ การลงคะแนนไม่รับรองธรรมนูญยุโรปตามเดิม

2.) แก้ไขเนื้อหาหรือข้อความในธรรมนูญฯ ให้เข้าใจง่าย และสอดคล้องกับความต้องการของประเทศสมาชิกที่คัดค้าน แต่ผลที่อาจได้รับคือ คำวิพากษ์วิจารณ์ว่าสหภาพยุโรปไม่โปร่งใสและเลือกปฏิบัติ เนื่องจากประเทศสมาชิกอื่น ๆ ได้ให้ความเห็นชอบต่อร่างธรรมนูญฯ ฉบับเดิมไปแล้ว

3.) นำบางหัวข้อในธรรมนูญฯ ที่เป็นประโยชน์มาปฏิบัติได้เลย โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลการลงประชามติ โดยเฉพาะในหัวข้อที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นที่ได้แย้งในหมู่ประเทศสมาชิก เช่น การปฏิรูปโครงสร้างของสถาบันต่าง ๆ และการแต่งตั้งตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศของสหภาพยุโรป

วารสารยุโรปศึกษา

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริง สหภาพยุโรปมิได้เตรียมแผนสำรองไว้ โดยจะจัดให้มีการประชุมระดับผู้นำ เพื่อประเมินสถานการณ์และพิจารณาทางเลือกอื่นต่อไป ในช่วงครึ่งแรกของปี 2549

สรุป

การลงประชามตินอกจากจะเป็นการขอความเห็นชอบจากประชาชนในการประกาศใช้ธรรมนูญยุโรปแล้ว ยังเปิดโอกาสให้ชาวยุโรปได้แสดงความรู้สึกที่มีต่อผู้บริหารและต่อกระบวนการบูรณาการของสหภาพยุโรปด้วย ทั้งนี้ อาจมีบางฝ่ายที่มองว่า สหภาพยุโรปตัดสินใจผิดพลาดในการเปิดให้มีการลงประชามติในครั้งนี้ เนื่องจากเท่ากับเป็นการเปิดประเด็นให้ชาวยุโรปโยงเรื่องการเมืองและเศรษฐกิจภายใน เข้ากับการบูรณาการของสหภาพยุโรป นอกจากนี้ ผลของการลงประชามติในฝรั่งเศสและเนเธอร์แลนด์ยังอาจสะท้อนให้เห็นว่า สหภาพยุโรปประเมินสถานการณ์ผิดโดยเข้าข้างตัวเองว่าชาวยุโรปจะเห็นด้วยและสนับสนุนกระบวนการบูรณาการของสหภาพยุโรป แต่ในความเป็นจริงยังขาดการอธิบายและให้ความกระจ่างเกี่ยวกับผลดี / ประโยชน์ของธรรมนูญฯ แก่ประชาชนยุโรปอย่างเพียงพอ

อย่างไรก็ตาม ชาวยุโรปส่วนใหญ่ยังคงเห็นความสำคัญของการรวมตัวของสหภาพยุโรปและตระหนักถึงประโยชน์ของการมีบทบาทเท่าเทียมกับสหรัฐอเมริกา เนื่องจากเชื่อว่า ลึก ๆ แล้ว ประชาชนยุโรปภูมิใจกับการเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพยุโรป ซึ่งเป็น global player ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ ความมั่นคง และวัฒนธรรมโลก

ดังนั้น ข้อเสนอแนะที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการบูรณาการของสหภาพยุโรปคือ ควรประชาสัมพันธ์ผลดีของการขยายสมาชิกให้ชาวยุโรป

การเมืองยุโรป และรัฐธรรมนูญฉบับล่าสุด : ล้ม หรือ ลุก?

ทราบ อาทิ การขยายขนาดของตลาด การได้รับประโยชน์จาก economies of scale การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้า แรงงาน บริการ และเงินทุน และการมี "เสียง" ที่มีพลังขึ้นในเวทีโลก เป็นต้น นอกจากนี้ สหภาพยุโรปควรหาจุดยืนหรือจุดยืนยวรั้งให้ชาวยุโรปรุ่นใหม่ตระหนักถึงความสำคัญของการบูรณาการ เนื่องจากสหภาพยุโรปรวมตัวขึ้นเพื่อฟื้นฟูประเทศหลังความหายนะจากสงครามโลกครั้งที่ 2 และมีส่วนช่วยต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามเย็น ดังนั้น ในศตวรรษนี้ สหภาพยุโรป จึงอาจต้องเน้นเรื่องประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ความมั่นคงทางสังคม และการปกป้องสิ่งแวดล้อม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและรวมพลังของประชาชนยุโรปรุ่นใหม่ เพื่อให้ยอมรับรัฐธรรมนูญฉบับนี้

กองยุโรป 1 กรมยุโรป

27 ธันวาคม 2548

ABSTRACT

The European Union and Anti Terrorism

Satin Soonthornpan

With the Cold War over and the economy booming during the 1990s, it seems the world had stayed in peace without any panic tension for years. At that time, world was approaching through the outstanding trends, for example, the beginning of a Russian attempt to modernize with the West rather than against, globalization, the European Union (EU)'s progress- euro, enlargement of its bloc. However, after terrorist attacked the United States (US) on the September 11 shocked the world, and it followed with the war against terrorism in Afghanistan as the retaliation of the US and western allies for ending Taliban regime who sponsored and supported terrorism. These events sent alert sign to every country in the world for new face of terrorism and policy against them. Therefore, in this article, we clarify in three parts, first we see how Europe cope with terrorism in the past. We see that many European countries have long fight with this issue. Second terrorism issue changes after 9/11 and we see the EU's response on this issue how they change the counter-terrorism policy. Lastly the transatlantic perspectives go on to see that there are both complementary and contradictory in terrorism and security issue.

สหภาพยุโรปกับการต่อต้านการก่อการร้าย

สาธิต สุนทรพันธุ์

ตั้งแต่สิ้นสุดสงครามเย็นในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ดูเหมือนว่าโลกจะเข้าสู่ยุคแห่งสันติภาพหลังจากที่อยู่ในสภาวะแห่งความตึงเครียด เนื่องจากความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างสหรัฐอเมริกา กับสหภาพโซเวียตมาเป็นเวลาสี่สิบกว่าปีได้จบสิ้นลงด้วยการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและมีการเปลี่ยนแปลงเป็นรัสเซียและอีกสิบห้ารัฐอิสระที่แยกตัวออกมาจากอดีตสหภาพโซเวียต ในส่วนของรัสเซียได้ปรับแนวทางใหม่โดยเข้าหาพันธมิตรตะวันตกมากขึ้นเป็นลำดับ สภาวะในเวทีโลกได้เปลี่ยนแปลงจากระบบสองขั้วอำนาจ (Bipolar) ที่ดำเนินมาเป็นเวลานานสี่สิบกว่าปีเป็นขั้วอำนาจเดียว (Unipolar) คือมีสหรัฐอเมริกา กลายเป็นมหาอำนาจทั้งทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงแต่เพียงประเทศเดียว หรือบางมุมมองอาจจะมองโลกเป็นหลายขั้วอำนาจ (Multipolar) โดยมีสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป กลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออก (จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้) อินเดีย และประเทศอื่นๆ ซึ่งขึ้นมามีอำนาจและอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองของโลกในยุคปัจจุบัน ในขณะที่สหภาพยุโรปในช่วงนี้มีความก้าวหน้าในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นเชิงลึก (deepening) หรือในเชิงกว้าง (widening) ในการขยายสมาชิกของสหภาพยุโรปเป็นยี่สิบห้าประเทศตั้งแต่ค.ศ. 2004

*

อาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อย่างไรก็ดี เหตุการณ์ 9/11 (11 กันยายน ค.ศ. 2001) ซึ่งเป็นการโจมตีของกลุ่มผู้ก่อการร้ายครั้งสำคัญที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์บนแผ่นดินของสหรัฐานั้นได้ทำให้ทั่วโลกต้องหันกลับมาทบทวนอีกครั้งว่าสันติภาพที่เคยคาดหวังให้เกิดขึ้นหลังจากยุคสงครามเย็นสิ้นสุดนั้นสามารถจะมีได้จริงหรือไม่ จากเหตุการณ์ 9/11 นี้ได้ส่งผลให้สหรัฐและพันธมิตร (ซึ่งรวมถึงหลายประเทศที่เป็นสมาชิกและกำลังสมัครเป็นสมาชิกของสหภาพยุโรป) ได้ตัดสินใจเข้าร่วมกับสหรัฐ ในการโค่นล้มรัฐบาลของกลุ่มตาลีบัน (Taliban) ในอัฟกานิสถานเนื่องจากมีหลักฐานเชื่อได้ว่าเป็นรัฐที่ได้ให้การสนับสนุนแก่ผู้ก่อการร้าย (State-sponsored Terrorism) ในเหตุการณ์ 9/11 ยิ่งไปกว่านั้นเหตุการณ์นี้ยังถือเป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ แนวทางการดำเนินงานของประเทศต่างๆ ในโลกที่ต้องการการเปลี่ยนนโยบายเพื่อเผชิญหน้ากับภัยคุกคามที่รุนแรงขึ้นของลัทธิการก่อการร้ายที่เพิ่มมากขึ้น

จากสถานการณ์โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางอย่างที่กำลังข้างต้น จึงเป็นภาระอันหนักหน่วงของสหภาพยุโรปที่จะต้องมีการตอบสนองต่อเหตุการณ์ครั้งนี้อย่างเร่งด่วนและรอบคอบโดยการออกแนวทาง นโยบายในการรับมือกับการก่อการร้ายที่มีความเป็นไปได้ว่าจะเกิดขึ้นในทวีปยุโรป สำหรับในบทความนี้จะแบ่งออกเป็นสามส่วนหลัก ส่วนแรกจะกล่าวถึงประสบการณ์ของยุโรปทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาคกับการต่อต้านการก่อการร้าย ที่จะให้เห็นว่าเรื่องของการก่อการร้ายไม่ใช่ประเด็นใหม่สำหรับยุโรปเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานแล้ว นอกจากนี้ที่สำคัญในหลายประเทศของยุโรปก็มีประสบการณ์หรือแนวทางในการต่อต้านการก่อการร้ายที่แตกต่างจากสหรัฐ ส่วนต่อมาจะกล่าวถึงการปรับเปลี่ยนแนวนโยบายของสหภาพยุโรปหลังจากเหตุการณ์ 9/11

จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากสหภาพยุโรปได้รับผลทั้งทางตรงจากการถูกโจมตีของกลุ่มก่อการร้ายและผลโดยทางอ้อมกับการแทรกซึมเข้ามาวางแผนและดำเนินงานในภูมิภาคด้วย ในส่วนสุดท้ายจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปกับสหรัฐฯ ในประเด็นของความพยายามร่วมกันและความแตกต่างในการต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างทั้งสองฝ่าย ซึ่งจัดได้ว่าเป็นตัวแสดงหลักในเวทีระหว่างประเทศในการต่อต้านการก่อการร้ายในปัจจุบัน

การดำเนินการของยุโรปเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายในอดีต

ถ้าเรามองย้อนกลับไปในอดีตทวีปยุโรปถือว่าเป็นแหล่งที่มีการก่อการร้ายมาเป็นเวลานาน แม้แต่คำว่า “การก่อการร้าย (Terrorism)” ก็มีข้อมูลว่าเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงของการปฏิวัติฝรั่งเศสด้วย การก่อการร้ายจึงถือว่าเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับคนในทวีปยุโรปหลายประเทศในยุโรปมีประสบการณ์ในการต่อสู้กับลัทธิการก่อการร้ายมาแล้วทั้งสิ้นแทบจะทุกประเทศในยุโรป ยกตัวอย่างเช่น สหราชอาณาจักรที่มีการต่อสู้กับกลุ่มผู้ก่อการร้าย IRA (Ireland Republic Army) ที่พยายามจะแยกดินแดนส่วนไอร์แลนด์เหนือซึ่งอยู่ในการปกครองของ สหราชอาณาจักรเข้ามารวมอยู่กับสาธารณรัฐไอร์แลนด์ซึ่งมีความขัดแย้งและความรุนแรงอย่างยาวนานหลายสิบปีว่าเหตุการณ์จะสงบอย่างไรในปัจจุบันได้ กรณีของสเปน กลุ่ม ETA (Euskadi Ta Askatasuna) ซึ่งเป็นกลุ่มแบ่งแยกดินแดนเชื้อสายบาสก์ (Basque) เป็นต้น สำหรับตัวอย่างที่ยกมานั้นคงเป็นกลุ่มที่เราเคยได้ยินชื่อกันบ่อยครั้ง แต่ในความเป็นจริงแล้วนั้น แทบทุกประเทศในทวีปยุโรปมีกลุ่มก่อการร้ายอยู่ภายในประเทศ อย่างไรก็ตามในอดีตนั้นแต่ละประเทศมองเรื่องของการต่อต้านการก่อการร้ายเป็นเรื่องภายในและมีแนวทางหรือการกำหนดนโยบายเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายแบบเฉพาะตัวในแต่ละ

ประเทศ อาจจะมีเรื่องของการร่วมมือระหว่างประเทศบ้างแต่จะเป็นเพียงกลุ่มเล็กเพียงไม่กี่ประเทศ เช่นในกรณีของ IRA รัฐบาลของสหราชอาณาจักรก็จะมีความร่วมมือกับสาธารณรัฐไอร์แลนด์เป็นหลักเท่านั้น

สำหรับแนวทางและนโยบายการต่อต้านการก่อการร้าย (Counter-terrorism Policy) ในระดับภูมิภาคนั้น เริ่มต้นในค.ศ. 1976 ที่เรียกว่า "TREV (Terrorism, Radicalism, Extremism and International Violence) Arrangement" ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยประชาคมยุโรป (European Community-EC) ในขณะนั้น จุดประสงค์ในการจัดตั้ง TREV Arrangement เพื่อเป็นจัดให้รัฐมนตรีที่ดูแลรับผิดชอบในเรื่องของการก่อการร้ายในแต่ละประเทศซึ่งอาจจะเป็นรัฐมนตรีที่รับผิดชอบเรื่องกิจการภายในประเทศหรือรัฐมนตรียุติธรรม รวมไปถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐมีโอกาสได้พบปะกันเพื่อร่วมมือ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางด้านความมั่นคงระหว่างกัน ซึ่งถือว่าเป็นเวทีสำคัญระหว่างประเทศในประชาคมยุโรปที่ร่วมมือกันเพื่ออำนวยความสะดวกระหว่างกันในการจัดการกับการก่อการร้ายข้ามชาติที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ผลที่ตามมาคือความร่วมมือครั้งสำคัญระหว่างชาติสมาชิกอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน ในค.ศ. 1977 ยังเป็นก้าวที่สำคัญของยุโรปในขอบเขตเรื่องนี้เนื่องจากได้มีการลงนามในการประชุมสภายุโรป (Council of Europe) ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดทำข้อตกลงร่วมกันในเรื่องของการต่อต้านการก่อการร้ายขึ้นในประชาคมยุโรป การพัฒนาของยุโรปในเรื่องนี้ยังไม่ได้หยุดอยู่เพียงเท่านั้นภายหลังจากสนธิสัญญาก่อตั้งสหภาพยุโรปหรือสนธิสัญญา มาสทริคต์ (Treaty of European Union or Maastricht Treaty) ซึ่งมีผลบังคับใช้ ใน ค.ศ. 1992 ได้มีการจัดเอาประเด็นด้านกิจการภายใน ความมั่นคงและการยุติธรรม รวมถึงการต่อต้านการก่อการร้ายไว้ในกรอบบังคับใช้ของสนธิสัญญา

ด้วยโดยจัดให้อยู่ในเสาหลักที่สาม (Third Pillar- Justice and Home Affairs- JHA) ถึงในปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าสหภาพยุโรปจะได้มีประสบการณ์ในการดำเนินการต่อต้านการก่อการร้ายมาเป็นเวลานานแต่สำหรับมุมมองภายนอกมักมองว่าสหภาพยุโรปมักมีบทบาทประนีประนอมกับกลุ่มก่อการร้ายหรือรัฐที่ให้การสนับสนุนการก่อการร้ายมากกว่า ไม่ว่าคำวิจารณ์ในเรื่องนี้จะเป็นอย่างไรแต่จากผลลัพธ์ที่ออกมาจะเห็นได้ว่าแนวนโยบายในการต่อต้านการก่อการร้ายของสหภาพยุโรปนั้นได้รับการยอมรับและประสบความสำเร็จอย่างมาในช่วงเวลาที่ผ่านมา นอกเหนือจากจัดให้ JHA เข้ามาเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องของการก่อการร้ายแล้วนั้น JHA เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในเรื่องนี้ให้ดียิ่งขึ้นยังได้มีการจัดตั้งหน่วยงานได้แก่ Europol (European Police Office) เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกำลังตำรวจของประเทศต่างในสหภาพยุโรปให้ดียิ่งขึ้น ซึ่ง Europol ไม่ได้มีหน้าที่รับผิดชอบแต่ในเรื่องของการต่อต้านการก่อการร้ายแต่ยังรับผิดชอบในเรื่องของการลักลอบขนยาเสพติด การค้ามนุษย์ การฟอกเงิน และเรื่องอื่นๆ อีกด้วย ในค.ศ. 1990 ในสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัม (Amsterdam Treaty) ได้มีการเพิ่มข้อมูลและมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการก่อการร้ายอีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะทำให้เห็นว่าสหภาพยุโรปมีความเป็นมาในการต่อต้านการก่อการร้ายมาอย่างยาวนานเพียงแต่ในอดีตนั้นผู้ก่อการร้ายในสหภาพยุโรปนั้นจะถูกมองว่าเป็นเรื่องภายในหรือระดับกลุ่มประเทศไม่กี่ประเทศเท่านั้น² ทำให้ขาดการสร้างความร่วมมือ เครือข่ายระหว่างกันเพื่อทำให้การจัดการกับการก่อการร้ายนี้มีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น แต่ภายหลังจากการสร้างความร่วมมือระหว่างกันเกิดขึ้นก็ทำให้งานในด้านนี้ดำเนินได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม หลังจากเหตุ

วารสารยุโรปศึกษา

การณ์ 9/11 ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและความรุนแรงของการก่อการร้ายที่มีมากขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อน ทำให้สหภาพยุโรปต้องซึ่งถึงแม้จะมีประสบการณ์อย่างยาวนานก็ยังต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางและนโยบายในการต่อต้านการก่อการร้ายรวมถึงปรับเปลี่ยนโครงสร้างของหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในด้านนี้เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นพร้อมรับกับกลุ่มก่อการร้ายที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการก่อการร้ายให้มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีต รวมถึงมีรูปแบบ การวางแผนที่ซับซ้อนมากขึ้น มีการใช้อาวุธและเทคโนโลยีขั้นสูงเข้าประกอบกับการก่อการร้าย สำหรับในเรื่องของการกำหนดและปรับเปลี่ยนแนวทางของสหภาพยุโรปหลังเหตุการณ์ 9/11 จะได้กล่าวถึงในส่วนต่อไป

สหภาพยุโรปกับแนวทางการต่อต้านการก่อการร้ายหลังเหตุการณ์ 9/11 ถึงปัจจุบัน

จากเหตุการณ์ 9/11 เป็นต้นมาทำให้สหภาพยุโรปต้องมีการกำหนดแนวทางใหม่เพื่อตอบรับกับการก่อการร้ายที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิมจากที่หลายประเทศในยุโรปเคยเผชิญมาในอดีต เนื่องจากเหตุการณ์ 9/11 กลุ่มผู้ก่อการร้ายอัลกออิดะห์ (Al-Qaeda) นั้นได้ใช้สถานที่หลายแห่งในหลายประเทศของสหภาพยุโรปในการวางแผนก่อนที่จะลงมือที่สหรัฐฯ โดยสถานที่หลักๆ ในการวางแผน อาทิเช่น ฮัมบูร์ก (Hamburg) ในเยอรมนี โดยใช้เครือข่ายของกลุ่มที่มีอยู่ในทวีปยุโรปแทบทุกประเทศติดต่อสื่อสารกัน โดยมีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงประกอบเข้ากับก่อการร้ายดังกล่าวด้วย พร้อมทั้งยังมีเงินทุนในการดำเนินการต่างๆ อย่างมหาศาลจากกลุ่มก่อการร้ายให้การสนับสนุนอีกด้วย

สำหรับสหภาพยุโรปเองก็ได้มีการพัฒนาในแนวนโยบายการต่อต้านการก่อการร้ายซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในประเด็นด้านความมั่นคงของสหภาพยุโรปอย่าง

ต่อเนื่องแต่หลังจากเหตุการณ์ 9/11 สหภาพยุโรปได้เกิดความแตกแยกกันในการร่วมกันภายใต้กรอบนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมของยุโรป (Common Foreign and Security Policy-CFSP) ซึ่งเป็นเสาหลักที่สอง (Second Pillar) ในสนธิสัญญาามาสตริคต์ จากการที่สหรัฐฯที่ได้พยายามนำเสนอเรื่องของการโจมตีอัฟกานิสถานและอิรักในลำดับต่อมาเนื่องจากถือว่าเป็นรัฐที่ให้การสนับสนุนการก่อการร้ายในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (Security Council) แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกของคณะมนตรีความมั่นคงจึงได้ทำการดังกล่าวเองโดยร่วมกับพันธมิตรที่เห็นด้วยกับสหรัฐฯ ซึ่งรวมถึงประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปบางประเทศ สำหรับมุมมองของสมาชิกในสหภาพยุโรปได้มีความเห็นที่แตกต่างกันทำให้ความพยายามที่จะออกมติร่วมกันของสหภาพยุโรปภายใต้กรอบของ CFSP นั้นไม่ประสบผลโดย สหราชอาณาจักร สเปน โปแลนด์ เป็นต้นได้ให้การสนับสนุนการกระทำดังกล่าวของสหรัฐฯโดยการส่งกำลังทหารเข้าไปร่วมกับกองกำลังของสหรัฐฯและชาติที่เข้าร่วมจากทวีปอื่นๆ ด้วย ในขณะที่ก็มีอีกหลายชาติเช่น ฝรั่งเศส ที่ไม่เห็นด้วยและยังต่อต้านกับการกระทำนี้ ดังนั้นเมื่อกรอบของ CFSP ไม่สามารถดำเนินการในนามของสหภาพยุโรปได้ เนื่องจาก CFSP มีการกำหนดอำนาจการตัดสินใจเป็นแบบ Intergovernmental Body ทำให้สมาชิกแต่ละประเทศยังมีสิทธิในการตัดสินใจในประเด็นดังกล่าวอย่างเต็มที่ แม้ว่าใน ค.ศ. 1998 สหภาพยุโรปได้มีการออก "นโยบายความมั่นคงและการป้องกันของสหภาพยุโรป (European Security and Defense Policy-ESDP) ขึ้นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสหภาพยุโรปในด้านความมั่นคงและเพื่อมุ่งหวังในการจัดตั้งกองกำลังของสหภาพยุโรปเพื่อเข้าไปแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสหภาพยุโรปโดยลดการพึ่ง

พหุองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization-NATO) เพื่อลดการแทรกแซงของสหรัฐฯในยุโรปลงแต่เมื่อเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นก็จะทำให้เห็นถึงอิทธิพลของสหรัฐฯในสหภาพยุโรปที่ยังมีอยู่ถึงแม้การรวมกลุ่มของสหภาพยุโรปในด้านความมั่นคงจะมีการพัฒนามาหลายระดับแล้วก็ตาม

อย่างไรก็ดีถึงแม้ในกรอบของ CFSP จะไม่สามารถห้ามติวร่วมกันได้แต่ในส่วนของ JHA ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในด้านของการต่อต้านการก่อการร้าย และยังมีหลายหน่วยงานใน JHA ที่รับผิดชอบกับเรื่องนี้โดยตรง ถือเป็นก้าวสำคัญในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของนโยบายและแนวทางในเรื่องนี้ของสหภาพยุโรปโดยปฏิกิริยาตอบสนองแรกต่อเหตุการณ์ 9/11 ได้แก่ ประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นว่ามีผลกระทบอย่างไรกับสหภาพยุโรปในวันที่ 18 ตุลาคม ค.ศ. 2001 และมีการเรียกประชุม "The Interim European Security and Defence Assembly 47th session"³ รวมไปถึงมีการเรียกดูและตรวจสอบนโยบายการต่อต้านการก่อการร้ายของสหภาพยุโรปทั้งหมดว่าเป็นอย่างไรสามารถจะป้องกันเหตุการณ์อย่างที่เกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด สำหรับแนวทางและนโยบายการต่อต้านการก่อการร้ายของสหภาพยุโรปหลังจากเหตุการณ์ 9/11 จะขอแบ่งเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก ในเรื่องของกรอบทางกฎหมาย (Legal Framework) สหภาพยุโรปจำเป็นต้องทำการเปลี่ยนแปลงตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย ไม่ว่าจะเป็นบทลงโทษ เรื่องของการจับกุม ใต้สวนและอื่นๆ ให้มีความชัดเจนรวดเร็ว ลดขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆลงเพื่อความคล่องตัว เนื่องจากเรื่องของการจัดการกับการก่อการร้ายนั้นมีความซับซ้อนที่ต้องได้รับการสนับสนุนในเรื่องของกรอบทางกฎหมาย ยกตัวอย่างเช่น การออกหมายจับหรือเข้าตรวจค้นใน

สถานที่ต่างๆ (EU Warrant) ในเรื่องของการแก้ไขกฎหมายต่างๆ ให้เหมาะสมกับรูปแบบของการก่อการร้ายที่เปลี่ยนแปลงและมีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น การออกกฎหมายในเรื่องของการ Freezing of Asset of Suspects กฎหมายต่อต้านการฟอกเงิน เป็นต้นเนื่องจากปัจจุบันการก่อการร้ายมีการดำเนินการ การให้การสนับสนุนในรูปแบบที่หลากหลาย ดังนั้นกรอบของกฎหมายจึงต้องมีการแก้ไขปรับปรุงให้ทันสมัยและครอบคลุมอยู่เสมอเพื่ออำนวยความสะดวกแก่หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการต่อต้านการก่อการร้ายสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้แล้วยังต้องมีระบบติดตามผล (Peer Evaluation System) เพื่อตรวจสอบถึงว่าการกระทำข้างต้นนั้นมีประเด็นใดที่ควรที่จะแก้ไขหรือเพิ่มเติมในกรอบของกฎหมายเพื่อให้ทันกับการพัฒนาของกลุ่มก่อการร้ายเช่นเดียวกัน

ในส่วนต่อมาได้แก่หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงกับการต่อต้านการก่อการร้ายในสหภาพยุโรปได้แก่ Europol ในความเป็นจริงแล้ว Europol ได้มีการขยายขอบเขตหน้าที่ในการต่อต้านการก่อการร้ายในตั้งแต่ค.ศ. 1999 จากผลของการประชุมสหภาพยุโรปที่ Tampere สำหรับหลังเหตุการณ์ 9/11 Europol ได้มีการจัดตั้ง คณะทำงานเพื่อต่อต้านการก่อการร้าย (Task Force for Fight against Terrorism) โดยประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ ตัวแทนตำรวจจากประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ผู้ที่ทำงานในหน่วยงานสืบราชการลับ เป็นต้น โดยจุดประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย และทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เพื่อนำมาวางแผนกลยุทธ์ และท้ายที่สุดต้องมีการประเมินตรวจสอบข้อมูลต่างๆ ว่ามีความถูกต้องน่าเชื่อถือมากเพียงใด นอกจากนี้ในส่วนของ ระบบสารสนเทศ ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี (Information, Communication and Technology-ICT) Europol ได้มีการจัดตั้งระบบและเครือ

ช่วยข้อมูลสารสนเทศเพื่อเป็นฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มก่อการร้ายทั้งหมดเพื่อเป็นส่วนช่วยแก่ Europol อีกทางหนึ่งด้วย จากที่ได้กล่าวมาในส่วนนี้ Europol มิได้ทำการเพียงหน่วยงานเดียวแต่ได้มีการติดต่อประสานงานไปยังสำนักงานตำรวจของแต่ละประเทศสมาชิกในสหภาพยุโรปโดยมีการทำเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นระหว่างกัน นอกจากนี้ Europol ยังมีการจัดทำโครงการต่างๆ เพื่อต่อต้านการก่อการร้ายอื่นๆ อีก เช่น Counter-Proliferation Programme, Networking Programme, Training and Education Programme เนื่องจากกลุ่มการก่อการร้ายในปัจจุบันก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิมที่จะเน้นเฉพาะกลุ่มของตนเองเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มก่อการร้าย ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบจึงต้องกระทำการคล้ายคลึงกับการก่อการร้ายคือการสร้างเครือข่ายเพื่อให้ทันกับการพัฒนา ความซับซ้อนและการดำเนินงานของกลุ่มก่อการร้ายในปัจจุบันได้

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในกรอบของกฎหมายและหน่วยงานที่ทำการต่อต้านการก่อการร้ายโดยตรงแล้ว เพื่อให้กระบวนการในการต่อต้านการก่อการร้ายมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นจำเป็นจะต้องมีกระบวนการยุติธรรมที่ดูแลในเรื่องของการก่อการร้ายอย่างใกล้ชิด สหภาพยุโรปได้มีแนวคิดที่จะจัดตั้ง Eurojust ขึ้นมาในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2001 และได้มีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในค.ศ. 2002 โดยมีสำนักงานอยู่ที่ กรุงเฮก (The Hague) เนเธอร์แลนด์ โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของขอบเขตอำนาจการดำเนินการทางกฎหมายภายในสหภาพยุโรปโดยเฉพาะในประเด็นของการสืบสวนและการพิจารณาคดีในเรื่องของอาชญากรรมข้ามชาติ (ซึ่งเรื่องของการต่อต้านการก่อการร้ายเป็นประเด็นหนึ่งในนั้น) ซึ่ง Eurojust ถือเป็นเครือข่ายในการให้ความช่วยเหลือในกระบวนการยุติธรรมแบบถาวรแห่งแรกของโลก Eurojust ยังได้รับจัดประชุมระหว่างผู้ที่อยู่ใน

หน่วยงานสืบสวนสอบสวนและพิจารณาคดีในชาติสมาชิกต่างๆ ในสหภาพยุโรป เพื่อดูแลช่วยเหลือทั้งในระดับการพิจารณาคดีและการวางแผนกลยุทธ์ของ อาชญากรรมข้ามชาติอีกด้วย

อีกทั้งในค.ศ. 2004 สหภาพยุโรปได้ขยายสมาชิกภาพครั้งใหญ่ที่สุดใน ประวัติศาสตร์โดยมีสมาชิกเพิ่มถึงสิบประเทศ หมายถึงพรมแดนของสหภาพยุโรปจะสามารถติดต่อข้ามกันไปมาได้มากขึ้น แต่ในทางกลับกันอาจจะเป็นช่องทางให้กลุ่มก่อการร้ายใช้เป็นโอกาสในการก่อความรุนแรงได้สะดวกยิ่งขึ้น สำหรับ ในประเด็นนี้สหภาพยุโรปได้มีการเตรียมพร้อมในเรื่องดังกล่าวก่อนหน้านี้แล้ว โดยถึงแม้ว่าประเทศสมาชิกใหม่สิบประเทศนั้นจะเข้ามาเป็นสมาชิกตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ค.ศ. 2004 แต่ในเรื่องของการต่อต้านการก่อการร้ายประเทศเหล่านี้ จะต้องทำตามกฎเกณฑ์ที่สหภาพยุโรปได้กำหนดไว้โดย Europol ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านนี้โดยตรงจะให้ความสำคัญแก่เจ็ดสาขาได้แก่ การดำเนินการ กฎหมาย การเงิน ข้อมูลและระบบสารสนเทศ ความมั่นคง ทรัพยากรมนุษย์ และกิจการภายใน⁴ สำหรับประเทศสมาชิกใหม่ในการที่จะต้องปรับกฎระเบียบ มาตรการต่างๆ ให้ได้ตามมาตรฐานของสหภาพยุโรปถึงจะผ่านเกณฑ์และ สามารถเข้าเป็นสมาชิกของ Europol ได้ โดย Europol จะให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เพื่อให้มั่นใจว่าประเทศสมาชิกใหม่นั้นจะสามารถต่อต้านการก่อการร้ายได้อย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทางที่สหภาพยุโรปกำหนดไว้เพื่อความปลอดภัยโดยรวมของทั้งยี่สิบห้าประเทศสมาชิก

ถึงแม้ว่าสหภาพยุโรปจะมีการดำเนินการในความพยายามต่อต้านการก่อการร้ายแล้วก็ตามแต่ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นที่ขัดขวางหรือทำให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวข้างต้นก็มีจากหลายสาเหตุด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของงบ

ประมาณที่จำกัดเนื่องจากปัจจุบันกลุ่มก่อการร้ายมีการสนับสนุนทางการเงินและอุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบมีภาระที่จะต้องซื้อเครื่องมือและอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพที่ไม่ค่อยไปกว่ากัน ซึ่งหมายถึงงบประมาณที่สูงตามไปด้วย หรือในเรื่องของกระบวนการดำเนินการต่างๆ ที่ยังติดปัญหาในเรื่องของขั้นตอน ระบบ ทำให้การดำเนินการล่าช้า และที่สำคัญการที่ JHA ยังมีกรอบการตัดสินใจแบบ Intergovernmental Body ที่ต้องให้ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปเห็นด้วยกับเรื่องดังกล่าวจึงจะสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเครือข่ายได้ ซึ่งหลายๆ ประเด็นก็ยังคงมีความเห็นที่แตกต่างกันของประเทศสมาชิกอยู่ทำให้ความร่วมมือระหว่างกันยังไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่ รวมถึงการเพิ่มของประเทศสมาชิกใหม่อีกสิบประเทศที่มีมาตรฐานที่แตกต่างกัน เรื่องของภาษาที่หลากหลายซึ่งทำให้การดำเนินงานอาจจะขาดความคล่องตัวและความเข้าใจร่วมกันในการประสานงานระหว่างประเทศได้

ความร่วมมือและความขัดแย้งข้ามแอตแลนติกในการต่อต้านการก่อการร้าย

สำหรับเรื่องการต่อต้านการก่อการร้ายนั้นถือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่มีในส่วนของความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกาโดยตลอด เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีมุมมองและวิธีการในการดำเนินการต่อต้านการก่อการร้ายที่แตกต่างกัน สำหรับสหภาพยุโรปในอดีตรัฐบาลของประเทศสมาชิกที่ต้องต่อสู้กับกลุ่มก่อการร้ายนั้นมักจะมีการทำสัญญาหรือข้อตกลงลับกับกลุ่มก่อการร้ายเพื่อตอบสนองกับข้อเรียกร้องของกลุ่มก่อการร้าย โดยรัฐบาลของประเทศสมาชิกโดยปกติแล้วจะไม่ใช้การโจมตีโดยกองกำลังทหารแบบเต็มรูปแบบไม่ว่าจะกับกลุ่มก่อการร้ายหรือประเทศที่อาจจะถูกกล่าวหาว่าให้การสนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายในประเทศของตน และในหลายๆ กรณีรัฐบาลของประเทศสมาชิกยังไม่ได้

ให้ความสนใจกับการจับกุมหรือขังคุกกับสมาชิกของกลุ่มก่อการร้ายนั้นอย่างจริงจังอีกด้วย หลายครั้งที่สมาชิกของกลุ่มก่อการร้ายถูกปล่อยตัวออกจากที่คุมขังหรือการพิจารณาคดี

ในทางตรงข้ามเมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐฯ แล้วซึ่งเริ่มจะมีประสบการณ์กับการก่อการร้ายอย่างจริงจังในช่วงทศวรรษที่ 1970 แนวทางของสหรัฐฯ นั้นจะมีแนวโน้มใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาอย่างมากว่า เช่นประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon) ได้ออกมาประกาศต่อกลุ่มก่อการร้ายอย่างไม่ประนีประนอมว่า “ตราบใดที่สหรัฐฯ ได้รับคำข่มขู่จากกลุ่มก่อการร้าย สหรัฐฯ ไม่สามารถทำตามและจะไม่ทำตามคำขู่ดังกล่าว”⁵ ดังนั้นแนวนโยบายการต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐฯ จะมีแนวที่เด็ดขาดและการใช้กำลังมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 แล้ว แต่ในทางกลับกันการที่สหรัฐฯ ดำเนินนโยบายในแนวทางนี้ทำให้ได้รับการตอบสนองอย่างรุนแรงจากกลุ่มก่อการร้ายต่างๆ รวมไปถึงการโจมตีวินยอร์ดในเหตุการณ์ 9/11 ซึ่งทำให้มีผู้คนเสียชีวิตนับพันและส่งผลถึงสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมอีกด้วย สำหรับนโยบายที่ไม่ตอบรับกับการข่มขู่ของการก่อการร้าย (No blackmail, no concession policy)⁶ ซึ่งสหรัฐฯ ใช้มาจนถึงปัจจุบันตั้งแต่ช่วงเวลาและสถานะที่กลายมาเป็นมหาอำนาจของโลกปัจจุบันสำหรับสหรัฐฯ นั้นเรื่องของการก่อการร้ายถือเป็นผลสะท้อนอันหนึ่งที่เกิดขึ้นจากสงครามเย็นที่มีมาสี่สิบกว่าปี⁷ มุมมองหลากหลายมุมมองของสหรัฐฯ นั้นพิจารณาว่าการกระทำอย่างรุนแรงของการก่อการร้ายนั้นเกิดขึ้นจากการวางแผนของไซเวียตเพื่อแย่งชิงพื้นที่ในภูมิรัฐศาสตร์ของโลกในยุคสงครามเย็น

เนื่องจากแนวทางที่มีความแตกต่างกันของทั้งสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป เราจะเห็นความไม่พอใจของแต่ละฝ่ายที่มีขึ้นในแต่ละเหตุการณ์ ในกรณีของโศกา

ลัน (Ocalan) ผู้ก่อการร้ายชาวเติร์ก นั้นสหรัฐก็ไม่พอใจกับการที่สหภาพยุโรปไม่สามารถดำเนินนโยบายการต่อต้านการก่อการร้ายในระดับเดียวกันกับที่เคยให้คำสัญญาไว้กับสหรัฐ นอกจากนี้ยังทำให้เรื่องดังกล่าวลดความสำคัญลงไปอีกด้วย ในกรณีอิหร่านซึ่งสหรัฐ มองว่าเป็นประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของสหรัฐ เนื่องจากเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของการก่อการร้ายและความพยายามในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งถือเป็นภัยคุกคามของสหรัฐ ที่สหรัฐตัดความสัมพันธ์ทางการทูตมาหลายสิบปีแล้ว สหภาพยุโรปหันกลับเจรจาฟื้นฟูความสัมพันธ์และหาทางประนีประนอมกับอิหร่าน เช่นเดียวกับในกรณีของลิเบียที่สหภาพยุโรปมีท่าทีอ่อนลงในใช้นโยบายคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ในทางตรงกันข้ามสหรัฐ โดยเฉพาะหลังเหตุการณ์ 9/11 เราจะเห็นได้ว่า โอซามา บินลาเดน (Osma Binladen) ถูกประกาศเป็นผู้ก่อการร้ายคนสำคัญที่สุดที่ทางการสหรัฐ ต้องการตัวอย่างมากและทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ตัวมา รวมถึงการเข้ามาตรวจทางรุนแรงรวมถึงการใช้กำลังทางทหารจัดการกับประเทศที่สหรัฐ เล็งเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายและเป็นภัยกับสหรัฐด้วย

จากความแตกต่างกันของทั้งสองฝ่ายในการต่อต้านการก่อการร้ายมักจะมีการวิจารณ์อยู่เสมอว่าสหภาพยุโรปนั้นมีแนวทางที่ค่อนข้างจะอ่อนเกินไปหรือไม่ในการต่อต้านการก่อการร้ายเมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐที่มีมาตรการที่เข้มแข็งและเด็ดขาดกว่า สำหรับในเรื่องนี้ผู้เขียนไม่ค่อยที่จะเห็นด้วยกับการวิจารณ์ในรูปแบบนี้ เนื่องจากสหภาพยุโรปมิได้มีแนวทางที่ไม่เข้มแข็งในการจัดการกับการก่อการร้ายดังที่ถูวิจารณ์ ถ้าดูจากประสบการณ์ของสหภาพยุโรปในเรื่องนี้ที่มีมาอย่างยาวนานจะเห็นได้ว่าสหภาพยุโรปได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของการก่อการร้ายอยู่ในลำดับต้นๆ อยู่เสมอเพียงแต่การต่อสู้กับการก่อการร้ายในสหภาพ

ยุโรปในอดีตนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปมองว่าเป็นเรื่องภายในของแต่ละประเทศที่จะต้องดำเนินนโยบายในการจัดการเองหรือมีการรวมกลุ่มบ้างแต่ก็เพียงไม่กี่ประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกันเป็นส่วนใหญ่ เช่นในกรณีของสหราชอาณาจักรกับสาธารณรัฐไอร์แลนด์ ในการจัดการกับปัญหา IRA หรือในกรณีของสเปนและฝรั่งเศสในการจัดการกับปัญหา ETA แต่ในช่วงหลังสหภาพยุโรปได้มีการจัดตั้งการต่อต้านการก่อการร้ายในลักษณะของสหภาพยุโรปโดยรวมมีการสร้างหน่วยงานที่รับผิดชอบและเครือข่ายต่างๆ ในได้กล่าวมาแล้วในช่วงต้น ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวทำให้เชื่อได้ว่าแนวทางของสหภาพยุโรปนั้นค่อนข้างจะมีประสิทธิภาพในการจัดการเรื่องนี้ในระยะยาวได้ดีกว่าการใช้มาตรการที่เด็ดขาดและการใช้กำลังทหาร มีแนวคิดจากนักวิชาการค่อนข้างที่เชื่อว่าการจัดการกับการก่อการร้ายอย่างเด็ดขาดและถาวรได้นั้นควรจะใช้ในเรื่องของตำรวจอย่างที่เราเห็นใน Europol ร่วมกับภาคประชาชนจะมีประสิทธิภาพที่ยั่งยืนกว่าเนื่องจากการกระทำในลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นและสามารถจัดการกับการก่อการร้ายได้อย่างดีพยายามทำให้เรื่องนี้ดูไม่รุนแรงจนเกินไปจะควบคุมได้ แต่ก็มิได้จำเป็นว่าสหภาพยุโรปต้องให้ความยืดหยุ่นเสมอไปก็ต้องดูตามสถานการณ์ในบางครั้งการใช้ความยืดหยุ่นอาจจะไม่ได้เป็นทางเลือกที่เหมาะสมในการจัดการกับการก่อการร้ายอาจจะต้องนำมาตรการรุนแรงมาร่วมใช้ด้วยได้ ดังนั้นนโยบายของสหภาพยุโรปในการต่อต้านการก่อการร้ายไม่ได้อ่อนแออย่างที่ถูกวิจารณ์แต่น่าจะเป็นอย่างที่ โจเซฟ ไนท์ (Joseph Nye) กล่าวไว้ว่า “การใช้พลังอย่างนุ่มนวล (Soft Power) จะสามารถช่วยป้องกันการก่อการร้ายและก็เป็นพลังในลักษณะนี้ที่จะช่วยแก้ไขและจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกที่ต้องการความร่วมมือแบบพหุภาคีระหว่างรัฐ”⁸

ในมุมมองกลับกัน สหรัฐฯเลือกจะใช้มาตรการที่รุนแรงในการใช้กำลังทหารเหมือนอย่างสหรัฐฯ ทำในกรณีของอัฟกานิสถานและอิรักซึ่งพิสูจน์ให้เราเห็นว่าไม่สามารถแก้ปัญหากลุ่มก่อการร้ายได้อย่างถาวรและสหรัฐฯก็ยังคงต้องเผชิญกับปัญหานี้ในสองประเทศอย่างไม่สิ้นสุด และยังเป็นการกระตุ้นความไม่พอใจสหรัฐฯ แก่กลุ่มก่อการร้ายทั่วโลกอีกด้วย ทำให้ประชาชนและทรัพย์สินของสหรัฐฯที่มีอยู่ทั่วโลกกลายเป็นเป้าหมายของการโจมตีจากกลุ่มก่อการร้ายนอกเหนือไปจากบนแผ่นดินสหรัฐฯ เอง

สหภาพยุโรปเอง (ถึงแม้จะมีแนวคิดที่แตกต่างกันระหว่างประเทศสมาชิก) ในการโจมตีอิรักของสหรัฐฯในค.ศ. 2003 มองว่าข้ออ้างของสหรัฐฯในการกระทำดังกล่าวนั้นไม่ค่อยเหมาะสมเท่าใดนัก แต่สหรัฐฯกลับมองว่าสหภาพยุโรปนั้นเนื่องจากต้องพึ่งพาแหล่งน้ำมันจากกลุ่มประเทศอาหรับซึ่งหลายประเทศถูกกล่าวหาโดยสหรัฐฯว่าให้การสนับสนุนกับการก่อการร้ายทำให้สหภาพยุโรปเนื่องจากเกรงจะได้รับผลลบในการสร้างความขัดแย้งกับกลุ่มประเทศเหล่านี้จึงไม่แสดงที่ท่าที่ชัดเจนในการต่อต้านการก่อการร้ายหรือรัฐที่ให้การสนับสนุน ในความเป็นจริงแล้วประเด็นเรื่องน้ำมันก็ถือเป็นเพียงประเด็นหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากหลายประเทศในสหภาพยุโรปซึ่งเคยมีอาณานิคมอยู่ในดินแดนตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือหลายประเทศทำให้มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการกับประเทศในเหล่านั้นมากกว่าสหรัฐฯ ซึ่งพันธมิตรที่เหนียวแน่นได้แก่อิสราเอล กลับเป็นประเทศที่มีความขัดแย้งมาอย่างยาวนานกับกลุ่มประเทศอาหรับ จากความแตกต่างในประสบการณ์ ผลประโยชน์ทางภูมิรัฐศาสตร์ และอื่นๆของทั้งสหรัฐฯและสหภาพยุโรปจะแสดงให้เห็นได้ว่าการยากที่จะทำให้ทั้งสองฝ่ายหาแนวทางร่วมกันอย่างเป็นเอกฉันท์ในการต่อต้านการก่อการร้ายได้ระหว่างกัน⁹ ทั้ง

สองฝ่ายมีแนวนโยบายเฉพาะของแต่ละฝ่ายในการกำหนดนโยบายการต่อต้านการก่อการร้ายและก็เป็นความลำบากของสหภาพยุโรปถ้าจะต้องมีการเปลี่ยนนโยบายในเรื่องนี้ไปในรูปแบบเดียวกับสหรัฐฯ เนื่องจากสหภาพยุโรปในเรื่องของการก่อการร้ายยังเป็นการตัดสินใจในลักษณะ Intergovernmental Body ทำให้การหามติร่วมของประเทศสมาชิกให้นโยบายเป็นลักษณะเดียวกับสหรัฐฯ คงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้เพราะถ้าทำอย่างนั้นผลที่สหภาพยุโรปจะได้รับจากการตอบสนองของกลุ่มก่อการร้ายคงจะรุนแรงเช่นเดียวกับสหรัฐฯ เราจะเห็นได้จากกรณี ที่บางประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปส่งกองกำลังเข้าร่วมรบกับสหรัฐฯ ในอิรัก เช่น สหราชอาณาจักร และสเปน ก็ได้รับการตอบสนองจากกลุ่มก่อการร้ายอย่างรุนแรงในการวางระเบิดในระบบการขนส่งมวลชนที่สำคัญของทั้งสองประเทศทำให้มีผู้เสียชีวิตมากมาย ในขณะที่หลายประเทศสมาชิกที่ยังยึดรูปแบบเดิมนั้นก็วยังไม่ได้รับการตอบสนองอย่างรุนแรงจากกลุ่มก่อการร้ายจะมีเพียงก็การข่มขู่เท่านั้น อย่างที่อดีตนายกรัฐมนตรีของฝรั่งเศส Lionel Jospin กล่าวไว้ “เราจะทำการตัดสินใจและต่อต้านกลุ่มก่อการร้ายเมื่อถูกโจมตีก่อนหน้านี้”¹⁰ ถึงแม้ทั้งสหรัฐฯ และสหภาพยุโรปจะมีความแตกต่างในเรื่องของการต่อต้านการก่อการร้ายและเนื่องจากกระแสของการก่อการร้ายในปัจจุบันที่เพิ่มมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม Al Qaeda, Hamas และ Jemaah Islamiyah (JI) และกลุ่มอื่นๆ ทำให้ทั้งสองฝ่ายต้องหันเข้าหากันเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างกันในระดับที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับได้

บทสรุป

ถ้าจะวิเคราะห์จากสิ่งที่เกิดขึ้นมาของการต่อต้านการก่อการร้ายนั้นจะทำให้เราเห็นว่าหนทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องนี้จำเป็นต้องมีด้วยกันหลายองค์

ประกอบไม่ใช่จะจำกัดอยู่เพียงขอบเขตใดขอบเขตหนึ่งเท่านั้นได้ เนื่องจากการก่อการร้ายถือเป็นผลผลิตหนึ่งของกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอย่างน้อยที่สุดก็ควรจะต้องมีการควบคุมการเติบโตของการก่อการร้ายเพื่อป้องกันมิให้ความรุนแรงนั้นขยายไปเกินกว่าที่จะควบคุมไว้ได้ สำหรับในส่วนของสหภาพยุโรปและสหรัฐฯ นั้นถึงแม้จะมีความแตกต่างในเรื่องของการต่อต้านการก่อการร้ายอยู่หลายประการก็ตามแต่จะเป็นผลในเชิงบวกมากกว่าถ้าเราจะเน้นในเรื่องที่สามารถร่วมมือกันได้ของทั้งสองฝ่ายในเรื่องของการก่อการร้ายมากกว่าจะพูดถึงสาเหตุของความแตกต่างในนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างกัน ดังนั้นคงจะเป็นการดีกว่าถ้าทั้งสองฝ่ายเรียนรู้ซึ่งกันและกันนำประสบการณ์ในการต่อต้านการก่อการร้ายของแต่ละฝ่ายเคยนำมาใช้และประสบความสำเร็จในอดีตมาปรับใช้กับแนวทางในการต่อต้านการก่อการร้าย

สำหรับสหภาพยุโรปเองเมื่อมีการขยายสมาชิกภาพเป็น 25 ประเทศแล้วในปัจจุบันปัญหาที่ตามมาก็จะได้แก่ความสามารถในการดูแลเรื่องของความมั่นคงและการต่อต้านการก่อการร้ายภายในการรวมกลุ่มของสหภาพยุโรปในปัจจุบันที่เป็นแบบไร้พรมแดน (Borderless) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่สำคัญระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องความมั่นคงและการก่อการร้าย ไม่ว่าจะเป็นหน่วยสืบราชการลับ สำนักงานตำรวจในแต่ละประเทศสมาชิกโดยไม่ล่วงละเมิดต่อสิทธิพื้นฐานของชาวยุโรป และการหาแนวทางร่วมในการปรับให้กรอบของกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย ในแต่ละประเทศไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงความร่วมมือจากภาคเอกชนร่วมกับภาครัฐเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและกฎระเบียบที่จะจำกัดวงของการก่อการร้ายทั้งรูปแบบเดิมและการก่อการร้ายรูปแบบใหม่ เราจะเห็นได้ว่าเรื่องของความมั่นคงในปัจจุบันไม่ได้จำกัดกรอบอยู่แต่เพียงประเด็น

ของการทหารเหมือนอย่างในอดีตและขยายขอบเขตครอบคลุมในหลายประเด็น โดยเฉพาะประเด็นในเรื่องของการก่อการร้าย จึงต้องมีการสร้างความร่วมมืออย่างจริงจังซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนในสหภาพยุโรปในหลายๆ เรื่อง ซึ่งบางที่ถ้า สหรัฐฯ และประเทศอื่นๆ ได้เรียนรู้และลองทำแนวทางแบบสหภาพยุโรปก็อาจจะสามารถหาหนทางที่เหมาะสมและยืดหยุ่นในการจัดการกับการก่อการร้ายมากกว่าที่จะวิพากวิจารณ์หรือกดดันให้สหภาพยุโรปดำเนินตามแนวทางของตนได้

Bibliography

- Committee on Economic Affairs and Development ,*Assembly debate on* (5th Sitting), 23 January 2002.
(http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta02/erec1549.htm#_ftn1).
- European Council paper (2002). *Conclusion and plan of action of the extraordinary European Council meeting*, SN 104/01, 21 September 2002
- European Police Office (2005), "Europol Enlargement Project", Internet Access: (<http://www.europol.eu.int/newms/enlargemnt.html>).
- Freedland, Jonathan (2002). "Breaking the silence." , *The Guardian*, 9 February 2002.
- Ganor, Boaz (2001), *Terrorism: No Prohibition without definition. Internet access* (www.ict.org), 7 October 2001.
- Golino, Louis R. (2001). "War on Terrorism affects role of EU's future." *The Washington times*, 9 December 2001.
- Grant Charles (2002), "The Eleventh of September and Beyond: The impact on the European Union.", in Lawrence Freedman (Ed.), *Superterrorism: Policy Responses*.

- Greenberg Maurice R. (2002), "Terrorist Financing.", *Report of an Independent Task Force*.
- Heibourg Francois , Alexi Arbatov, David Gompert (2001), "The war against terrorism and the transformation of the world order, Internet access (<http://www.eusec.org/arbato.htm>).
- Hill Christopher (2002), "EU foreign policy since 11 September 2001: Renationalising or Regrouping?", *First annual guest lecture in the Europe in the World Paper*.
- Hoffman, Bruce (1999). "Is Europe soft on terrorism? (Who is Europe?)."
• *Foreign Policy*.
- Holtorp, Peter (1994). " In Response to the terrorist threat: The security plan." *Facilities*, MCB University Press.
- Long, David (1997). "Multilateralism in the CFSP." In Holland, Martin, eds. *Common Foreign and Security Policy*, p. 184-200. London, Pinter.
- Lieven Anatol (2001), "Fighting Terrorism: Lessons from the Cold War.", *Carnegie Endowment for International Peace Research Paper*.
- Kassimeris, George (2001). *Europe's Latest red terrorists: The Revolutionary Organization 17 November*. London: Hurst& Co., 2001.
- Nye, Joseph S., Jr. (2004), *Soft Power: the means to success in world politics*, Perseus Books Groups, New York, p.1.
- Palmer, John (2001). "Afghanistan, terrorism and the threat of global recession.", *The European Policy Centre*, 21 October 2001.
- Platzer Douglas (2000), "What is the Future of Terrorism?", *The Terrorism Research Center Paper*, p.1. Political Committee in Assembly of Western European Union (The interim European Security and Defence Assembly), *Europe's security and defence*

policy confronted with international terrorism- reply to the annual report of the Council. Document A/1764, 3 December 2001.

Pollard, Neal A. (2002). "The Future of Terrorism." , *The terrorism Research Centre*, Internet access([www. terrorism.com](http://www.terrorism.com))

Testimony before the Committee on Economic and Monetary Affairs of the European Parliament, 12 September 2001. (<http://www.fd.uc.pt/CI/CEE/pm/LegCE/PE-Audicao%2012-09-2001.htm>).

USIS (Washington), *US-EU Declaration on Counter terrorism*. 18 May 1998.

Watson, Graham (2002). "The fight against terrorism: The European and American approaches.", *The European Policy Centre*, 21 February, 2002.

_____, "EU response to 11 September- Latest update on European Commission action.", *European Commission paper*, Internet access (www.europa.eu.int/comm.)

_____, " September 11 and Afghanistan- What consequences for the EU?.", *The European Policy Centre*, 22 January 2002.

บทคัดย่อ
การก่อการร้ายขัดขวางธุรกิจจากการเข้าร่วมสหภาพยุโรป
ฮามิด วิโคโด

การบูรณาการยุโรปนั้นเริ่มมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง และพัฒนามาเป็นสหภาพยุโรปตั้งแต่สนธิสัญญามาดริด ค.ศ. 1993 เป็นต้นมา โดยมีสาระสำคัญคือการบูรณาการทางเศรษฐกิจและการเงิน ซึ่งจะเป็นก้าวสำคัญในการสร้างสหภาพระหว่างประเทศที่สมบูรณ์ต่อไป

แต่กระนั้นสหภาพยุโรปก็ยังต้องเผชิญปัญหาปัจจุบันหลายเรื่อง ที่สำคัญคือปัญหาการก่อการร้ายในอังกฤษ และปัญหาผู้อพยพชาวเติร์กในประเทศฝรั่งเศสที่กำลังต่อสู้เรียกร้องขอสิทธิทางการเมืองที่เท่าเทียมกับชาวฝรั่งเศส ในขณะที่ตุรกีก็พยายามที่จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกใหม่ของสหภาพยุโรป แต่ถูกออสเตรเลียและฝรั่งเศสคัดค้าน ยิ่งไปกว่านั้น มติมหาชนของสหภาพยุโรปก็ยังไม่ต้องการรับตุรกีเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพ เพราะวิตกกังวลต่อการที่ตุรกีมีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม หากตุรกีเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพยุโรป ก็จะทำให้สัดส่วนของชาวมุสลิมในสหภาพยุโรปเพิ่มขึ้นอย่างมาก ในขณะที่สหภาพยุโรปกำลังหวาดระแวงภัยจากการก่อการร้ายแบบพลีชีพของชาวมุสลิม

แต่กระนั้นพระคัมภีร์ก็อ่านนั้นได้ให้ความหมายของการพลีชีพไว้ว่า การพลีชีพนั้นมาจากคำว่าจิตฮาด ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติภารกิจของพระเจ้าอย่างเต็มความสามารถ ด้วยความศรัทธาอันแท้จริง การพลีชีพจึงมิได้หมายถึงการก่อสงคราม ดังนั้นสหภาพยุโรปก็ไม่ควรที่จะวิตกกังวลต่อเรื่องนี้ และไม่ควรถ่วงเลที่จะรับตุรกีเข้าเป็นสมาชิกใหม่

Terrorism Constraint Turkey from Joining the European Union

Hamid Widodo

Preface

1. a. Identifying Terrorism

Terrorism is an English word coming from the word terror. The Second College Edition of Webster's New World Dictionary, published by Prentice Hall Press, New York, 1986, describe terrorism as *"the act of terrorizing, use of force or threats to demoralize, intimidate and subjugate especially such use as a political weapons or policy way."*¹

Terrorism is an act of terror, use of force to impose fear, in order to achieve a goal (particularly a political goal). Terror is a ruthless act (by governments and the like) and terrorist is an individual using violence for imposing fear, usually for some political goals. From the above description based on the dictionary, there are at least three indicators for terrorism: (1) the existence of violence, (2) some other individuals or groups of individuals are in fear due to the violence, and (3) the violence is done for achieving certain goals.

The concept of terrorism in the eighteenth century was intended more to ensure obedience of people to their rulers. The states as the rulers controlled the thoughts and the feelings of the people. In its

¹ Webster's New World Dictionary/-Second College Edition, 1986, Prentice Hall Press, New York.

development, the paradigm of terrorism changes to become revenges by individuals and groups of individuals to the rulers (the states). There are two types of terrors: (1) physical involvements in the forms of visible violence and (2) attacks using means of information, psyche, economy and trades. Initially, terrorism was categorized as crimes against the state and then develops to become crime against humanity. Various bombing acts have caused suffers on the innocent civilian victims and these types of terrors may be categorized as crimes against humanity.

Thus, terrorism is a violence act or a threat of violence act, calculated in such a way, in order to create a situation of fear and dangers for drawing both National and International attention on the act or the demands of the act. Another line of definition states that: (1) Terrorism is not a part of a war act that it should be considered as crimes, (2) civilians constitute the main targets of terrorism that an attack on military targets cannot be categorized as terrorism, and (3) although political dimension of terrorism may be valued, the act of terrorism might claim some political demands.

Based on literature and terminological-journalistic references, the characteristics for terrorism involves²: good organization, high discipline and highly militant, (2) political and ideological goals but crimes are done in order to achieve the goals, (3) does not care for the prevailing universal norms such as religious, law and Human Basic Rights, (4) choosing special targets that create psychological effects in order to impose fear and to get wide publication, (5) using such means

² See Suharto, 2005, Terrorism Berbasis Agama dan Peran Ormas Keagamaan, Seminar di Universitas Wachid Hasyim, Semarang.

as bombing, kidnapping, taking hostages, hijacking and others, capable of drawing wide public attention.

Motivations, both in National and International scales, for terrorism acts include: (1) terrors against governments, (2) non-political, anarchic, ultra-nationalist and revolutionary terrors, (3) terrors as parts of struggles for national independences, (4) terrors by states over their own people or over some other states in order to eliminate political and religious enemies.

Viewed from the ways for conducting terrorism acts, there are at least two types of terrorism²: (1) good organization, high discipline and highly militant, (2) possessing political and ideological goals, but using crimes acts for achieving the goals, (3) physical terrors for imposing fears and anxieties, by using physical targets in the forms of murders, rapes, taking hostages, physical tortures and the likes that there are really visible consequences due to the terrors, and (4) psychological errors using various means capable of creating fears and anxieties, without having to do physical tortures on the victims, that at some point might cause extremely deep psychological effects.

Viewed from the scales of the targets, there are several types of errors: (1) National terrors, intended to certain groups of individuals or the forces of the government within the same region, in the forms of armed rebellions and interfering the national stability and security, and 2) International terrors, intended to some other nations or states in other regions other than the residencies of the terrorists, in the forms of: (a) occupations, invasions, aggressions and open wars by the stronger over

the weaker, and (b) hijacking, interfering international securities, sabotages, scrupulous and life-sacrificing acts and suicidal forces by the weaker over the stronger.

Terrorism has two main goals: (1) short-term goals and (2) long-term goals.

Short-term goals are: (a) to receive recognitions, from local, national, regional and international societies, for the struggles, (b) to disturb, weaken and embarrass governments, military units and some other governmental apparatuses, (c) to show inabilities of the target governments in protecting their people, (d) to get money or some other instruments, (e) to prevent foreign investments or aids, and (f) to take revenges.

Long-term goals are: (a) to effect some dramatic changes, on the governments, by using revolutions, civil wars or inter-state wars, (b) to substitute own ideology for the ideology of the state, (c) to create, during a guerilla war, advantageous conditions for the terrorists, (d) to affect the decision makers for the local, national, regional or international policies (Sudarto, Dephan RI/*Indonesian National Defense Department* 2003).

b. Root for Terrorism

Recognized or not, either explicitly or implicitly, certain facts show that there is some association between terrorism and religions. Religions are frequently involved in terror acts and terrorists often use the symbols and spirits of religions (Rumadi, 2003). Historically,

religions, within pluralistic societies, indicate two functions. A number of experts and religious leaders agree that religions play quite major roles in supporting peace, harmony and civilization. Some other experts, however, argue that religions constitute sources for conflicts and violence (Mulyadi. S. 2003). There are several argumentations highlighting the association between religions and terrorism. Firstly, in the doctrinal level, religions have potential to create fundamentalist groups. The fact shows that extremist movements inherently exist in all religions. Secondly, responses to the Western hegemony and secularism with their capitalism ideology strongly suppressing and causing economic suffers on Islamic societies and their independencies on Western societies.

It is obvious that terrorism is not a single phenomenon arising all of a sudden. Terrorism might arise from various issues such as religious, political, economic and cultural ones as well as from global inequalities in legal scope.

2. The Formation of European Union

Europe is a continent consisting of various countries that during the World War II experienced setbacks and even considerable destructions due to the War. It, however, after everyone talking about the glooms and the pessimism of Europe (*European Gloom* and *Euro-pessimism*), managed to recover its self-confidence not in too long time. Many individuals were prepared to erase Europe from the dictionary, but miraculously the ideas and realities of Europe began to play and the European societies began showing up.

In trying to recover the economic damaged due to the World War II, European countries began by forming a framework for regional cooperation. By using this facility, the economy of each of the countries interact between one and the others resulting in a European economic much stronger than before. As we have known, in 1980s Europe showed an accelerated pace toward the unification of European economy & monetary. Striking facts characterizing the global politics after the World War II were widespread and extremely broad changes in nearly all aspects. The rise of US as superpowers and the existence of competitions in economic and technological fields as faced by Europe against its major competitors including US, Japan and other new economies in Asia-Pacific, had revitalized European determination to rebuild a united Europe in order not to be inferior in the competitions and not to be lagged behind from other countries. All of these had become the beginning for the formation of European Union.

One important foundation for making true the European Union, within the Maastricht Treaty, is Economic & Monetary Union designed to be a means for fulfilling the format of the Treaty that will be in the form of a comprehensive economic integration toward European Union. Believing that European Union cannot be made true in one single night, a framework toward the unification had to be constructed.

For this purpose, the process commenced in 1950s by means of economic cooperation of MEF and Euratom of ECSC could not any longer meet the demands of developments. Therefore, supporting monetary cooperation and solid and integrated economic cooperation were needed. In the beginning of 1970s, three important proposals

(Barre Plan I of February 1969, Barre Plan II of March 1970 and Werner & Venice Report of May 1970) had managed to lay the foundations for developing the conception and model for European integration toward EMU. In 1989, Dolors Report, surfaced as a historical document covering the conception and model for EMU cooperation, was taken as the base for developing further the EMU projects in Western Europe. In the Roman meeting in 1990, a comprehensive conception for EMU was agreed upon by all members, resulting in a common agreement for several aspects such as the acceptance of one single European currency, called European Currency Unit (ECU), that in the end is known as Euro.³

EMU is intended to make the final stage of integrated European economy toward United European Politic into realization in the twentieth century. This integration, however, need economic cooperation among all member countries in order to be able to arrive a convergence that finally might result in a full integration. EMU is regulated in the Maastricht Treaty. Within the EMU framework, common monetary policies base their activities on a common principle: *open market economy with free competition*. This principle is also supported by some other principles such as close coordination, stable prices and sustainable balance of payment.

Preparing for the EMU project need not only strong political goodwill on the part of the European governments, but also supports from every party from the business world and societies. These supports

³ Agus R. Rahman dkk, *Perjanjian Maastricht: Uni Ekonomi & Moneter Eropa* PPW LIPI, Jakarta, 1996, hal 1-2

are hoped to bring about a synergy needed for achieving 5 (five) criteria for convergence as required by the Maastricht Treaty. These 5 (five) criteria are: (1) the budget deficit of each member country is not allowed to rise over than 3% of the GDP, (2) foreign debt should not be more than 60% of the GDP, (3) inflation should be low, not more than 1,5% higher than three best member countries, (4) 2 (two) year before EMU is begun on the maximum, exchange rate stability should remain within a narrow margin of ERM without devaluation and any pressure, and (5) long-term interest rate is not allowed to be more than 2% of the best member country.⁴

The Maastricht Treaty, on European Union, effective in December 1993, also provides further description on Basic Human Rights. The countries of European Union establish and implement common foreign political and security policies, whose objectives are to develop and implement democracy and legal regulation and recognition on Basic Human Rights and to ensure fundamental freedom. In addition, there are also increased interdependencies among the member countries and trends to introduce foreign politics into domestic arena.

European political cooperation in various fields, such as foreign aids, common reaction to violations on Basic Human Rights, the sending of agents for monitoring and formal-recognizing tasks, is also experiencing improvements and accelerated paces. United Laws for European Union enhances the idea to reach common political goals. This United Laws, however, is still not able to change the basic systems

⁴ Pasal 104 Perjanjian Maastricht dan Loukas Toukalis, *The New European Economy: The Public and Economics of Integration*, (New York: Oxford University Press, second edition, 1993) hal 218-219

that the role of the political cooperation in European Union becomes more important for global cooperation and the world life.⁵

European Parliament also manages to draft and then legitimate a draft for a European Union agreement called Draft Treaty Establishing the European Union.⁶ The text, constructed by the Committee for International Affairs and legitimated in 1984, consists of a statement on how an efficient Institution might be achieved. Therefore, European Union has improved and plays very important role for the world life. Presently it consists of 25 member countries. The intention of Turk to join is being discussed and becoming a controversy, for Europeans worry about the effects of the social and cultural traditions of Islamic Turk on Europe.

3. Economic Strength of Europe

Seen as a pure economic entity, Europe is like eggs in many different baskets. Nearly all industries in Europe have important roles. In consumer electronics, for example, Phillips stages a strong competition against Japan. In civilian flights, Airbus consortium constitutes the only competitor for Boeing and McDonnell Douglas in the area of skeletal frameworks for airplanes, while Rolls Royce machines share the same markets with Pratt & Whitney and General Motor. The three biggest chemical firms in the world, Hoechst, BASF and Bayer, are in Germany and the fourth biggest, ICI, is in England. Two of biggest oil companies, Shell and BP, are British. Dutch and British. France and England are the

⁵ Hamish McRae, "Dunia di Tahun 2020 Kekuasaan, Budaya dan Kemakmuran Wawasan Tentang Masa Depan, Penerbit Binarupa Aksara, Jakarta, 1995, hal 52-55

⁶ Ibid, hal 55

main exporters of conventional weaponry after US and Russia. Fashions and designs for world-class apparel are from Italy and France, and best wines and champagnes are from Scotland. It can be said that nearly all of the best trademarks for luxurious goods are from Europe. Wealthy individuals all over the world are willing to spend their money for purchasing goods provided by Europe!.

Therefore, the economic and financial potentials of Europe can be imagined more when its countries integrated to become one whole prestigious organization. Some countries, such as Croatia with strong support from Austria, Bulgaria and Romania and even Turk, not included in European Union are struggling hard in order to be members of the "white countries."

4. The Membership Backgrounds

Austria, admitted into the European Union on January 1, 1995 together with Sweden and Finland, was formerly a member of EFTA (European Free Trade Area). In the past, Austria and several other EFTA member countries considered that it was not necessary to join the European Union. It was only in the late of 1980s and particularly after the collapse of Soviet Union in 1991, that the idea of integration, initially did not get the support from EFTA countries, eventually got serious attention. This increased attention was caused more by the fact that, with the ending of the Cold War, the political climates in Europe experienced quite a change. The collapse of the Soviet Union provided more room for the countries in their foreign political activities.

In the late of 1991, the desires of these countries to remain within the EFTA, as a means for maintaining their broad autonomies for making economic decisions, as supported by a kind of objection toward the supra-nationality and the principle of neutrality concerning with foreign political activities, could not be defended any longer. Faced with quite bad economic conditions, membership in the Union was viewed as a way out. UE-EFTA cooperation within the context of EEA, providing opportunities only in economic participations, was seen as insufficient, for these countries also wanted to participate in political activities that might allow them to be equal with other members.

The economic conditions of Austria, Finland and Sweden were categorized as minor, but very open, with quite high dependence on the European Union markets. The European Union markets become more important as these three countries lost their traditional trading partners, the Soviet Union markets. The admission of these three countries into European Union had two meanings. Firstly, willingness to accept the whole laws of European Union (*acquis communautaire*) consisting of: (1) the provisions for the free flows of goods, capitals, services and individuals, (2) provisions and common standards for harmonization, fair competitions, indirect monopoly on taxes and the provisions for animals and human being, (3) European Society common policies within the Common Agricultural Policy, Customs Union, Developmental Policy, particularly the Requitat Policy, etc. and (4) European Economic & Monetary Union, as a continuation of European Monetary System. Secondly, the willingness to apply new Maastricht foundations covering common foreign policies, defenses and cooperation in judicial issues and domestic issues.

5. Current Problems of the European Union

England, currently holds the rotated leadership for European Union, is being faced to many problems calling for attention both from within and outside the Union. As a prestigious organization, European Union is faced with various problems such as terrorism (the bombing act in London), immigrants, in France, who demand equal rights and therefore causing chaos for weeks in several French Cities, the polemic on the Turk plan to join the European Union and the plans of some other countries to join the Union.

The British foreign minister, Jackstraw, said that it would be a new history when there is a decision to admit Turkey into the Union. The European Union currently consists of 25 secularly member countries each of which mostly composed of Christians. In a meeting, held in December 1999, a decision was made that Turkey was established as a candidate for the Union member. The decision gave high opportunity that Turkey would be admitted into the Union. But at the same time, there are also worries, among the European countries, that the admission of Turkey into the Union will lessen the credibility of Europe. That is why the meeting discussing the membership of the Turks in European Union has not been a guarantee that Turkey will soon be admitted as a new member. When Turkey is really admitted, then it will be the first time in history that the European Union has a member country whose citizens are mostly Moslems.⁷ Then it is not an exaggeration when the Prime Minister Trecep Tayyip Endogan refers European Union as a Christian

⁷ Turki, Ujian bagi Uni Eropa, *TEMPO*, 16 Oktober 2005 hal 25

Club that European leaders should determine whether European Union will be a global force or not if they remain a Christian Club.

The admission of Turkey into the European Union is still constrained because of the objection by Austria, supported by France, the country being flooded heavily by Turk immigrants since a long time ago. The membership of Turk into the European Union had been discussed in Luxemburg on October 23, 2005. Headed by the British Prime Minister Jackstraw, the meeting was held for a night. The meeting was filled by long debates and the persistent objection of Austria, France and Germany concerning the admission of Turk.

Turkey has been dreaming to join the European Union for 4 (four) decades and 18 years ago it made a formal proposal to join. With sorrow and frustration, however, many Turks witness ex communist countries such as Bulgaria and Romania, as poor as Turkey, bypassed it in joining the European Union. Even Croatia, with a history of war crimes, gets a better place, than Turkey, in the European Union. Austria is a member of European Union and it keeps trying to prevent Turkey from being admitted by suggesting that the European Union should only give limited partnership to the Islamic country once ever occupying Venice while ushered in Croatia.

The reluctance of Austria to admit Turkey is caused more by xenophobia and Islamophobia, as indicated the displays of bad stories when Sultan Sulaiman I sent 100,000 Ottoman troops to occupy Venice in 1532. While France feels that its position in the European Union is

threatened when Turkey, possessing larger population than France, enters into the Union.

British, by means of Prime Minister Tony Blair, give a fair support for Turkey. Turkey tries hard to fulfill all requirements forwarded by some other European Union leaders. Ankara, for example, has to recognize Cyprus that has bypassed Turkey entering into the membership of the European Union. Although the recognition is more of a formality, the Commission of Europe hopes that a negotiation will be held.

Due to its great desire to be admitted into the Union, Turkey willingly fulfill the heavier requirements than requirements imposed on other countries. It has abolished the punishment for adultery and the death penalty, implemented military reformation, improved the Basic Human Rights and given broader rights to Kurds.⁸ However, Turkey remains unable to get rid of the worries it feels, for in a pooling held recently, 52% of Europeans do not want Turkey enter into the Union.

For a nation with as quite strong political and economic potentials as Turkey, actually it should not beg European Union to be one of its members. In addition, Turkey is not located in European area that it is not quite a foundation for the formation of European Economic Union. Turkey is separated from Europe only by Gibraltar Strait, but Turkey's economic condition cannot be highly valued by highly advanced Europe.

⁸ Ibid

Four factors constraining Turkey from entering Europe are: (1) the quite large size of its population; it would be the biggest when it manages to join the Union, (2) poverty; per capita income of average Turk is just 29% of that of European Union members, (3) race; not all Turks have European blood, (4) religion; Islam.

6. Islam and Terrorism

Trying to study Islam should be done comprehensively otherwise there would be misinterpretation. Islam is frequently associated with terrorism and terrorists are frequently use symbols and the spirit of religions, for there are groups of Moslems interpreting martyrdom as a form of war or violence against others considered as enemies. The inclination toward radical and extremist attitudes is caused by the environment rather than by the wisdom of Mohammed's Friends and tabins.

Western leaders generally assume negative interpretations on martyrdom, being consistent with HAR Gibbs and JH Kramers who pointed out: "Martyrdom is a holy war. The spread of Islam by arms is a religious duty upon Moslems in general".⁹

Due to perceptions and interpretations based on HAR Gibbs and JH Krmaers, then European Union societies are frequently very skeptical toward Turkey, whose population are mostly Moslems (99%).

⁹ Gibbs HAR & J.H. Kramers, Shorter Encyclopedia of Islam

7. Martyrdom within Islam

Actually, European Union should not be skeptical about martyrdom in Islam. Martyrdom comes from an Arabic word of *jahada* or *Yujahidu* that means “doing a work or a religious duty earnestly by exerting the maximum energies (thoughts, wealth, time and high spirit) being possessed, in order to achieve a goal or goals.”

In the Koran, Al-Hajj Letter article 78, Allah states: “Work hard earnestly with martyrdom on the way of Allah” In the Al Hujarat Letter article 10, it is mentioned: “Actually, everyone having a faith to Allah and **His** Prophet and is not hesitant in working hard with the whole spirit and wealth, in the way of Allah, are the real Mukmins.”

As pointed out by the Prophet Mohammed SAW that grand conducts are faith to Allah and **His** Prophet, doing martyrdom in the way of Allah and going Pilgrimage to Mecca. Doing martyrdom has many levels ranging from light or low levels to high levels, depending on the situations, conditions and problems being faced by the represented societies.

Thus, martyrdom in Islam does not necessarily mean war! Most of martyrdom conducts may be done peacefully. According to Ibnu Quyyim Al Jauziah in his book entitled *Zaadul ma'ad*, martyrdom as an conduct for overcoming bad inner urges, should be done first before other martyrdoms. When someone cannot overcome his/her own bad inner urges, then he/she would ignore what instructed by Allah and would do the things forbidden by Allah.

8. Conclusion

Economic & Monetary Union (EMU) is designed as a means for fulfilling the format of cooperation, in the form of comprehensive economic integration, toward European Union. The process has been going on since 1950s.

The Maastricht Treaty for European Union was effective in December 1993, providing broader scopes for the Basic Human Rights. European Union member countries have established and implemented policies for common foreign politics and security, whose intention are to develop and implement democracy and laws, to recognize Basic Human Rights and basic freedom and to increase interdependencies among the member countries.

Presently, European Union, with 25 member countries, keeps improving and developing and has important roles for world life. The admission of Turkey into the Union is still constrained by several factors such as the quite large size of its population, poverty, race and Islam. Most of Western leaders interpret Islam, particularly martyrdom, negatively, being consistent with the opinions of HAR Gibbs and JH Kramers. Spreading Islam through wars constitutes an obligation for Moslems in general.

Such an interpretation about Islam is not correct, for martyrdom in Islam does not necessarily mean wars. Martyrdom may be conducted

peacefully. In fact, the main meaning for martyrdom is to overcome bad inner urges.

BIBLIOGRAPHY

Al Qur'an Surat Al Baqarah, Proyek, Pengadaan Kitab Suci Al Qur'an, Indonesian Religious Department (Departemen Agama R.I.) Jakarta 1981-1982.

Baehr, Peter R., *HAM dalam Politik Luar Negeri (Basic Human Rights in Foreign Politics)*, Jakarta, Indonesian Obor Foundation (Yayasan Obor Indonesia), 1998

Dahrendorf, Ralf, *Refleksi Atas Revolusi di Eropa (A Reflection on European Revolution)*, Jakarta, PT. Gramedia Pustaka Utama, in cooperation with SPES Foundation, 1992

Hamish, Me Rae, *Dunia di Tahun 2020, Kekuasaan, Budaya dan Kemakmuran Wawasan tentang Masa Depan (The World in 2020, Power, Culture and Insight Wealth, for Future Life)*, Binarupa Aksara, Jakarta 1995

Maastricht & Loukas Toukalis, *The New European Economy The Politics and Economics of Integration*, New York Oxford University Press, Second Edition

Rahman, Agus, *Perjanjian Maastricht: Uni Ekonomi dan Moneter Eropa (Maastricht Treaty: European Economic & Monetary Union)*, PPW LIPI, Jakarta 1996

Sudarto, 2005, Teroriame berbasis Agama dan Peran Ormas Keagamaan , Seminar di Universitas Wachid Hasyim.

Sumantri, Juke, *Kendala dalam Meningkatkan Kekuasaan Eksekutif Komisi Masyarakat Eropa (Factors Constraining the Strengthening of Executive Power of European Commission)*, Journal for Political Science in cooperation with AIPI & LIPI, Jakarta, PT. Gramedia Pustaka Utama

Turkey: *A Test for European Union*, Tempo October 16, 2005

Webster's New World Dictionary, Second College Edition, 1986 Printice Hall Press , New York.

Curriculum Vitae :

Hamid Widodo MPd, Drs., is an Educational Staff of Faculty of Social and Political Science at Diponegoro University, Semarang, Indonesia. He has been experiences teaching at the many private universities. As like 17th August University, Pancasakti University, Wahid Hasyim University and Police Academy. He was graduated from Faculty of Social and Political Science at Diponegoro University, Semarang, Indonesia and Master of Education from Semarang State University. He was completed courses on International Politic from Gajah Mada University. He has written many books and articles on democracy and political issues in general.

ABSTRACT
Europe Policy for Competitiveness: A Knowledge Base
Economic Union
Karunlak Phahonyothin

Realizing the world in the 21st century will be the age of rapid change, whereby “competitive advantage” is as important as or even more important than “comparative advantage in the past centuries. The European Union has followed Lisbon strategies since 2000 in order to strengthen her potential and competitiveness for fearing that the E.U. may fall behind her powerful trading partners like the US and Japan without new innovation from research and development. Even in the worst scenarios possible, those Asian fast-track developing economies like China, India and the Nics are catching up. Hence, the European Union has put tougher effort and investment in Europe Future namely European policies for a dynamic knowledge-based economy. The EU is now becoming E-Europe.

**นโยบายยุโรปเพื่อความสามารถในการแข่งขัน:
สหภาพเศรษฐกิจบนฐานแห่งความรู้**

การุณย์ลักษณ์ พหลโยธิน¹

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและกำลังดำเนินอยู่ในอัตราที่รวดเร็วในยุโรปในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมาจนขณะนี้ นับเป็นสิ่งที่เหนือความคาดหมายว่าจะเป็นไปได้จริงเมื่อเวลา 20 ปีก่อนหน้านี้ ไม่ว่าจะเป็นการเกิดของเงินตราสกุลใหม่ของโลก ซึ่งเป็นเงินสกุลที่มีเสถียรภาพได้แก่ เงินยูโร หรือการที่กลุ่มรัฐจำนวนหนึ่งของยุโรปยินยอมสละอำนาจอธิปไตยบางส่วนโดยสมัครใจเพื่อร่วมกันจัดการบริหารระบบเศรษฐกิจการเงิน การคลังและการค้า โดยองค์การกลางที่เรียกว่า สหภาพยุโรป (European Union) เรียกได้ว่าเป็นปรากฏการณ์พิเศษเป็นเอกลักษณ์เดียวของโลกที่กำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ศตวรรษที่ 21

ยิ่งกว่านั้น การเติบโตขยายตัวของสหภาพยุโรปที่ยังคงดำเนินอยู่ทั้งในส่วนที่เรียกว่า ทางกว้าง ได้แก่ การขยายสมาชิกภาพ และในส่วนที่เรียกว่า ทางลึก อาทิ การปรับโครงสร้าง การร่างรัฐธรรมนูญสหภาพ กติกา กฎหมาย นโยบายต่าง ๆ ตลอดจนการบริหารจัดการเพื่อให้การดำเนินการของสหภาพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุประสิทธิผลอย่างยั่งยืน โดยไม่หยุดยั้ง ล้วนเป็นสิ่งที่น่าสนใจ น่าศึกษาติดตามทั้งสิ้น ในบทความต่อไปนี้ จึงเป็นการสำรวจ การให้ความสำคัญของสหภาพยุโรปต่อการเสริมสร้างพื้นฐานของนโยบายเพื่อสร้างสหภาพเศรษฐกิจบนฐานแห่งความรู้ (knowledge based economy) โดยพิจารณาใน

¹ รองศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วารสารยุโรปศึกษา

บางประเด็นที่โดดเด่นสำคัญ เช่น การศึกษา การวิจัย การสร้างนวัตกรรมใหม่ การจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นภารกิจเป้าหมายและยุทธศาสตร์แห่งการพัฒนาสหภาพยุโรปที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง เพื่อเผชิญกับการท้าทายจากระเบียบโลกใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์ และยังนับเป็นการปรับจัดกระบวนการทัศน์สร้างวิสัยทัศน์ยุโรป ให้สามารถตอบสนองของเปลี่ยนแปลงแห่งเทคโนโลยีและประเด็นปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัญหาดั้งเดิมของยุโรปที่มีมาอยู่ก่อนแล้วก่อนการตัดสินใจบูรณาการเป็นสหภาพ

การวางนโยบายเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจบนฐานแห่งความรู้ให้สหภาพยุโรปนั้น เป็นการสนองตอบต่อความเปลี่ยนแปลงในบริบทเศรษฐกิจภายในปัจจุบัน นั่นคือ ความรู้ ผลงานการวิจัย และนวัตกรรมอันจะเป็นแหล่งที่มาหลักของความมั่งคั่ง ความแตกต่างระหว่างชาติ บริษัท และปัจเจกชน ทั้งขณะปัจจุบันและในอนาคต ยุโรปรู้สึกถึงความเหลื่อมล้ำ ถดถอยของตน เมื่อเปรียบเทียบกับชาติที่พัฒนาแล้วด้วยกัน ดังเช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยังมีเหล่าชาติที่กำลังก้าวขยับการพัฒนาตามมาอย่างใกล้ชิด อาทิ ชาติอุตสาหกรรมใหม่ หรือนิกส์ในเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยกย่องให้ญี่ปุ่นที่ขึ้นจากการหลั่งไหลอย่างจีน และแม้แต่อินเดีย ด้วยความตระหนักในสถานการณ์ความเป็นจริง ของเศรษฐกิจการเมืองโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ดังกล่าว สหภาพยุโรปจึงกังวลถึงศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันกับคู่ค้าสำคัญของสหภาพยุโรป อันเป็นที่มาของคำประกาศลิสบอน 2000 ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังการประชุมสุดยอดลิสบอนเมื่อวันที่ 23-24 มีนาคม ค.ศ.2000 โดยคณะมนตรีแห่งยุโรป (European Council) ที่ได้วางกรอบและเป้าหมายแห่งนโยบาย/ยุทธศาสตร์ในทศวรรษหน้าไว้ เพื่อให้สหภาพยุโรปเป็น “สหภาพเศรษฐกิจที่สามารถแข่งขันได้ดีที่สุด และมีฐานแห่งความรู้อัน

นโยบายยุโรปเพื่อความสามารถในการแข่งขัน:

สหภาพเศรษฐกิจบนฐานแห่งความรู้

เป็นพลวัตสามารถจัดการบริหาร เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ด้วยการเริ่มสร้างงานใหม่ ๆ ที่ดีขึ้น เสริมสังคมให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงยิ่งขึ้น” เพื่อบรรลุเป้าหมายข้างต้นดังกล่าว สหภาพต้องการยุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่มุ่งสู่: (European commusion 2000-A)

1. การเตรียมการเปลี่ยนผ่านสู่สหภาพเศรษฐกิจสังคมที่มีฐานแห่งความรู้ ได้แก่ นโยบายเพื่อการสร้างสังคมที่มีฐานแห่งความรู้ ได้แก่ นโยบายเพื่อการสร้างสังคมข้อมูลข่าวสาร การวิจัยและพัฒนา พร้อม ๆ กับการเร่งกระบวนการปฏิรูปโครงสร้าง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สร้างสรรค์นวัตกรรม และการบรรลุความสมบูรณ์ของตลาดภายใน
2. การสร้างรูปแบบสังคมยุโรปใหม่ ด้วยการลงทุนในประชากร เพื่อต่อสู้กับความแปลกแยกจากสังคม
3. การสร้างเศรษฐกิจที่สมบูรณ์และยั่งยืน เชื้อต่อการเติบโตมั่งคั่ง โดยผสมผสานกับเศรษฐกิจมหภาคที่เหมาะสม

ด้วยปณิธานและความกล้าหาญริเริ่ม ยุทธศาสตร์สิบสองปี มิใช่เพียงจะมุ่งสู่ความสามารถแข่งขันสูงสุด เท่านั้น แต่ต้องการบรรลุถึงความสมดุลที่จะแข่งขันอย่างแข็งแกร่งจากร่วมกันกับความสามารถด้านอื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคม ตลอดจนแนวทางการเมือง โดยการที่สหภาพยุโรปได้วางรากฐานนโยบายหลักสำคัญ 11 ประการด้วยกัน ได้แก่ : (Rodrigues, 2003 pp.16-18)

1. การมีนโยบายสร้างสังคมข้อมูลข่าวสาร/หรือสังคม สารสนเทศ เพื่อส่งเสริมสภาพมาตรฐานความเป็นอยู่ของพลเมืองยุโรปให้ดีขึ้น

อย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นด้านการศึกษา² การบริการสาธารณะ พาณิชยอิเล็กทรอนิกส์ การบริหารจัดการทางการเมือง และสุขภาพอนามัย การปลูกฝังและขยายเครือข่ายข่าวสารในบริษัทโดยอิเล็กทรอนิกส์ และอุปกรณ์เครื่องมือ การบริหารความรู้ เน้นความทะเยอทะยานที่จะทำให้เครือข่ายโทรคมนาคมอันก้าวหน้า การให้เสรีแก่การใช้อินเทอร์เน็ต พุดง่ายๆ คือ การสร้างสารพัดแห่งองค์ความรู้อันจะเพิ่มมูลค่าแก่รากฐานวัฒนธรรมความรู้ทางวิทยาศาสตร์ของชาวยุโรปยิ่งขึ้น

2. การมีนโยบายวิจัยและพัฒนาที่บูรณาการต่อเนื่องและก้าวหน้า ทั้งที่เป็นโครงการชุมชนและระดับชาติ ซึ่งจำเป็นต้องมีการโน้มนำผสมผสานโครงข่ายโครงการหรือสถาบันวิจัยของยุโรป ให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นเลิศ โดยจัดลำดับความสำคัญอันดับแรก ๆ ไว้ที่สิทธิบัตรแห่งชุมชน และแหล่งทรัพยากรเพื่อสภาพการจัดการใหม่ๆ อาทิ ธุรกิจ SMEs
3. การนํานโยบายประกอบการวิสาหกิจที่ก้าวไปนอกเหนือวิสาหกิจชุมชน โดยผสมผสานกับนโยบายระดับชาติอันจะสร้างเงื่อนไขที่เหมาะสมสำหรับการประกอบการสมัยใหม่ ได้แก่ การบริหารงานอย่างง่าย การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและการฝึกฝนผู้จัดการ
4. การปฏิรูปเศรษฐกิจที่วางเป้าหมายในการสร้างความเติบโตและเพิ่มศักยภาพนวัตกรรม ปรับปรุงตลาดการเงินให้สนับสนุนการลงทุน

² ตัวอย่าง เช่น โครงการ Socrates ซึ่งเป็นโครงการสนับสนุนและให้ทุนการศึกษา

นโยบายยุโรปเพื่อความสามารถในการแข่งขัน:

สหภาพเศรษฐกิจบนฐานแห่งความรู้

ใหม่ ๆ และทำให้ตลาดภายในยุโรปสมบูรณ์ด้วยการปรับเสรีภาค
พื้นฐาน ในเวลาเดียวกับการตอบสนองต่อการบริการสาธารณะซึ่ง
เป็นรากฐานเดิมของรูปแบบเศรษฐกิจยุโรป

5. นโยบายเศรษฐกิจมหภาค ซึ่งพร้อม ๆ กับการดำรงเสถียรภาพทาง
เศรษฐกิจ ก็กระตุ้นความเติบโต การจ้างงาน การปรับเปลี่ยนโครง
สร้าง ใช้งบประมาณและนโยบายภาษีเพื่ออุปถัมภ์การศึกษา อบรม
วิจัยและสร้างนวัตกรรม
6. ปรับปรุงตัวแบบสังคมยุโรปที่ตั้งอยู่บนสามพลังขับเคลื่อน ได้แก่
การลงทุนในมนุษย์/ประชาชนให้มาก กระตุ้นนโยบายสังคม สร้าง
ความเข้มแข็งในกิจกรรมการกระทำเพื่อต่อต้านการแปลกแยกจาก
สังคมไม่ว่าจะเป็นแบบเก่าหรือใหม่
7. จัดลำดับความสำคัญใหม่ในนโยบายการศึกษาแห่งชาติ ได้แก่ การ
ทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางศึกษาเปิดในการสนับสนุนแก่ประชาชน
ทุกคนทุกกลุ่มให้ได้ใช้อินเตอร์เน็ตและมัลติมีเดีย โดยเฉพาะยุโรป
ควรจะยอมรับกรอบทักษะใหม่และสร้างประกาศนียบัตรยุโรปเพื่อ
ขจัดความไม่รู้จักใช้คอมพิวเตอร์ให้หมดไป
8. มีนโยบายการจ้างงานที่คล่องตัวจับไวมากขึ้น เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการ
ฝึกอบรมตลอดชีพ เพื่อขยายด้านบริการ ซึ่งเป็นการสร้างงานใหม่ ๆ
นอกจากนั้นยังเป็นการปรับปรุงคุณภาพมาตรฐานความเป็นอยู่ ส่ง
เสริมโอกาสความเสมอภาคสำหรับหญิงและชาย การเพิ่มอัตราการ
จ้างงานของยุโรปเป็นเป้าหมายหลักเพื่อการลดอัตราการว่างงาน

พร้อม ๆ กับการสร้างความแข็งแกร่งของระบบป้องกันสังคม(ระบบประกันสังคม/ระบบสวัสดิการ : ผู้เขียน) ให้ยั่งยืนด้วย

9. การสร้างกระบวนการความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกเพื่อให้ระบบป้องกันสังคมทันสมัย ด้วยการปฏิรูปที่ตอบสนองต่อปัญหาที่มีอยู่ร่วมกัน อาทิ การปรับระบบบำนาญให้สอดคล้องกับประชากรสูงอายุที่เพิ่มขึ้น
10. แผนปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น การศึกษา สุขอนามัย เคนะสถาน ที่อยู่อาศัย และความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ในสถานการณ์เฉพาะของแต่ละสังคม/รัฐสมาชิก
11. ปรับปรุงการเจรจาร่วมกันเพื่อจัดการกับความเปลี่ยนแปลงและจัดตั้งหุ้นส่วนประชาสังคมต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งการส่งเสริม การปฏิบัติที่ดีที่สุดของบริษัท ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม

จะเห็นได้ว่า การวางนโยบายหลักดังกล่าวข้างต้นเกิดขึ้นจากการตื่นตัวตระหนักถึงจุดอ่อนของสหภาพยุโรป เมื่อเปรียบเทียบกับโลกภายนอกที่เป็นคู่ค้าคู่แข่งของชาวยุโรป และสำนึกถึงความต้องการเบื้องต้นที่มาของการบูรณาการยุโรป ได้แก่ความเข้มแข็ง มั่นคง มั่นคง และยั่งยืน ของชุมชนสหภาพยุโรป เพราะเมื่อพิจารณาถึงตัวชี้วัดประสิทธิภาพและความทันสมัยในการประกอบการบริหารจัดการพื้นฐานสมัยใหม่จะพบความเสียเปรียบในการแข่งขันของสหภาพยุโรปหลายประการด้วยกัน เป็นต้นว่า สหภาพยุโรปยังมีอัตราการจดทะเบียนสิทธิบัตรน้อยกว่าสหรัฐและญี่ปุ่น ในขณะที่ดูจากสถิติอื่นที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและจัดการบริหารยุคใหม่ในปี ค.ศ.2000 อัตราการใช้อินเทอร์เน็ตในโรงเรียนยุโรปมี

นโยบายยุโรปเพื่อความสามารถในการแข่งขัน:
สหภาพเศรษฐกิจบนฐานแห่งความรู้

เพียง 4 %ต่อนักเรียน 100 คน โดยเฉลี่ย การใช้อินเทอร์เน็ตในบ้านมีเพียง 28% เท่านั้น ขณะที่ชาวสหรัฐใช้ถึง 48 % ส่วนชาวญี่ปุ่นใช้ถึง 35% โดยเฉลี่ยเช่นกัน

ถ้าจะเปรียบเทียบดัชนีชี้วัดทางนวัตกรรมระหว่างสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ในช่วงปี ค.ศ.2001 จะเห็นความแตกต่างของความสามารถในการแข่งขันกันอย่างเห็นได้ชัด จากตารางข้างล่างนี้

อันดับ	ตัวชี้วัด	สหภาพยุโรป (อัตราเฉลี่ย)	สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น
1	ประชากรต่อการศึกษา(tertiary education)	21.2%	34.9%	30.4%
2	การวิจัยสาธารณะ/GDP	0.66%	0.56%	0.70%
3	การวิจัยธุรกิจ/GDP	1.19%	1.98%	2.18%
4	ไฮเทคสิทธิบัตรEPO/ประชากร	17.9%	29.5%	27.4%
5	ไฮเทคสิทธิบัตร USPTO/ประชากร	11.1%	84.3%	80.2%
6	การใช้อินเทอร์เน็ตในบ้าน	28.0%	47.0%	28%
7	การผลิตสินค้ามูลค่าเพิ่มไฮเทค	8.2%	25.8%	13.0%

ที่มา : เลือกแสดงเฉพาะรายการที่เปรียบเทียบครบถ้วนบางรายการจาก European Commission 2001 Innovation Scorebord 14/4,14.09.2001 ใน Rodrigues, p.8

ในขณะที่ สถิติการวิจัยในสหภาพมีเพียง 18% ของ GDP สหรัฐ 2.7% ของGDP และญี่ปุ่นอยู่ที่ 3.1% ของ GDP ภาคธุรกิจสนับสนุนวิจัยใน EU เพียง 1.4% ในสหรัฐมี 2.1% และญี่ปุ่น 2.5% การจดทะเบียนสิทธิบัตรในอัตราส่วน ต่อประชากร 1 ล้านคน สหภาพยุโรปมีเพียง73/ล้านคน สหรัฐ 312/ล้านคน ญี่ปุ่น 248/ล้านคน ในด้านการจ้างนักวิจัย ในสหภาพยุโรปจะมีเพียง 5.28/1000 คน ใน

วารสารยุโรปศึกษา

สหรัฐ 8.08/1000 คน และญี่ปุ่น 9.26/1000 คน และที่น่าสนใจคือ นักศึกษาในระดับปริญญาที่เป็นชาวยุโรปศึกษาต่อในสหรัฐมีจำนวนมากกว่านักศึกษาอเมริกันที่ไปศึกษาในยุโรปถึงสองเท่าตัว และมีจำนวนถึง 50% ของชาวยุโรปที่สำเร็จการศึกษาจากสหรัฐอเมริกาขอพำนักอยู่ต่อในสหรัฐฯ โดยสรุปตัวชี้วัดในด้าน “การลงทุนในความรู้” (Knowledge investment) ที่ครอบคลุมการวิจัย การศึกษา การฝึกอบรม และซอฟต์แวร์ แสดงถึงช่องว่างระหว่างสหภาพยุโรป สหรัฐ และญี่ปุ่น คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ต่อ GDP ตามลำดับดังนี้ 7.7% 9% และ 6.9% ในปี ค.ศ.1999

คณะมนตรี Lisbon ได้กำหนดแผนปฏิบัติการ เพื่อสร้างสังคมข้อมูลข่าวสาร เรียกว่า อี-ยุโรป โดยกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับแต่ละสมาชิกที่มีความต้องการและแนวโน้มทางต่างกัน หากแต่จะต้องร่วมมือกัน เป็นครั้งแรก ของการนำเอาการใช้อินเทอร์เน็ตมากำหนดขั้นตอนใหม่ ในการพัฒนาสังคมข้อมูลข่าวสาร สาระสำคัญของวัตถุประสงค์ แผนปฏิบัติการ 2002 ได้แก่

1. การมีอินเทอร์เน็ตที่รวดเร็วและปลอดภัย มั่นคงในการเข้าสู่ระบบ ที่รวดเร็วสำหรับนักวิจัยและนักศึกษาโดยเครื่องมือ ที่มั่นคงและบัตรอัจฉริยะ
2. การลงทุนในประชาชนและทักษะ เพื่อให้เยาวชนยุโรปเข้าสู่ยุคดิจิทัล สามารถทำงานในระบบเศรษฐกิจที่มีความรู้เป็นพื้นฐาน สามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมธุรกรรมทุกชนิดในระบบดังกล่าวได้
3. กระตุ้นการใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อเร่งรัด อี-พาณิชย์ให้เร็วขึ้น ให้มีรัฐบาลบริการตามสายให้ประชาชนเข้าถึงบริการสาธารณะได้ทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะระบบสุขภาพตามสายโดยให้มีสาระความรู้

นโยบายยุโรปเพื่อความสามารถในการแข่งขัน:
สหภาพเศรษฐกิจบนฐานแห่งความรู้

เกี่ยวกับยุโรปในยุคดิจิทัล สำหรับเครือข่ายโลกได้รับทราบและ
เรียนรู้ ตลอดจนมีระบบขนส่งอัจฉริยะ (European Commission
2000)

วัตถุประสงค์ของแผนปฏิบัติการดังกล่าวเป็นความพยายาม ในส่วน
สำคัญ สำหรับความจำเป็นในการมุ่งสู่การบูรณาการและเปิดเสรีตลาดโ
คมណาคม ให้มีการแข่งขันกันสูงขึ้น เพื่อการสื่อสารเคลื่อนที่และเครือข่ายที่
สามารถติดต่ออินเทอร์เน็ตความเร็วสูงแต่ราคาถูกลง ซึ่งจะก่อประโยชน์สำหรับภูมิ
ภาคที่พัฒนาน้อยกว่าภูมิภาคอื่นในยุโรปให้เจริญขึ้นอีกด้วย ส่งเสริมการเชื่อมโยง
เครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ ทางโทรคมนาคม หรือทางไกลสำหรับการศึกษา สถาบัน
วิจัย มหาวิทยาลัย ศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์ ทั่วยุโรป รวมทั้งการสร้างเชื่อมั่น
สำหรับผู้ใช้และผู้ประกอบการในระบบที่มั่นคงและปลอดภัยของเครือข่าย
อินเทอร์เน็ต การป้องกันอาชญากรรม ไซเบอร์ โดยเสริมสร้างสนับสนุนความร่วม
มือระหว่างประเทศ การส่งเสริมการเพิ่มความรู้และทักษะให้เยาวชนยุคดิจิทัล
โดยสนับสนุนครูอาจารย์ให้ใช้เครื่องมือสื่อการเรียนการสอน อาทิ การเรียนรู้ทาง
ไกลโดยอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งบริการ วัสดุ ครุภัณฑ์ การปรับธุรกิจให้ทันสมัย การเปิด
ช่องทางระหว่างอาชีพ ยิ่งกว่านั้น ยังเน้นการมีส่วนร่วมภาคสาธารณะเพื่อให้
ประชาชนทุกหมู่เหล่า รวมถึงผู้ด้อยโอกาสและความสามารถให้ได้รับประโยชน์
มาก รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ให้มากที่สุด โดยเฉพาะรัฐบาลตามสาย เพื่อข้อมูลสาร
สนเทศ การให้บริการสุขภาพอนามัยตามสายเพื่อการศึกษา ป้องกัน รักษาสุข
ภาพโดยให้ทั้งความรู้ การรักษาและข้อมูลต่าง ๆ อีกด้วย

ในภาคธุรกิจ แม้แต่ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ก็ได้รับการ
ส่งเสริมให้เข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัลเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมุ่งเพื่อธุรกิจ

ระดับโลกโดยการสื่อสารพหุภาษาด้วยข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น ยิ่งกว่านั้น ในประการสำคัญที่สุด คือ การสร้างระบบคมนาคมขนส่ง และโลจิสติกส์ อัจฉริยะ เพื่อความปลอดภัย สะดวก รวดเร็วไม่ว่า ทางบก เรือ อากาศ โดยการสร้างโครงการที่รู้จักกันในนามของโครงการกาลิเลโอ หรือระบบโทรคมนาคมสื่อสารผ่านดาวเทียมแห่งยุโรป นับเป็นความพยายามที่สำคัญยิ่ง ที่เห็นได้ชัดสำหรับการแข่งขันในโลกยุคศตวรรษที่ 21

แผนปฏิบัติการดังกล่าวข้างต้นส่งผลก้าวหน้าไปอีก 2 ปี ถัดมา กล่าวคือ ใน ค.ศ.2002 มีการใช้อินเตอร์เน็ตในบ้านเพิ่มเป็น 2 เท่า เกิดแผนโทรคมนาคมที่เป็นระบบ ราคาอินเตอร์เน็ตถูกลง โรงเรียน โรงงาน บริษัท เกือบทั้งยุโรปสามารถเชื่อมโยงกันได้ ยุโรปกลายเป็นกระดุกสันหลังเครือข่ายงานวิจัยที่มีความรวดเร็วที่สุดในโลกแห่งหนึ่ง กฎหมายอี-พาณิชย์สามารถนำมาใช้ได้เป็นส่วนใหญ่ ภาครัฐให้บริการตามสาย มากขึ้น โครงการพื้นฐานของบัตรอัจฉริยะกำลังเกิดขึ้น ทั้งหมดเห็นได้จากตัวอย่างในกลางปี ค.ศ.2001 โรงเรียนในยุโรปเชื่อมโยงด้วยเครือข่ายอินเตอร์เน็ต ถึง 80% การใช้ในบ้านเรือนเพิ่มจาก 18% ปี ค.ศ.2000 เป็น 38% ในเดือนธันวาคม 2001 ภาคธุรกิจใช้เพิ่มถึง 90 % ธุรกิจใช้เว็บไซต์เพิ่มขึ้น 60 %คนทำงานทำผ่านอินเตอร์เน็ตเพิ่ม 15%บริการสุขภาพอีเมลติดต่อระหว่างแพทย์กับคนไข้เพิ่มจาก 12 % เป็น 34% เฉพาะในช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน 2001 เท่านั้น (Rodregues, pp. 44-47)

ยิ่งกว่านั้น ในปี 2005 สถิติการขอสิทธิบัตรหรือการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาของสหภาพยุโรปเพิ่มมากขึ้น เมื่อเทียบกับสหรัฐและญี่ปุ่น ประเทศสหภาพยุโรปมีการยื่นขอ IPR เป็นจำนวน ถึง 63,650 สหรัฐฯ 32,738 ญี่ปุ่น 21,461 จากทั้งหมด 128,679 (European Commission, 2006)

นโยบายยุโรปเพื่อความสามารถในการแข่งขัน:

สหภาพเศรษฐกิจพื้นฐานแห่งความรู้

ในด้านการเผยแพร่ข้อมูลนวัตกรรมใหม่ ๆ การถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นวารสารตีพิมพ์เป็นรูปเล่มได้เปลี่ยนมาเป็นการให้ผู้ใช้งานสามารถ download ได้ในรูปแบบ PDF format (European Commission, 2006)

ความเข้มแข็งของสหภาพยุโรปในการสร้างสหภาพเศรษฐกิจพื้นฐานแห่งความรู้ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันยังคงดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องหลังคำประกาศลิสบอน จากการประชุมเพื่อกำหนดงบประมาณของสหภาพเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2005 ซึ่งการตั้งงบประมาณใช้ที่ 862 พันล้านยูโร (1,036 พันล้านเหรียญสหรัฐ) ระหว่างปี ค.ศ.2007-13 (งบประมาณ สหภาพจะกำหนดเป็นงวดทุก ๆ 7 ปี) โดยแบ่งสัดส่วนดังนี้

การสมทบอุดหนุน CAP และชนบท	43.1%
Cohesion fund	35.7%
กิจการยุติธรรมและภายใน	1.2%
นโยบายภายนอก	5.8%
การบริหาร	5.8%
การสร้างความสามารถในการแข่งขัน	8.4%

ที่มา : European council แสดงใน The Economist. Dec 24, 2005 p 69.

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะไม่เคยละทิ้งความพยายามและการให้ความสำคัญแก่การสร้างความสามารถในการแข่งขันดังกล่าว แต่ผู้นำและรัฐบาลสหภาพ ซึ่งก็ประกอบด้วยผู้นำรัฐสมาชิกทั้ง 25 ประเทศ ในปัจจุบันล้วนใช้วิจารณ์ญานอันรอบคอบร่วมกันพิจารณา หนทางปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลมากที่สุด ประธานาธิบดีฝรั่งเศส นายฌาร์ค ชีร์ค และนายฌอง คลอด จุงเกอร์ นายกรัฐมนตรีประเทศลักเซมเบิร์ก เป็นผู้นำคนสำคัญที่ให้การสนับสนุน

วารสารยุโรปศึกษา

ประมาณถึง 12 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ เพื่อเป็นทุนวิจัยเทคโนโลยียุโรป โดยเงินจำนวนมากจะมาจากภาคเอกชน ขณะที่สหภาพจะขออนุมัติให้งบประมาณก้อนแรกจำนวน 2.4 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ซึ่งจะมาจากงบประมาณและธนาคารเพื่อการลงทุนแห่งยุโรป (EIB)

ในขณะที่ชาวยุโรปละวางความกังวลเมื่อปีกลายในเรื่องรัฐธรรมนูญยุโรปไว้ก่อน โดยมุ่งความสนใจไปที่งบประมาณของสหภาพใน 7 ปีต่อไปข้างหน้า ผู้นำที่ร่วมประชุมกัน ณ กรุงบรัสเซลส์ เมื่อต้นเดือนเมษายน 2006 นี้ เพื่อให้เห็นชอบในหลักการสร้างความสามารถในการแข่งขันของสหภาพ ก็ยังชะลอการตัดสินใจเรื่องการสร้างสถาบันเทคโนโลยีแห่งยุโรป (เพื่อแข่งกับ MIT ของสหรัฐฯ ซึ่งยังเป็นหนทางหนึ่งในการแข่งขันกับระบบเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็ว เช่น จีนและอินเดียอีกด้วย) เพื่อขยายนวัตกรรมการร่วมระหว่างนักวิจัยและอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพราะเพียงเพื่อต้องการเห็นรายละเอียดที่ชัดเจนก่อน ว่าการมีเครือข่ายวิจัยที่หลวมจะสามารถเชื่อมโยงความพยายามวิจัยที่กระจัดกระจายทั่วยุโรปดังที่คณะกรรมการบริหารยุโรปเสนอมาได้ดี และเหมาะสมเพียงใด

ด้วยความกังวลต่อความรู้สึกลดถอยในด้านการวิจัย และมาตรฐานวิชาการที่ถ่วงรั้งนวัตกรรมอันพึงประสงค์สำหรับระบบเศรษฐกิจยุโรปที่ต้องแข่งขันกับสหรัฐฯ และอำนาจเศรษฐกิจของประเทศเอเชีย สมาชิกสหภาพประสงค์จะเพิ่มการลงทุน อีก 3% จาก GDP ของแต่ละประเทศไปใช้ในการวิจัยและพัฒนาเพื่อทำให้ยุโรปใกล้เคียงเข้าไปกับสหรัฐฯ และญี่ปุ่นในความพยายาม เพิ่มจำนวนของธุรกิจใหม่ ๆ ซึ่งแต่เดิมสมาชิกสหภาพยุโรปดั้งเดิม 15 ประเทศให้งบประมาณเพียง 1.97% ของ GDP ในการวิจัย แม้ในปี ค.ศ. 2003 เป็นจำนวนที่น้อยกว่าสหรัฐฯ ซึ่งใช้เงินถึง 2.5 % ขณะที่ญี่ปุ่นใช้งบถึง 3.15% ในการวิจัย

นโยบายยุโรปเพื่อความสามารถในการแข่งขัน:
สหภาพเศรษฐกิจบนฐานแห่งความรู้

ความต้องการการปรับปรุงด้านวิชาการ แสดงให้เห็นได้จากรายงานของสหภาพยุโรป ซึ่งประกอบด้วย 25 สมาชิก ว่าสหภาพยุโรปได้รับรางวัลโนเบลเพียง 19% จากสถิติในระหว่างปี ค.ศ.1995-2004 เปรียบเทียบกับ 73% ระหว่าง ค.ศ.1901-1950 และที่ยิ่งน่าเป็นห่วงกว่านั้นสำหรับชาวสหภาพยุโรปก็คือ การจัดลำดับ ตำแหน่ง มหาวิทยาลัยโลก โดย London's Time Educational Supplement แสดงถึงสถาบันจากสหรัฐอยู่ใน 10 ลำดับแรกถึง 7 แห่งด้วยกันโดยมี MIT และ Harvard นำเหนือสุด (The Bangkok Post, April 11, 2006 p.L 2.)

ดังนั้น สหภาพยุโรปในฐานะเป็นระบบเศรษฐกิจหลักของโลกปัจจุบันจึงต้องสนับสนุนความสำคัญของนโยบายยุโรป เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจบนพื้นฐานแห่งความรู้ที่มีพลวัต มิฉะนั้นยุโรป ก็มีโอกาสรองความสามารถในการแข่งขัน หรือจะเรียกว่า ครอบครองความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติได้ไม่ว่าจะเป็นระบบเศรษฐกิจของอภิมหาอำนาจโลกเช่น สหรัฐอเมริกา หรือญี่ปุ่นและความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจใหม่ในเอเชีย เช่น จีน อินเดีย และประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Nics) ที่ล้วนแล้วแต่มีศักยภาพความสามารถในการแข่งขันทั้งสิ้นในโลกยุคดิจิทัลศตวรรษที่ 21 นี้

การมีนโยบายยุโรปเพื่อความสามารถในการแข่งขัน เพื่อสร้างสหภาพเศรษฐกิจ บนฐานแห่งความรู้ จะเห็นได้อย่างชัดเจน ดังที่คณะกรรมการการยุโรป กำหนดวิสัยทัศน์ “การลงทุนในอนาคตของเรา” ซึ่งเป็นการแสดงทัศนะทางการคลังการเงินไว้ใน “ข้อเสนอสำหรับแผนการเงินงบประมาณระหว่าง ค.ศ.2001-2013 และมุ่งเน้นการเติบโตอย่างยั่งยืน และความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการแข่งขันของสหภาพ การสนับสนุน การเติบโตของเศรษฐกิจยุโรป การสร้างสรรคงานใหม่และงานที่ดีขึ้น เพื่อให้พลเมืองยุโรปได้

วารสารยุโรปศึกษา

บรรลุเสรีภาพ ความยุติธรรมและความมั่นคงในชีวิต ซึ่งเป็นแนวความคิดรากฐานแห่งพันธะความเป็นพลเมือง และการมีส่วนร่วมในบทบาทของสหภาพในโลก ทั้งนี้ โดยการมีแผนที่เป็นรูปธรรม เราจึงจะสามารถเชื่อมั่นในอนาคตของเรา (ชาวสหภาพยุโรป) ได้” (Europa.eu in/Comm - perspective index-en.htm)

หนังสืออ้างอิง

1. Bretherton Charlotte and John Vogler. 1999. **The European Union as a Global Actor**. London: Routledge.
2. Tsoukalis, Loukas. 2005. **What kind of Europe?** Great Britain Boston : Oxford University Pres.
3. Rodrigues, Maria Joao. 2003 **Europe Policies for A Knowledge Economy**. Cheltenham UK: Edward Elgar.
4. **The Economist**. December 24, 2005.
5. **The Bangkok Post** April 11, 2006.
6. Europa website.

บทคัดย่อ
การขยายตัวครั้งที่ 5 ของสหภาพยุโรป
เก็จพิรุณ เกาะสุวรรณ

ในวันที่ 24 พฤษภาคม 2547 สหภาพยุโรปได้เพิ่มจำนวนประเทศสมาชิกจาก 15 ประเทศเป็น 25 ประเทศ โดยประเทศสมาชิกใหม่ได้แก่ สาธารณรัฐไซปรัส สาธารณรัฐเชค สาธารณรัฐเอสโตเนีย สาธารณรัฐฮังการี สาธารณรัฐลัตเวีย สาธารณรัฐลิทัวเนีย สาธารณรัฐมอลตา สาธารณรัฐโปแลนด์ ประเทศสโลวาเกีย และสาธารณรัฐสโลวีเนีย การเข้าร่วมในสหภาพยุโรปของทั้ง 10 ประเทศนี้ทำให้สหภาพยุโรปเติบโตขึ้นในแทบจะทุกด้าน อาทิ จำนวนประชากร และ มวลรวมผลิตภัณฑ์ประชาชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปอย่างมาก เนื่องจากประเทศสมาชิกใหม่ทั้ง 10 ประเทศนั้นได้เข้ามามีบทบาท ในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจโดยทำหน้าที่เป็นฐานการผลิตให้กับอุตสาหกรรมต่างๆมากมาย ส่งผลให้การค้าขายระหว่างสหภาพยุโรปกับโลกภายนอกยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

• สหภาพยุโรปนั้นเป็นคู่ค้าอันดับที่ 4 ของประเทศไทย รองลงมาจากญี่ปุ่น กลุ่มประเทศอาเซียน และสหรัฐอเมริกา ตามลำดับ กล่าวคือคิดเป็นร้อยละ 12 ของการค้าทั้งหมดระหว่างประเทศไทยกับโลกภายนอก อย่างไรก็ตามการค้ากับประเทศไทยนั้นคิดเป็นอัตราเพียงแค่อ้อยละ 1 ของการค้าของยุโรปกับโลกภายนอกโดยรวมเท่านั้น

แม้ว่าการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกใหม่ของสหภาพยุโรปทั้ง 10 ประเทศนั้นจะค่อนข้างน้อย แต่จากสถิติทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าการค้านั้นมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นหลังจากการขยายตัวครั้งนี้ของสหภาพยุโรปโดยประเทศ

คู่ค้าสำคัญได้แก่ สาธารณรัฐเช็ก สาธารณรัฐโปแลนด์ สาธารณรัฐฮังการี สาธารณรัฐมอลตาและสาธารณรัฐไซปรัส

ผลกระทบจากการเพิ่มจำนวนประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปในครั้งนี้ได้แก่การลดอัตราภาษีศุลกากรของประเทศสมาชิกใหม่ทั้ง 10 ประเทศ มีเพียงอัตราภาษีสินค้าเกษตรกรรมบางชนิดเท่านั้นที่สูงขึ้น อาทิ ข้าว ปลากระป๋องและแป้งมันสำปะหลัง เป็นต้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการขยายตัวของสหภาพยุโรปในครั้งนี้ทำให้ภาษีสินค้าทางการเกษตรบางชนิดเพิ่มขึ้น ทำให้ประเทศไทยต้องเรียกร้องให้มีการชดเชยอัตราภาษีดังกล่าว หลังจากการเจรจาที่ยุ่งยากและยาวนาน ประเทศไทยได้รับค่าชดเชยในรายการสินค้าที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ได้แก่ ข้าว ปลาทูน่า กระป๋องและปลาซาดีนกระป๋อง โดยข้อตกลงนี้คาดว่าจะมีผลบังคับใช้ในเดือนพฤษภาคม 2549

จากการขยายตัวของสหภาพยุโรปในครั้งนี้ทำให้ภาคเอกชนของไทยต้องพยายามเร่งสร้างเครือข่ายการค้ากับคู่ค้าใน 10 ประเทศสมาชิกใหม่นี้ดังกล่าว เพื่อรักษาและขยายตลาดในประเทศสมาชิกใหม่เหล่านี้ โดยการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ

The Fifth EU Enlargement

Katepirun Kohsuwan

On 1 May 2004, the European Union (EU) has enlarged from 15 member countries to 25 member countries. The 10 new member countries are Republic of Cyprus, the Czech Republic, Republic of Estonia, Republic of Hungary, Republic of Latvia, Republic of Lithuania, Republic of Malta, Republic of Poland, Slovakia and Republic of Slovenia.

The Enlargement on 1 May 2004 is the fifth enlargement since the establishment of the European Union in 1951. The next enlargement will happen in 2007 when Bulgaria and Romania will join the European Union. Another country that is under negotiation to become a member of the European Union is Turkey.

This enlargement has increased the population of the European Union from 370 million to 455 million. Its GDP has increased by 5%. There are free flows of goods, services, capital and labor among these 25 countries. Goods imported by one EU member country can flow to other EU member countries and go through customs procedure only once.

The 10 new member countries have to abolish all domestic trade laws, rules, regulations and measures and use the European Union laws, rules, regulations and measures.

By including these 10 new member countries, the European Union has increased her competitiveness tremendously because the 10 new members have rather diversified economic structures. The new

members serve as production base in various industries for the European Union.

For example, Hungary is a production base for technology-intensive products, while Baltic countries (Estonia, Latvia and Lithuania) are production base for labour-intensive products. Slovenia, Cyprus and Malta are destinations of Services Industries investment.

The European Union (25) intra-trade in goods accounted for 67% of the EU trade with the world. When excluding intra-EU trade, major EU trading partners are U.S.A., China, Switzerland, Russia and Japan, respectively

Major source of EU imports are U.S.A. (15.3%), China (12.3%), Russia (7.8%), Japan (7.2%) and Switzerland (6%), respectively. While major markets for EU products are U.S.A. (24.3%), Switzerland (7.8%), China (5%), Russia (4.7%) and Japan (4.5%), respectively.

Trade

The EU trade with the world continues to increase amidst the fear that the enlargement on 1 May 2004 would result in trade diversion not trade creation.

EU Trade with the World, excluding intra-EU trade

Unit: Million Euro

	2003	2004
Export to the World	878,665	962,648
Import from the World	940,504	1,027,893
Trade with the World	1,819,169	1,990,541

Source: Eurostat

The European Union is the Fourth largest trading partner for Thailand after Japan, ASEAN and U.S.A., respectively. The European Union trade with Thailand accounted for only 1% of EU trade with the world, while Thailand trade with the European Union accounted for 12% of Thailand trade with the world.

In 2004, the European exported to Thailand worth 7,000 million Euro while imported from Thailand 12,842 million Euro.

Thailand major trading partners in EU-15 are Germany, U.K., Netherlands, France and Italy, respectively. Germany, France, U.K., Italy and Netherlands, respectively, are major suppliers. Major markets for Thai products are U.K., Netherlands, Germany, France and Belgium, respectively.

Thailand Trade with EU-15

Unit: Million US Dollar

Rank	Country	2004	2005
1	Germany	4,633	5,204
2	United Kingdom	4,299	4,091

วารสารยุโรปศึกษา

3	Netherlands	3,247	3,480
4	France	2,244	3,167
5	Italy	2,345	2,390

Thailand Imports from EU-15

Unit: Million US Dollar

Rank	Country	2004	2005
1	Germany	2,829	3,203
2	France	1,037	1,865
3	United Kingdom	1,268	1,280
4	Italy	1,005	1,133
5	Netherlands	650	717

Thailand Exports to EU-15

Unit: Million US Dollar

Rank	Country	2004	2005
1	United Kingdom	3,031	2,811
2	Netherlands	2,597	2,764
3	Germany	1,804	2,001
4	France	1,207	1,302
5	Belgium	1,193	1,288

Source: Ministry of Commerce, Thailand

Bilateral trade between Thailand and EU-10 are rather small. However, trade statistics has shown an increase trend after the Enlargement. Among 10 new Member countries, major trading partners are Czech, Poland, Hungary, Malta and Cyprus. Thailand imports a lot of products from Poland, Czech, Malta, Hungary and Slovakia while exports significantly to Czech, Hungary, Poland, Cyprus and Slovenia.

Thailand Trade with EU-10

Unit: Million US Dollar

Rank	Country	2004	2005
1	Czech	200	316
2	Poland	218	264
3	Hungary	207	221
4	Malta	82	46
5	Cyprus	44	43

Thailand Imports from EU-10

Unit: Million US Dollar

Rank	Country	2004	2005
1	Poland	112	122
2	Czech	52	63
3	Malta	70	35
4	Hungary	33	35
5	Slovakia	9	12

Thailand Exports to EU-10

Unit: Million US Dollar

Rank	Country	2004	2005
1	Czech	148	252
2	Hungary	175	186
3	Poland	106	142
4	Cyprus	43	39
5	Slovenia	38	29

Source: Ministry of Commerce, Thailand

Effect of the Enlargement

After the enlargement, average tariff of 10 new EU member countries was reduced from 9% to 4%. Average tariff on agricultural products was reduced from 18.7% to 16.2%. And average tariff on industrial products was reduced from 4.8% to 3.6%.

However, tariffs for some agricultural products have increased, for example, rice, canned fish, and tapioca starch. On the other hand, tariffs on a number of agricultural products have been reduced as a result of the enlargement. Tariff on frozen shrimp was reduced from 40% in Cyprus and 21% in Poland to 12%. Tariff on frozen squid was reduced from 27% in Slovenia and 25% in Hungary to 6-7%. Tariff on canned pineapple was reduced from 32% in Poland and 31.4% in Hungary to 17.6-25.6%.

products and products that previously did not receive any tariff preferential in the 10 new members and are under GSP program in the European Union. For example, air conditioning machine, lens, and tableware.

The competitors for Thai products after the enlargement is not the 10 new member countries because the European Union has granted tariff preferential to 95% of their products that export to the European Union since 1995. The real competitors for Thai products are countries that receive tariff preferential from the European Union.

The enlargement results in an expansion of the tariff preferential scheme in 15 EU countries to 25 countries. The beneficiaries of GSP Program, the Cotonou Agreement and Everything but Arms (EBA) schemes now receive the same treatment as in EU-15 when they sell their products to 10 new member countries.

Thai private sector should haste their effort in building network with partners in the 10 new members in order to maintain and expand their markets in 10 new member countries through effective marketing strategies.

Enlargement Compensation

As mentioned above that the enlargement on 1 May 2004 resulted in an increase in tariff of some agricultural products that are of importance to Thailand. Hence, Thailand had requested for compensation from the European Union in affected products.

วารสารยุโรปศึกษา

According to the World Trade Organization (WTO) rules, compensation would be granted to the affected products in the amount equal to the damages. The WTO rules do not allow for compensation in other products that are not affected.

As a result of long and complicated negotiations which was initiated in early 2004, Thailand will be granted compensation in products that were severely affected, namely, rice (H.S. 100630), canned tuna (16042070) and canned sardine (16042050). The compensation is in the form zero tariff quotas. The agreement is expected to enter into force in May 2006

20 April 2006

ABSTRACT

The European Union – ASEAN Cooperation

Somjai Phagaphasvivat

It can be said that European Union is the oldest partner of ASEAN. This article talks about the economic cooperation between European Union and ASEAN.

Since 2003, European Union started to seriously promote it's cooperation with ASEAN. However, there are two major problems, which are the problem about human right and democracy in Mianma and the unequal economic development among ASEAN members.

This economic cooperation will affect Thailand both in positive and negative aspects. Nonetheless, the establishment of the free - trade area is supported by many vision groups. Because it is believed that this establishment will help increase goods and services trade. Moreover, this free - trade area will attract the investors from European Union.

ความร่วมมือสหภาพยุโรปและอาเซียน

สมชาย ภคภาสนีวิวัฒน์

สหภาพยุโรปนับว่า เป็นกลุ่มประเทศคู่เจรจาที่เก่าแก่ที่สุดของอาเซียน โดยเริ่มมีการปรึกษาหารือในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ ความมั่นคง และความร่วมมือต่างๆ อย่างสม่ำเสมอมาตั้งแต่ปี 1972 การประชุมระดับรัฐมนตรีของกลุ่มประเทศทั้งสองมีขึ้นครั้งแรกในเดือนพฤศจิกายน 1978 และดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุก 18 เดือน มีการลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือในปี 1980 (Co-operation Agreement 1980) ซึ่งถือเป็นรากฐานของความร่วมมือระหว่างสองภูมิภาคในการส่งเสริมการค้า การลงทุน และการทำธุรกิจ ตามความตกลงนี้ คณะกรรมาธิการยุโรปเป็นตัวแทนของสหภาพยุโรป ส่วนฝ่ายอาเซียนได้แก่ ประเทศไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ เวียดนาม บรูไน ลาว และ กัมพูชา ขณะเดียวกันสหภาพยุโรปกับอาเซียนก็มีการหารือด้านความมั่นคง ภายใต้กรอบการประชุมว่าด้วย ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (ASEAN Regional Forum –ARF) และยังมีการติดต่อ รวมทั้งกระชับความร่วมมือด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมให้ใกล้ชิดขึ้น โดยผ่านกรอบความร่วมมือการประชุมร่วมเอเชีย-ยุโรป หรือ อาเซม(ASEM) ด้วย

ในปัจจุบันสหภาพยุโรปกับอาเซียน ก็กำลังศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการกระชับความร่วมมือระหว่าง 2 กลุ่มประเทศให้ใกล้ชิดและสอดคล้องกับความเป็นไปเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของโลกมากขึ้น กล่าวคือ สหภาพยุโรปกับอาเซียน

* รองศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กำลังศึกษาความเป็นไปได้ ในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปกับกลุ่มประเทศอาเซียน หรือ FTA EU-ASEAN สหภาพยุโรปเริ่มสนใจการเจรจาการจัดตั้งเขตการค้าเสรีกับกลุ่มประเทศอาเซียน เพราะความล่าช้าของการเจรจารอบโดฮาที่เริ่มต้นตั้งแต่การประชุมรัฐมนตรี WTO ครั้งที่ 4 ในปี ค.ศ. 2001 และมีกำหนดว่าการเจรจาควรจะเสร็จสิ้นในปี 2004 แต่ผลปรากฏว่าการเจรจายืดเยื้อออกไป รวมทั้งทั้ง ผลของการเจรจาการค้ารอบโดฮาในระหว่างการประชุมรัฐมนตรี WTO ครั้งที่ 6 ที่ฮ่องกงระหว่างวันที่ 13-18 ธันวาคม ค.ศ. 2005 ก็ไม่ได้คืบหน้าเท่าที่ควร แต่ในขณะเดียวกันประเทศคู่แข่งทางการค้าสำคัญของสหภาพยุโรป อาทิ สหรัฐอเมริกา จีน อินเดีย และญี่ปุ่นได้เริ่มการเจรจาเขตการค้าเสรีกับประเทศในกลุ่มอาเซียนหลายประเทศแล้วในลักษณะทวิภาคี ซึ่งเขตการค้าเสรีแบบกลุ่มต่อกลุ่มระหว่างอาเซียน-จีนและอาเซียนกับประเทศอื่นก็มีความก้าวหน้าไปพอสมควรเช่นกัน

สหภาพยุโรปเริ่มมีความชัดเจนในการส่งเสริมความร่วมมือกับอาเซียนมากขึ้น ในปี ค.ศ. 2003 โดยสหภาพยุโรปมีแผนการดำเนินงานในการขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการค้าระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรปที่เรียกว่า Trans – Regional EU – ASEAN Trade Initiative (TREATI) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การดำเนินความสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฉบับใหม่ในรูปแบบของ "Communication" ภายใต้ชื่อว่า "A New Partnership with South East Asia" ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การให้ความสำคัญแก่การดำเนินความสัมพันธ์และความร่วมมือแบบทวิภาคี ของสหภาพยุโรปกับแต่ละประเทศในกลุ่มอาเซียน หากแต่ยังอยู่ในกรอบความสัมพันธ์ระดับภูมิภาคหรือ

วารสารยุโรปศึกษา

แบบกลุ่มต่อกลุ่มระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียน (Bilateralism within EU-ASEAN Interregionalism)

ยุทธศาสตร์ของสหภาพยุโรปต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 2003¹

ในยุทธศาสตร์ "A New Partnership with South East Asia" คณะกรรมาธิการยุโรปได้กำหนดยุทธศาสตร์หลัก 6 ประการ ดังนี้

- 1) การสนับสนุนให้เกิดเสถียรภาพในภูมิภาค และการต่อต้านการก่อการร้าย
- 2) การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน หลักประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล
- 3) ความร่วมมือด้านยุติธรรมและกิจการภายใน
- 4) การสร้างพลวัตใหม่ให้กับความสัมพันธ์ด้านการค้าและการลงทุนในระดับภูมิภาค และแผนปฏิบัติการด้านการค้ากับอาเซียน ภายใต้ Trans - Regional EU - ASEAN Trade Initiative : TREATI ซึ่งเป็นแผนขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการค้าระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรป เพื่อให้เกิดประโยชน์โดยรวมที่ชัดเจนต่อทั้งสองฝ่าย และอาจนำไปสู่การจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างกันในอนาคต ทั้งนี้อยู่บนเงื่อนไขว่าการเจรจาการค้ารอบใหม่ของ WTO เสร็จสิ้นลงแล้ว
- 5) การสนับสนุนการพัฒนาของประเทศที่มีความมั่งคั่งน้อยกว่า
- 6) การขยายการหารือและความร่วมมือเฉพาะสาขา เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การศึกษา และพลังงาน

¹http://ec.europa.eu/comm/external_relations/library/publications/09_sea_en.pdf

การจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปกับกลุ่มประเทศอาเซียนมีการจัดการประชุมกลุ่มวิสัยทัศน์ (Vision Group) ตั้งแต่กลางปี ค.ศ. 2005 – 2006 เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีสหภาพยุโรป-อาเซียนขึ้น ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ ซึ่งหมายถึงการศึกษาอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่มาตรการทางภาษี และที่เป็นมาตรการทางภาษี รวมทั้งมีการหารือเรื่องการศึกษาข้อเสนอรูปแบบของการเจรจาเพื่อตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียนที่สอดคล้องกับความต้องการของทั้งสองฝ่าย โดยกลุ่มวิสัยทัศน์ มีกำหนดจะประชุมกันทั้งสิ้น 5 ครั้ง

ประเด็นปัญหาสำคัญที่อาจเป็นข้อจำกัดของการจัดทำเขตการค้าเสรีแบบกลุ่มต่อกลุ่ม ระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียน² พิจารณาได้ใน 2 ประเด็น ได้แก่

1) ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในพม่า ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในความร่วมมือสหภาพยุโรปกับอาเซียนและการบริหารงานภายในระหว่างสถาบันต่าง ๆ ของสหภาพยุโรป กล่าวคือ แม้คณะกรรมาธิการยุโรปจะไม่ได้มีปัญหาคัดข้อใด ๆ กับการจัดตั้งเขตการค้าเสรีรูปแบบกลุ่มต่อกลุ่มกับอาเซียน แต่คณะมนตรียุโรป ซึ่งเป็นผู้ให้ mandate แก่คณะกรรมาธิการยุโรปในการเปิดการเจรจากับคู่เจรจา อาจไม่ยอมรับการจัดทำการค้าเสรีแบบกลุ่มต่อกลุ่ม เพราะมีประเด็นทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าวคือ การจัดตั้ง FTA ระหว่างสหภาพยุโรปกับอาเซียนย่อมหมายความว่า คณะมนตรียุโรปต้องยอมรับพม่าเป็นส่วน

² <http://news.thaieurope.net/content/view/1354/77/>

หนึ่งของอาเซียน ซึ่งประเด็นเรื่องละเมิดสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในพม่านี้เป็นประเด็นที่สหภาพยุโรปกดดันอาเซียนมาตลอดทั้งในการประชุมในกรอบของ ASEM และ ASEAN

2) การที่ประเทศสมาชิกอาเซียนมีระดับการพัฒนาและความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจไม่เท่าเทียมกัน เขตการค้าเสรีอาเซียน หรือ AFTA ได้มีผลบังคับใช้มาแล้วตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศอาเซียนในฐานะที่เป็นฐานการผลิตที่สำคัญเพื่อป้อนสินค้าสู่ตลาดโลก โดยอาศัยการเปิดเสรีด้านการค้าและการลดภาษีและอุปสรรคข้อกีดขวางทางการค้าที่มีใช้อยู่ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนโครงสร้างภาษีศุลกากรเพื่อเอื้ออำนวยต่อการค้าเสรี ประเทศสมาชิกเดิม 6 ประเทศลดภาษีสินค้าในบัญชี Inclusion List (IL) ให้เหลือ 0-5% ภายในวันที่ 1 มกราคม 2003 และจะลดให้เป็น 0 % ภายในปี 2010 สำหรับ ประเทศสมาชิกใหม่จะพยายามลดภาษีลงเหลือ 0-5% ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในปี 2006 สำหรับเวียดนาม; ปี 2008 สำหรับลาวและพม่า; และปี 2010 สำหรับกัมพูชา ในปัจจุบัน AFTA ยังอยู่ระหว่างการพัฒนาและกฎเกณฑ์ยังคงแตกต่างกันออกไประหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนเดิม และกลุ่มประเทศอาเซียนใหม่ อาจทำให้อาเซียนในฐานะกลุ่มประเทศอาจยังมีความพร้อมไม่เพียงพอในการเริ่มการเจรจาการค้าเสรีกับสหภาพยุโรปซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่มีบูรณาการที่แข็งแกร่ง ขณะเดียวกัน หากว่าอาเซียนสามารถผนึกกำลังรวมเป็นเขตการค้าเสรีสมบูรณ์ครบทั้ง 10 ประเทศแล้ว ประเด็นต่อไปที่น่าจับตามอง คือ อาเซียนจะรวมตัวกันได้แข็งแกร่งเพื่อเป็นกลุ่มทางด้านเศรษฐกิจที่

มีอำนาจในการต่อรองตามจุดมุ่งหมาย หรือ ประเทศสมาชิกในอาเซียนจะแข่งขันกันเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ

ท่าทีสำคัญของสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปพยายามผลักดันให้เป็นความตกลงแบบสมบูรณ์ ใน 3 สาขาหลัก ได้แก่ สินค้า บริการ และการลงทุน หรือ comprehensive agreement on goods, services, and investment ที่จะใช้เป็นต้นแบบสำหรับการเจรจากับประเทศในกลุ่มอาเซียนทุกประเทศ โดยเจ้าหน้าที่คณะกรรมการการยุโรปเน้นว่า อาจใช้กรอบระยะเวลาที่แตกต่างกันไปตามระดับความพร้อมที่ไม่เท่าเทียมกัน อาทิ ประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีความพร้อมก็สามารถเริ่มการเจรจาก่อน ส่วนเรื่องกรอบระยะเวลาของการเริ่มการเจรจา คณะกรรมการการยุโรปหวังว่าจะสามารถขอ mandate จากคณะมนตรียุโรปเพื่อให้สามารถเริ่มการเจรจาได้ภายในปลายปี 2006

ประเด็นที่คาดว่าสหภาพยุโรปจะให้ความสำคัญในการเจรจาการค้าเสรีกับฝ่ายไทย แบ่งเป็น 3 สาขาหลัก คือ สินค้า บริการ และการลงทุน³

³ คณะผู้แทนไทยประชาคมยุโรป “ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตการค้าเสรี EU-ASEAN” 17 พ.ค. 2006 (www.news.thaieurope.net)

1. การเจรจาในสาขาสินค้า

กฎแหล่งกำเนิดสินค้า

เรื่องกฎแหล่งกำเนิดสินค้ายังเป็นประเด็นปัญหาสำหรับการส่งออกสินค้าเกษตรไทยภายใต้สิทธิพิเศษทางภาษี (GSP) ที่สหภาพยุโรปให้แก่ไทย และสินค้าประมงหลายประเภท แม้กึ่งจะได้สิทธิ GSP แต่สำหรับสินค้าทูน่ากระป๋องไทยไม่ได้รับประโยชน์เต็มที่ เพราะเงื่อนไขเรื่องแหล่งกำเนิดสินค้าสำหรับทูน่ากระป๋องจะต้องเป็น Wholly Obtained คือใช้วัตถุดิบในประเทศผู้ผลิตทั้งหมด แต่วัตถุดิบทูน่ากระป๋องของไทยส่วนใหญ่นำเข้ามาจาก ใต้หวัน ญี่ปุ่น และมีการนำเข้าจากอาเซียนเพียงร้อยละ 3-4 และทูน่าที่จับในประเทศไทยมีเพียงร้อยละ 20 ของปริมาณวัตถุดิบที่ต้องการใช้ทั้งหมด

ข้อเสนอของสหภาพยุโรปเรื่อง Cumulative Rules of Origin และ Value Added Rules

1. การเสนอข้อเสนอเรื่อง cumulative rules of origin ให้ไทยหมายถึง การยอมให้ไทยสามารถใช้วัตถุดิบที่มาจากหลายแหล่งกำเนิดในกลุ่มประเทศอาเซียนได้ โดยไม่ได้จำกัดว่าต้องใช้แหล่งวัตถุดิบที่มาจากไทยเท่านั้น ดังเช่นที่สหรัฐฯและญี่ปุ่นจำกัดไว้ในการจัดทำการค้าเสรีกับไทย ข้อเสนอดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่าข้อเสนอดังกล่าวของสหภาพยุโรปไม่ได้แปลกใหม่แต่อย่างใด เนื่องจาก สหภาพยุโรปเองเป็นกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบภาษีเดียวกันแล้วและมีการเคลื่อนย้ายของสินค้าในตลาดร่วมยุโรปได้อย่างเสรีโดยยกเว้นภาษี (free movement of goods) มาเป็นระยะเวลายาวนานแล้ว ดังนั้น การเจรจาการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปกับประเทศคู่ค้าใด ๆ จึงจำเป็นต้องใช้กฎ cumulative rules of origin เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว อาทิ ในการเจรจาการค้าเสรีกับจีน สหภาพยุโรป

ยุโรปก็ใช้กฎเกณฑ์ดังกล่าว กล่าวคือ มีการสะสมวัตถุดิบที่มาจากแหล่งกำเนิดจากประเทศสหภาพยุโรป 25 ประเทศ+ชิลี แต่ชิลีไม่สามารถใช้แหล่งวัตถุดิบที่มาจากกลุ่มประเทศ Mercosur ซึ่งชิลีเป็นสมาชิกแบบ Associate Member อยู่ได้นอกจากนี้ ฝ่ายสหภาพยุโรปยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า สหภาพยุโรปจะเสนอข้อเสนองานเรื่อง cumulative rules of origin นี้ให้แก่ทุก ๆ ประเทศในอาเซียน ดังนั้นประเทศที่เริ่มการเจรจาการก่อนจะเป็นผู้ได้เปรียบ 'first comes first served' ทั้งนี้ มีหลายประเทศในกลุ่มอาเซียนที่มีความสนใจในข้อเสนอดังกล่าวของสหภาพยุโรปอย่างมากและมีศักยภาพในการส่งออกสินค้าเกษตรและสินค้าเกษตรแปรรูป เช่นเดียวกับไทย โดยเฉพาะประเทศ เวียดนาม

2. ประเด็นที่สอง สหภาพยุโรปอาจเสนอการใช้กฎเกณฑ์ที่เรียกว่า Value Added Rules ในการเจรจาการจัดตั้งเขตการค้าเสรีกับประเทศอาเซียน ซึ่งฝ่ายสหภาพยุโรปกล่าวว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่ยืดหยุ่นขึ้น โดยมีการพิจารณาว่าสินค้าดังกล่าวมีแหล่งกำเนิดมาจากไทย หรือนับเป็นสินค้าไทยหรือไม่ ให้คิดตาม 'มูลค่าเพิ่ม' ของสินค้า โดยจะต้องคำนวณว่าสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มเป็นอัตราร้อยละเท่าไร จึงนับเป็นสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดจากไทย

2. สหภาพยุโรปมุ่งผลักดันด้านบริการ

สำหรับท่าทีฝ่ายไทยในการเจรจาด้านบริการ คือการเน้นการเจรจาใน Positive list approach โดยเน้นธุรกิจบริการที่ไทยมีความพร้อม เช่น การท่องเที่ยว สุขภาพ ก่อสร้าง ออกแบบ และสนับสนุนธุรกิจที่มีอนาคต เช่น ICT logistics บันเทิง ช่อมบำรุง และกลุ่มธุรกิจที่ยังไม่พร้อม ธนาคาร ประกันภัย โทรคมนาคม ขนส่ง

วารสารยุโรปศึกษา

ให้มี transition period 10 ปี (อ้างอิง ข้อมูลจาก กรมเจรจาการค้า เรื่องยุทธศาสตร์การทำ FTA ของไทย 26 กุมภาพันธ์ 2004)

นอกจากนั้น ประเด็นที่ไทยอาจผลักดันในการเจรจากับสหภาพยุโรป ได้แก่ ประเด็นการให้บริการข้ามพรมแดน ซึ่งอาจเป็นการอำนวยความสะดวกสำหรับการเข้ามา ประกอบอาชีพด้านบริการของคนไทยในยุโรปในธุรกิจหลายประเภท อาทิ ธุรกิจร้านอาหาร สปา โรงแรม อย่างไรก็ดี ควรตั้งข้อสังเกตว่า ในปัจจุบันสหภาพยุโรป มีความอ่อนไหวในประเด็นการให้การอพยพข้ามชาติและการให้บริการข้ามพรมแดนอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลังการขยายสมาชิกภาพสหภาพยุโรปไปรวมประเทศยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก ในปี ค.ศ. 2004 และการขยายสมาชิกภาพเพิ่มขึ้นในอนาคต

3. ด้านการลงทุน

นอกจากสหภาพยุโรปจะสนใจการจัดตั้งเขตการค้าเสรี ที่ครอบคลุมทั้งสินค้าและบริการแล้ว ยังให้ความสำคัญแก่การผลักดันประเด็นด้านการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเด็นที่กฎหมายไทยจำกัดการถือหุ้นของชาวต่างชาติไม่เกิน 49% ซึ่งมักเป็นประเด็นที่สหภาพยุโรปจับตาท่าทีของรัฐบาลไทยและอ้างว่าขัดต่อกฎระเบียบ WTO

ผลกระทบต่อประเทศไทย

ผลกระทบด้านบวก : ในระยะสั้นอาจเห็นได้ว่าการจัดตั้งเขตการค้าเสรี EU-ASEAN ดูเหมือนจะเป็นการแก้ไขปัญหาด้านการค้าต่าง ๆ ที่ไทยต้องประสบอยู่ในการดำเนินการค้ากับสหภาพ ยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นสิทธิพิเศษทางการค้า(GSP) โดยสินค้าเกษตรและสินค้าเกษตรแปรรูปของไทยจะได้รับการยกเว้นภาษีและการใช้กฎ cumulative rules of origin อาจเป็นโอกาสที่เปิดกว้างขึ้นสำหรับสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปของไทยในตลาดยุโรป

ผลกระทบด้านลบ แม้ผลของการทำ FTA จะลดปัญหาเรื่องการตัดสิทธิ GSPไปได้ สินค้าไทยก็ยังคงต้องเผชิญกับการตรวจสอบในเรื่องมาตรฐานและความปลอดภัยทางด้านสินค้าและอาหารของสหภาพยุโรปอยู่ ทั้งในด้านการพัฒนาการผลิตให้ได้มาตรฐาน มาตรฐานด้านสุขอนามัย ความปลอดภัยด้านอาหาร และประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นประเด็นที่สหภาพยุโรปให้ความสำคัญเป็นอย่างมากตลอด และมีแนวโน้มจะยิ่งเคร่งครัดขึ้นเรื่อย ๆ ควบคู่ไปกับการปฏิรูปนโยบายเกษตรร่วมของสหภาพยุโรป ขณะเดียวกัน สหภาพยุโรปก็มีการผลักดันประเด็นทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นประเด็นที่สหภาพยุโรปให้ความสำคัญมาตลอดและมุ่งผลักดันและปราบปรามการละเมิดและส่งเสริมการเคารพสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาในเอเชียควบคู่กับการเจรจาการค้าเสรีกับกลุ่มประเทศอาเซียน

ผลการประชุมล่าสุดในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2006 ปรากฏว่า ผลการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปได้ ในการจัดทำเขตการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปกับประเทศอาเซียนนั้น กลุ่มวิสัยทัศน์ (Vision Group) ให้การสนับสนุนการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอย่างเต็มที่ โดยเน้นว่าความตกลงเพื่อการจัดตั้งเขตการค้าเสรีดัง

วารสารยุโรปศึกษา

กล่าวจะเป็นการเพิ่มการค้าในทั้งสินค้าและบริการ และจะเป็นการดึงดูดการลงทุนจากสหภาพยุโรปสู่ภูมิภาคอาเซียน รวมทั้ง จะเป็นการส่งเสริมการลงทุนจากอาเซียนสู่สหภาพยุโรปให้มากขึ้นเช่นกัน ตลอดจน ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านบริการจะส่งผลประโยชน์ให้แก่ทั้งสองฝ่าย

บทคัดย่อ
ความจริงเบื้องหลังการรวมประเทศเยอรมันใน ค.ศ.1990
โรมัส คอนเฮาเซอร์

การรวมตัวกันของเยอรมนีตะวันตกและเยอรมนีตะวันออกใน ค.ศ.1990 นั้น นับได้ว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญครั้งหนึ่งนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งในการรวมเยอรมนีในครั้งนั้นมหาประเทศต่างก็มีท่าทีที่แตกต่างกันออกไป สำหรับสหภาพโซเวียต ในเวลานั้นได้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญขึ้น ได้แก่ การขึ้นสู่อำนาจของมิกฮาอิล กอร์บาชอฟในค.ศ.1985 ซึ่งกอร์บาชอฟได้สร้างความเปลี่ยนแปลงมากมายในสหภาพโซเวียตและยังทำให้ท่าทีของสหภาพ โซเวียต ต่อโลกภายนอกก็ยังเปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย อย่างไรก็ตามกอร์บาชอฟก็ยังคงปฏิเสธแนวความคิดในการรวมเยอรมนี เนื่องจากเยอรมนีตะวันออกนั้นเปรียบเสมือนสัญลักษณ์แห่งชัยชนะในสงครามของชาวโซเวียต ส่วนฝรั่งเศสในขณะนั้น นั้นก็ยังมีท่าทีไม่เห็นด้วยเช่นกันทั้งนี้เนื่องจากความหวั่นเกรงที่ว่า การรวมเยอรมนี จะทำให้กอร์บาชอฟอ่อนแอ ซึ่งนั่นอาจนำมาซึ่งการรัฐประหารภายในสหภาพโซเวียต นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังหวั่นเกรงว่าเหตุการณ์นี้จะทำให้การบูรณาการยุโรป ต้องล่าช้าไป

ไม่เพียงแต่ฝรั่งเศสเท่านั้นที่มีท่าทีไม่สนับสนุนการรวมเยอรมนี อังกฤษก็มีท่าทีเช่นเดียวกัน ด้วยเกรงว่ากอร์บาชอฟจะอ่อนแอและจะเกิดรัฐประหารในสหภาพโซเวียต นอกจากนี้ผู้นำอังกฤษยังหวั่นเกรงว่าความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา กับเยอรมนีที่รวมตัวกันแล้วนั้นจะทำให้ความสำคัญของอังกฤษในสายตาของสหรัฐอเมริกาลดลง ในทางตรงกันข้าม สหรัฐอเมริกาก็กลับมีท่าทีสนับสนุนการ

รวมเยอรมนีเพราะสหรัฐอเมริกาเห็นว่าควรที่จะดึงเอาเยอรมนีทั้งหมดมาอยู่ในมือของฝ่ายตะวันตก

ในค.ศ.1989 เหตุการณ์ทางการเมืองในยุโรปตะวันออกก็ได้ส่งผลให้สถานการณ์ดีขึ้นเห็นได้จากการที่ฝ่ายประชาธิปไตยชนะการเลือกตั้งในโปแลนด์ ได้ทำให้ม่านเหล็กซึ่งแบ่งยุโรปสองฟากออกจากกันเริ่มที่จะพังทลายลงอย่างช้าๆ อย่างไรก็ตาม ปัญหายังคงมีอยู่ให้เห็นในเยอรมนีตะวันออกนั้นคือผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์เยอรมนียังคงยึดมั่นในระบบสังคมนิยมอย่างเหนียวแน่น ซึ่งระบอบการปกครองที่แตกต่างนี้เอง เป็นสิ่งที่เยอรมนีตะวันออกยกขึ้นมาเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้ต้องแยกเยอรมนีออกเป็นสองประเทศ ดังนั้นหากความเป็นสังคมนิยมของเยอรมนีตะวันออกลดลงก็เท่ากับเป็นการลดความสำคัญของการแยกประเทศลงด้วย

ส่วนสถานการณ์ในเยอรมนีตะวันตกในค.ศ.1989นั้น ก็เริ่มที่จะมีท่าทียอมรับและมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเยอรมนีสองประเทศมากขึ้น โดยผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการรวมเยอรมนีนั้นได้แก่นายกรัฐมนตรี เฮลมุท โคล และรัฐมนตรีต่างประเทศ ฮันส์ ดีทริช เกนเซอร์ แห่งเยอรมนีตะวันตก ในช่วงแรกนั้นแม้ว่าทั้งคู่จะยังไม่เชื่อว่าการรวมเยอรมนีจะเกิดขึ้นได้ภายในเวลาอันสั้น แต่ก็ได้ตั้งเป้าหมายที่จะดำเนินการเช่น พยายามลดความตึงเครียดระหว่างสองค่าย สนับสนุนและส่งเสริมประชาธิปไตยในโปแลนด์และฮังการี รักษาไว้ซึ่งการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกอร์บาเชฟ

ปัญหาต่อมาระหว่างสองเยอรมนีก็คือประเด็นปัญหาเรื่องผู้อพยพชาวเยอรมันตะวันออกที่หลบหนีเข้ามาอยู่ในสถานทูตเยอรมันตะวันตกในกรุงวอร์ซอ บูดาเปสต์ ปรากและเบอร์ลินตะวันออก ซึ่งในการนี้ผู้นำเยอรมนีตะวันออกได้กล่าว

โทษว่าเยอรมนีตะวันตกแทรกแซงกิจการภายในแล้วขอให้ขับไล่ผู้อพยพออกจาก
สถานทูตพร้อมทั้งย้ำว่าห้ามผู้ใดเดินทางออกจากเยอรมนีตะวันออกโดยไม่ได้รับ
อนุญาตจากรัฐบาล นายกรัฐมนตรีโคลไม่ต้องการให้สหภาพโซเวียตช่วยโอกาส
เข้ามาแทรกแซงเหตุการณ์นี้ จึงได้เปิดการเจรจาสุดยอดระหว่างผู้นำของสอง
เยอรมนี ผลของการเจรจานั้นสรุปได้ว่าผู้อพยพจะได้รับการยกเว้นโทษ และผู้
อพยพสามารถยื่นขอวีซ่าเพื่อออกนอกประเทศได้ อย่างไรก็ตามเยอรมนีตะวันตก
ต้องพยายามสนับสนุนให้ผู้อพยพเดินทางกลับแต่ไม่จำเป็นต้องขับไล่ การอพยพ
นี้ยังได้รับความร่วมมือจากฮังการีอีกด้วย โดยฮังการีได้เปิดพรมแดนให้ผู้อพยพ
เดินทางเข้าสู่เยอรมนีตะวันตก ทั้งนี้เพื่อแลกเปลี่ยนกับความช่วยเหลือทาง
เศรษฐกิจจากเยอรมนีตะวันตก และต้องการให้โคลเป็นปากเป็นเสียงให้กับ ฮังการี
ในเรื่องผลประโยชน์ต่างๆ ซึ่งโคลก็ยินยอมตามที่ร้องขอ ซึ่งในกรณีนี้กอร์บาเชฟ
ก็ไม่ได้ขัดขวางแต่อย่างใด อาจกล่าวได้ว่าสหภาพโซเวียตประณามฮังการีในทาง
สังคมเท่านั้น ฝ่ายเยอรมนีตะวันออกนั้นประณามการกระทำของฮังการีและ
พยายามที่จะขอให้มีการประชุมกลุ่มประเทศในกลุ่มกติกาสัญญาวอร์ซอเพื่อ
ยับยั้งการกระทำของฮังการีแต่ก็ล้มเหลว นับได้ว่าการเปิดพรมแดนของฮังการีครั้ง
นี้เป็นจุดเริ่มต้นของการสิ้นสุดของเยอรมนีตะวันออก

ขั้นต่อไปก็คือการพังทลายของกำแพงเบอร์ลิน หลังจากการเปิด
พรมแดนของฮังการี การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในเยอรมนีตะวันออกก็
เริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยเริ่มมีการเรียกร้องให้มีการนำนโยบายเปเรสตรอยกา
และกราสโนสมาใช้ นอกจากนี้ยังเรียกร้องประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โดยมีการ
ชุมนุมของประชาชนอย่างต่อเนื่องแม้แต่ในวันครบรอบ 40 ปีของประเทศเยอรมนี
ตะวันออกก็ยังมีชุมนุมประท้วง ไม่เพียงเท่านั้นกลุ่มผู้ชุมนุมยังตะโกนขอให้

กอร์บาซอฟยื่นมือเข้ามาช่วยเหลืออีกด้วย ปรากฏว่ากอร์บาซอฟเองก็ได้ออกมา
วิจารณ์รัฐบาลเยอรมนีตะวันออกที่ยังคงใช้นโยบายเข้มงวด ดังนั้นชาวเยอรมัน
ตะวันออกเชื่อว่ากอร์บาซอฟนั้นพร้อมที่จะช่วยเหลือพวกเขาอย่างเต็มที่ จำนวนผู้
ชุมนุมจึงเพิ่มขึ้นอย่างมากจนกระทั่งผู้นำเยอรมนีตะวันออกต้องพยายามอย่าง
มากที่จะเรียกความเชื่อถือของประชาชนกลับมา

ดังนั้นรัฐบาลเยอรมนีตะวันออกจึงยอมเปลี่ยนนโยบายเกี่ยวกับการเดิน
ทางออกนอกประเทศ โดยยอมให้ประชาชนทุกคนสามารถของอนุญาตเดินทาง
ออกนอกประเทศได้อย่างไม่มีเงื่อนไขใดๆทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังจะออกวีซ่าให้กับทุก
คนที่ต้องการออกจากประเทศอย่างถาวร อย่างไรก็ตามนโยบายใหม่นี้ก็ยังไม่ได้มี
จุดประสงค์ที่จะเปิดกำแพงเบอร์ลิน นอกจากนี้ชาวเยอรมันตะวันออกที่ต้องการ
เดินทางออกนอกประเทศเพียงชั่วคราวก็ยังไม่สามารถทำได้อีกด้วย

แต่แล้วในที่สุดกำแพงเบอร์ลินก็ต้องพังทลายลงอย่างเหนือความคาด
หมายจากการถล่มซ้ำของชาโบลสกี โฆษกของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ว่าเยอรมนี
ตะวันออกจะเพิกถอนการจำกัดการเดินทางข้ามพรมแดนเยอรมนีสองประเทศ
ทันทีที่ชาวเยอรมนีตะวันออกทราบข่าวก็รีบเดินทางไปยังบริเวณกำแพง ในขณะที่
นั้นเหตุการณ์นั้นได้ลุกลามเกินกว่าจะยับยั้งได้รัฐบาลเยอรมนีจึงได้ออกประกาศ
เปิดพรมแดน ท่ามกลางความประหลาดใจของทั่วโลก ซึ่งเหตุการณ์นี้นับว่าเป็น
จุดเริ่มต้นของการรวมประเทศเยอรมนีนั่นเอง โดยในเวลานั้นกอร์บาซอฟพยายาม
อย่างยิ่งที่จะขอให้มีการประชุมประเทศชนะสงครามทั้งสี่ ได้แก่สหรัฐอเมริกา
สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศสและสหภาพโซเวียต ในขณะที่โคโลก็พยายามอย่างเต็มที่
ที่จะชักจูงว่าการประชุมนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น ซึ่งโคโลได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐ
อเมริกาเพียงชาติเดียว อย่างไรก็ตามโคโลก็ยังพยายามที่จะรักษาความสัมพันธ์

กับกอร์บาซอฟได้ด้วย เพื่อป้องกันไม่ให้สหภาพโซเวียตเข้าแทรกแซง ซึ่งอาจจะเป็นปัญหากับการรวมประเทศได้ในอนาคต

ระหว่างนั้นความตึงเครียดในเยอรมนีตะวันออกก็เพิ่มขึ้น การปิดพรมแดนไม่ได้ทำให้การชุมนุมเรียกร้องลดลงแต่อย่างใด ผู้ชุมนุมเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งและร้องขอประชาธิปไตยมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งโคลนันั้นแสดงท่าทีอย่างชาญฉลาดโดยไม่เรียกร้องเกี่ยวกับการรวมประเทศ แต่กลับเน้นถึงสิทธิของชาวเยอรมันตะวันออกเอง เหตุการณ์ดำเนินไปจนกระทั่งวันที่ 21 พฤศจิกายน 1989 จึงเกิดเหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ นั่นคือการที่สหภาพโซเวียตส่งจดหมายซึ่งแสดงท่าทียอมรับการรวมประเทศเยอรมนี เมื่อเป็นเช่นนั้นโคลนัเริ่มดำเนินการขั้นถัดไปโดยการเปิดประเด็นเกี่ยวกับการรวมประเทศในระดับสากล อย่างไรก็ตามท่าทีของนานาประเทศนั้นไม่สนับสนุนแผนการของโคลนั มีเพียงสหรัฐอเมริกาเท่านั้นที่แสดงท่าทีสนับสนุน ทางด้านเยอรมนีตะวันออกก็ประณามแผนการนี้เช่นกัน แต่อำนาจของพรรคสังคมนิยมในเยอรมนีตะวันออกกำลังลดลง ประชาชนเรียกร้องมาตรฐานการดำรงชีพที่เท่าเทียมกับฝั่งตะวันตก รวมถึงเรียกร้องขอสิทธิทางประชาธิปไตยที่เท่าเทียมอีกด้วย ทำให้พรรคการเมืองในเยอรมนีตะวันออกต้องปรับตัวอย่างมาก และจากการเรียกร้องนี้เองทำให้เกิดการเลือกตั้งขึ้นในเยอรมนีตะวันออกในที่สุด

สหรัฐอเมริกานั้นสนับสนุนการรวมประเทศเยอรมนีอย่างเต็มที่ โดยในการประชุมประเทศผู้ชนะสงครามนั้น สหรัฐอเมริกากดดันอังกฤษและฝรั่งเศสจนกระทั่งทั้งสองประเทศไม่ต่อต้านการรวมประเทศ ในเวลานั้นสหภาพโซเวียตตระหนักได้ว่าซีกโลกตะวันตกนั้นสนับสนุนการรวมประเทศเยอรมนี ทำให้สหภาพโซเวียตมีทางเลือกอยู่เพียงสองทางเท่านั้น ได้แก่เข้าแทรกแซงเยอรมนีตะวันออก

หรือยอมให้เกิดการรวมประเทศ และนี่ก็เป็นอีกครั้งที่โคลใช้แผนการอันยอดเยี่ยม โดยเขียนจดหมายถึงกอร์บาชอฟ ซึ่งให้เห็นปัญหาเศรษฐกิจในสหภาพโซเวียต พร้อมทั้งเสนอความช่วยเหลือทางการเงิน และเมื่อเยอรมนีตะวันออกประสบปัญหาเศรษฐกิจ โคลก็ยังคงใช้วิธีการเดิม นั่นคือเสนอว่าจะไม่ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน นอกเสียจากว่าเยอรมนีตะวันออกจะยอมอ่อนข้อมากกว่าที่เป็นอยู่ในเวลานั้น กอร์บาชอฟตระหนักแล้วว่า การรวมประเทศเยอรมนีนั้นต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน สิ่งสหภาพโซเวียตและเยอรมนีตะวันออกที่ทำได้ในตอนนั้นมีแค่พยายามชะลอการรวมประเทศไว้ให้มากที่สุด

ต่อมาในการประชุมออกตาวา นับว่าเป็นครั้งแรกที่เยอรมนีตะวันออกเรียกร้องขอการรวมประเทศ โดยการประกาศแผนการของไมโครวที่เรียกร้องการรวมประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่โคลปฏิเสธ เนื่องจากในเวลานั้นโคลได้ตัดสินใจร่วมกับผู้นำสหรัฐอเมริกาแล้วว่า จะเร่งขั้นตอนการรวมประเทศให้เร็วขึ้น แต่ไม่ว่าจะพยายามอย่างไร สหภาพโซเวียตก็ยังคงมีท่าทีต่อต้านการรวมประเทศเยอรมนี ทำให้สหรัฐอเมริกาและเยอรมนีตะวันออกต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ใหม่ โดยโคลได้เจรจากับกอร์บาชอฟ เกี่ยวกับการทำสนธิสัญญาทวิภาคีในเรื่องความร่วมมือทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ และยังได้ทำจดหมายถึงกอร์บาชอฟเพื่อเน้นถึงความช่วยเหลือด้านการเงินจากเยอรมนีตะวันตกอีกด้วย ส่วนบุชนั้นก็พยายามสร้างความพอใจให้กับสหภาพโซเวียตเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัย

ในที่สุดการรวมประเทศเยอรมนีก็มาถึงขั้นตอนสุดท้าย นั่นก็คือการลงนามร่วมกันในสนธิสัญญา ซึ่งสนธิสัญญานี้มีผลบังคับใช้วันที่ 3 ตุลาคม 1990 ซึ่งนับว่าเป็นวันที่เยอรมนีรวมเป็นประเทศเดียวอีกครั้งหนึ่ง

Hidden Fact Behind the German Unification in 1990

Thomas Konhäuser

Thank you for the great interest to join my seminar about the German unification. Especially, I want to thank Professor Charit Thingsabath, Mr Surat and the entire team at the Center of European Studies for the invitation.

The German unification was one of the most important events after World War II: It was followed by the end of the cold war, the end of the Pact of Warsaw and finally the end of the Soviet Union.

We have to notice that in the beginning of the 1980^s the cold war reached a new peak with the Soviet intervention in Afghanistan and in the United States, president Jimmy Carter introduced a linkage between the obeying of the human rights and US foreign policy. In a speech in 1983 Ronald Reagan called the Soviet Union an "Evil Empire" and announced the development of the SDI project¹. So it was hardly to believe that the 80^s would have a happy end.

Nevertheless, everything changed in 1985, when Michael Gorbachev became the new political leader of the Soviet Union.

¹ SDI (StateGic Defence Initiative), commonly called "Star Wars" Project. It is a project to install nuclear ballistic missiles in space-based stations to protect United States from attack by Soviet Union.

Gorbachev quickly started to replace people holding key positions in the administration: in 1989 nearly 80% of the Soviet ambassadors were replaced. Gorbachev was not an idealist. He believed in "Realpolitik". He understood that the Soviet Union had lost the arms race against the West for economic reasons. The only possibility to overcome the Soviet economic crisis consisted in a change of Soviet domestic and foreign policies called "Glasnost" and "Perestroika". Gorbachev needed to make up with the West: he wanted to cut down Soviet expenses for weapons and to use the money to put the Soviet Union back on an even keel. In 1986, the Soviet Union surprised the West for the first time with a proposal of disarmament. One year later the two super powers signed the disarmament treaty, INF. Until 1989, Gorbachev speeded up the domestic reorganization of the Soviet Union and gave up an aggressive foreign policy. Gorbachev agreed to a fundamental principle: no Soviet intervention in the domestic affairs of the allied nations in Eastern Europe. This did not mean that Gorbachev accepted the dissolution of the Eastern bloc. He believed that the communist system would be a competitive system, if Glasnost and Perestroika were introduced. Gorbachev believed in the creation of a European House, including the United States and Canada. This meant a peaceful cooperation between the two social and economic blocs. Nevertheless, for a long time Gorbachev refused the idea of a German unification. He emphasized the

necessity to accept the post war reality and refused a German right of self-determination. The reasons were obvious: the geopolitical importance of East Germany for the Pact of Warsaw and the economic importance of East Germany for the Soviet Union. East Germany was in a way the engine of the economic growth in Eastern Europe and it was not clear who would form the economic relationship with a unified Germany. Last but not least you have to understand that for the Soviet people the German division and especially the socialist system in East Germany was a symbol of the victory of war. Gorbachev was aware that the hardliners in the Kremlin would never forgive him if he gave up that symbol in return for nothing from the West.

Let us talk about the other global players during the unification process. In France, President François Mitterrand had a very good relationship with the West German Chancellor Helmut Kohl. Together they were during these days the engines of the European integration process. Nevertheless, France also refused for a long time to reopen the German question. The core of French foreign policy resided on a guarantee of political stability and security in Europe. Mitterrand was convinced that the Soviet Union would never allow a German unification and that a reopening of the German question would put the European security to the test. Moreover, the French government was worried that the German question or a too rapid political change in the Soviet satellite

states could weaken the position of Gorbachev and provoke a putsch in the Soviet Union. On the other hand, Mitterrand feared that the reopening of the German question would slow down the European integration process. Moreover, nobody knew just how powerful a unified Germany would become and it seemed that Mitterrand was concerned about the future of the special Franco-German relationship regarding European community policies. Kohl fought to eliminate these worries during the European Councils in Madrid, Strasbourg and Dublin, giving his consent to a rapid institution of an Economic and Monetary Union and being in favor of a European Union.

The British government, and especially Prime Minister Margaret Thatcher, did not support a German unification for a long time either. Like in France, the British government was worried that the reopening of the German question would weaken Gorbachev and provoke a putsch in the Soviet Union. Even in September 1989, after the fall down of the Berlin Wall, Thatcher said to Gorbachev that the change in Germany went too fast and that it would be better to slow down the progress in order to have the time to exam the possible effects.² Compared to

² Michael R. Beschloss/Strobe Talbott, Auf höchster Ebene. Das Ende des kalten Krieges und die Geheimdiplomatie der Supermächte 1989-1991, ECON Taschenbuch Verlag GmbH, Düsseldorf 1994, pag.180

France, Great Britain was not concerned about a negative linkage between a German unification process and the European integration process. Thatcher was more worried that a potential special relationship between the United States and a unified Germany would weaken the British influence on the United States in the future. You have to take into consideration the traditional British policy of balance of power in Europe and the fact that it was unclear just how powerful a unified Germany would be.

In the United States George Bush became president in 1989. He was already vice-president during the Reagan administration and therefore well informed about the situation in Eastern Europe. Apart from Bush, important politicians were the Secretary of State, Baker, the National Security Counselor, Scowcroft, and the chief of the Policy Planning Staff, Ross, and Zoellik, specialized on the German question.

In the beginning of 1989, Washington was very skeptical about Gorbachev and his reform project in the Soviet Union. Consequently the main request of the United States remained a disarmament treaty for short distance missiles and a Soviet troop withdrawal from Afghanistan. Regarding the reform process in Eastern Europe, the United States did not seem to be prepared for Glasnost and Perestroika after 40 years of cold war. On the one hand the United States were worried about a putsch against Gorbachev. Therefore it was urgent to conclude as many

treaties as possible with the Soviet Union Gorbachev was still in power. On the other hand the United States took into consideration a possible ending of the cold war, including the reopening of the German question. The question was: "What will be happen if Gorbachev remains in power?" In May 1989, James Baker, US Secretay of State, said in a speech at the Center for Strategic and International Studies that the US should put the new Soviet political style in foreign policies to the test. The answer from the Soviet Union came quickly: A few days later Gorbachev surprised the West, announcing that the Soviet Union would reduce its short distance missiles unilaterally. In this political climate the director of the Nation Security Council (NSC), Robert Blackwill, went to the president and pressed for a reopening of the German question. Blackwill emphasized the risk that Gorbachev would reopen the German question first.³ The problem was, what would happen if Gorbachev said: the cold war is over; I asked for a European House; the Soviet Union has announced a unilateral reduction of short distance missiles; the Soviet Union has accepted a process of democratization in Eastern Europe. And then: why is it not possible that a unified Germany will have a neutral military status? On May 20 Baker said to Bush that the United

³ Zelikow, Philip; Rice, Condoleezza, Sternstunde der Diplomatie: Die deutsche Einheit und das Ende der Spaltung Europas, Berlin, 1997, pag.58-59

States have "to take into its own hands to carry out a German Unification. It's important to anchor a possible German unification in the hands of the West!"⁴

So, in the beginning of 1989 only the United States took into consideration the reopening of the German question. The political climate in Eastern Europe looked promising: in April 1989 the first semi-democratic parliamentary elections took place in Poland and the Polish government legalized Lech Walesa's Solidarnosc. The Czechoslovakian government suspended the penalty of Vaclav Havel. In March, the Hungarian communist party started negotiations about the institutionalization of an actual parliamentary democracy and in May, Hungary started to demolish the fortifications at the Austrian border. The iron curtain, symbol of the European division, began slowly to fall down.

Nevertheless, it was only the silence before the storm. The most difficult situation was maybe taking place in East Germany. The political leader, Erich Honecker, refused categorically the notions of Glasnost and Perestroika and he seemed to be the last defender of pure socialism. Already in 1987, the Central Committee stressed that East Germany could go its own way which meant not following the Soviet

⁴ Baker, James A., *Drei Jahre, die die Welt veränderten*, Berlin, 1996, pag.150

example. In 1989, Honecker even banned the selling of the Soviet journal "Sputnik" to prevent a discussion about Glasnost and Perestroika.

The panic in East Germany was caused by a crisis of identity: for years the East German propaganda emphasized that the legitimate reason for the existence of two German States was their different political systems. If socialism in East Germany was reduced, so was the legitimate reason for its existence. A process of democratization in East Germany would mean a first step towards unification, which Honecker tried to prevent by all means.

Let us now examine the situation in West Germany at the beginning of the process of unification. The preamble of the West German constitution stressed that every West German government had to work towards unification. Thus, the West German position was already laid out in the constitution.

Second point: there was no federal recognition of the East German state. Until 1972, West Germany refused to have diplomatic relations with states that recognized East Germany. Even after 1972, West Germany recognized only the sovereignty of the East German government, but not the existence of an East German state. West Germany insisted on the existence of one entire German nationality. Consequently, West Germany was entitled to give a federal passport to

East Germans. After 1972, a permanent federal delegation in East Berlin and an East German delegation in Bonn were created. Since 1974, the director of the West German delegation was by law the chief of the Office of the Chancellor. The Office of the Chancellor organized all the German-German diplomatic meetings. If East Berlin wanted to get in contact with West Germany, it had to turn to the Office. Therefore, Helmut Kohl had the strongest influence on the relationship with East Germany.

I want to point out the special position of Helmut Kohl and his foreign minister Hans Dietrich Genscher: both were the indisputable leaders of their political parties. They were able to act without regarding too many their own political parties, CDU and FDP. So they were the actual West German actors during the process of German unification.

In the beginning of 1989, even Helmut Kohl and Genscher did not believe in unification within 20 months. Priorities until July 1989 were to contribute to the easing of tension between the blocs, to support the democratization process in Poland and Hungary, to secure Bush's support regarding a reopening of the German question and to have good relations with Gorbachev.

First success for Kohl was at the NATO summit in Brussels. Having the consent of the United States, he could block a decision

regarding a modernization of the German short-range missiles. This was an important condition for a carefree meeting with Gorbachev in July.

Regarding Poland and Hungary, Kohl believed that a successful democratization process in these countries would result in the beginning of a reform process in East Germany, which would reopen the German question.

In June, Bush visited West Germany and Kohl convinced him to support these countries. When Bush visited Poland and Hungary in July, the chancellor even phoned Bush the night before the state visit to once again emphasize the necessity to help these countries. Kohl's diplomacy seemed successful: the president raised the hopes of these countries to receive financial help. Bush also promised to stand up for these countries in the World Bank and at the G7.

In June, Kohl also met with Mitterrand. During the meeting the two leaders harmonized their positions on the European Monetary Union and Kohl used the opportunity to explain why France also should be interested in helping Poland and Hungary. The Kohl government wanted to secure Mitterrand's support during the G7 summit in Paris on July 14. Again Kohl seemed to be successful: in the Communiqué the G7 praised the reform process in Eastern Europe, offered economic cooperation and gave the order to work out an economic plan to help Poland and Hungary.

Next priority for the chancellor was to secure Bush's support regarding the reopening of the German question. I told you already that the presidential counselors tried to convince Bush to move into first place regarding the German question. The United States wanted to support Kohl in order to make sure that a possible German unification would be in the hands of the West and getting ahead of Gorbachev. In July, Bush visited West Germany and Kohl informed the president about the situation in East Germany. Kohl said that East Germany had no national identity and that the East Germans identified themselves with the values of West Germany. In a certain way the chancellor predicted the end of the socialist system in a near future. Kohl promised Bush that the political change in Eastern Europe would not effect the relations with the United States and he emphasized the importance of having a strong relationship between the two countries. Kohl added that after the institution of a European Monetary Union, he would do everything to prevent an economic conflict between the European Union and the United States.⁵ So Kohl gave a clear message to Bush: West Germany will not try to obtain unification by itself or to strike a deal with the Soviet Union. But between the lines Kohl asked for Bush's support regarding

⁵ See: Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.1

the German question. The day after, Bush made a speech in Mainz and without having informed Kohl, the president toughed upon the German question. Bush said: "The United States and West Germany were always friends and alienates. But today we are partners in leadership (...) In the same way like the fortifications at the Hungarian border fall down; the fortifications have to fall down all over Eastern Europe. Let Berlin be next! Let Berlin be next! That cruel Wall separates neighbors and brothers. The Wall has to fall down!"⁶ So the president underlined in public the importance of West Germany for the United States: partners in leadership. West Germany belongs to the West and a German unification would not change anything. On the other hand, the president reopened the German question in public by asking for the fall down of the Berlin wall. All in all the state visit of Bush was a success for the West German government.

Third priority was to have good relations with Gorbachev, who visited West Germany on July 10. Kohl and Gorbachev signed a final Communiqué that in a certain way anticipated the future course of the events. The most important points of the Communiqué were: the supremacy of the international law, the overcoming of the European division, creation of a European House, the respect of the territorial

⁶ Bush, George, in: Internet: <http://bushlibrary.tamu.edu/>

integrity of any state, the right of any state to choose its own political and social system and the right of the population of any state to choose independently its own future. This was very important. Later on, when Gorbachev denied an East German right of self-determination, Kohl replied that Gorbachev himself had recognized this right: the population of any state has the right to choose independently its own future.

During the entire visit in West Germany, Gorbachev tried not to touch on the German question. Only it was not until the last evening, when Gorbachev stayed at Kohl's private house that the two leaders were talking in private about the German future. Kohl writes in his biography that he said to Gorbachev: "Over there you can see the river Rhine. Let us compare that river with history. It is not static. You are able to block up the river, but nevertheless the river will overflow and will find its way to the sea. It's the same with the German division. You are able to block a German unification. But as it is certain that the river Rhine will arrive at the sea, it is also certain that the German unification will come. It is only the question, if our generation will handle it or if we will wait, burdened by our problems." Kohl writes in his biography that Gorbachev did not give him an answer, but that he has got the feeling that from that

moment Gorbachev had changed his position regarding the German question.⁷

Before going back to the Soviet Union the two leaders signed eleven bilateral treaties and Gorbachev said in public that the cold war between the Soviet Union and West Germany was forever over.

I want to underline the special relationship between Kohl and Gorbachev. Also later on, you see a mutual respectful and confidential behavior between the two political leaders. Kohl himself writes in his biography that this was an important condition for carrying out a peaceful unification. After Gorbachoev's state visit, Kohl suddenly phoned Bush to inform him about the meeting. Kohl did not stop putting his hope on the United States and the chancellor wanted to prevent the president from believing in a German-Soviet deal regarding the German question. Gorbachev, on his part, never stopped trying to convince the West that the Soviet Union had changed. On June 18, he accepted the formation of a democratic Polish government, on July 6, in a speech in the European Parliament, he asked for the creation of a European House and on July 7, the Pact of Warsaw revoked the doctrine Brezhnev.

⁷ Kohl, Helmut: Helmut Kohl: »Ich wollte Deutschlands Einheit« / dargest. von Kai Diekmann und Ralf Georg Reuth., Berlin: Propyläen, 1996, pag.39-49

Next step towards unification was the drama of the East German refugees, which took place between July and September 1989. On July 15, East German refugees started to occupy the West German embassies in Warsaw, Budapest, Prague and East Berlin. The reaction of Honecker was very harsh. The East German leader accused West Germany of interfering in the domestic affairs of East Germany. He asked for all East Germans to be expelled from the embassies and underlined that nobody could leave East Germany without permission from the East German state. The Kohl government countered that the East Germans had a right to stay in the embassies in accordance with the human rights convention of the CSCE. Nevertheless, West Germany got into difficulties. Kohl and Genscher did not want to risk the new and good relationship with the Soviet Union and they were afraid that Gorbachev would interfere in the situation. Consequently, West Germany had to negotiate with Honecker about the future of the refugees in the federal embassies.

After long negotiations the two German states came to an agreement: East Germany guaranteed the refugees impunity, no reprisals, a legal adviser free of charge and the possibility to application for an exit visa. In return, West Germany had to encourage the refugees to leave the embassies, but it was not obliged to expel them. Nevertheless, only in East Berlin did the refugees leave the embassy

while the situation in Budapest, Prague and Warsaw did not change. Day by day, more and more East German refugees also stayed outside the embassies. Hungary was even forced to build refugee camps. Kohl refused to talk with East Germany about the refugees staying outside the embassies. West Germany did not want to stop the dynamics of the events and the world press did not report on the situation until there was a massive number of a refugee Kohl and Genscher prepared the ground for diplomatic missions with the Hungarian government, watching carefully the signals coming from the Soviet Union.

In Poland, Lech Walesa became the new leader of the cabinet on August 16, breaking an agreement with Jaruzelski. Gorbachev did not interfere in the Polish situation, respecting the taboo imposed by him not to intervene in foreign domestic affairs. Gorbachev's reaction to the Polish formation of the cabinet encouraged Hungary and West Germany to go forward. The day after that Lech Walesa became the leader of the Polish cabinet, Genscher gave the order to issue passports to the East German refugees in Hungary. The Kohl government emphasized that this was not a violation of international law, but a right of West Germany, which only recognized the existence of one German nationality. Two days later, 661 East Germans surmounted the fortifications at the Hungarian-Austrian border during the so-called "Picnic Paneuropea", organized by a Swiss NGO. The Hungarian border guards did not even

try to stop the refugees and in that way the Hungarian government gave a clear signal to West Germany: we will help you and you should help us. The day after the Picnic Paneuropea, the Hungarian Prime Minister, Miklos Nemeth, and his foreign Minister, Gyula Horn, asked Kohl and Genscher for a secret meeting in Bonn. At the time everything seemed possible. The meeting took place on August 25. The night before the meeting, Hungary again send a clear signal to Kohl: the Hungarian government allowed the departure of the embassy refugees by planes, chartered by the Red Cross, which gave the refugees an identity card, recognized by international law. During the meeting the Hungarian leaders asked Kohl for economic support and proposed that West German companies also could buy Hungarian state-owned companies. Further on, Nemeth asked Kohl if he could organize a meeting with the president of the European Commission, Jacques Delors. At the end of the meeting, Nemeth finally said, to Kohl and Genscher's surprise, that his government intends to open the border for all East Germans. This was shocking news. Kohl asked Nemeth several times what he wanted in exchange and every time the Hungarian leader answered "nothing".⁸ Nemeth and Horn were not only trying to obtain West German economic

⁸ Kohl, Helmut: Helmut Kohl: »Ich wollte Deutschlands Einheit« /dargest. von Kai Diekmann und Ralf Georg Reuth, Berlin, 1996, pag. 74

support for their country. They wanted Kohl to speak up for the Hungarian interests in the West and also the chancellor's everlasting gratitude! Kohl understood the message: the chancellor promised that West Germany would support Hungarian interests in the European Community and Kohl gave Hungary an immediate credit of 500 million Deutsch Mark. The day after the meeting, Kohl phoned Gorbachev to inform him about the Hungarian intention to open its border. Gorbachev's reaction to the news was amazing. He only said: "The Hungarian people are very good people!"⁹ Gorbachev's statement showed that he was already informed and that he would not prevent the opening of the Hungarian border.

On the other hand, East Germany and especially Honecker were horrified. East Germany sent a diplomatic note of protest to Hungary and a copy to all members of the Pact of Warsaw. Honecker asked for an extraordinary reunion of the Pact of Warsaw to prevent the Hungarian plan, but without success. Most Eastern European states refused such a reunion, fearing a reintroduction of the Brezhnev-doctrine, which would bring Glasnost and Perestroika to a standstill. On September 11,

⁹ Kohl, Helmut: Helmut Kohl: »Ich wollte Deutschlands Einheit« /dargest. von Kai Diekmann und Ralf Georg Reuth, Berlin, 1996, pag. 75

Hungary opened its borders and within two weeks 30,000 East Germans crossed the border.

The Soviet Union condemned only in public the opening of the Hungarian border. At diplomatic level the Soviet reaction was quiet different: a diplomatic note, given to the West German government was very moderate. This showed that Gorbachev would not sacrifice Glasnost and Perestroika for the sake of the hardliners in the Kremlin or for the Soviet position of power in the East.

From September 11, Kohl changed his cautious Deutschlandpolitik (German-German policy): he emphasized that it was possible to influence the events in East Germany in a way to obtain unification. An example of his wills to influence the events was his persistence regarding the refugees who remained at the embassies in Prague and Warsaw. The chancellor forced East Germany to its knees: on October 1st Honecker allowed their departure to West Germany by trains, crossing the territory of East Germany. The opening of the Hungarian border was the beginning of the end of East Germany and probably even the chancellor was astounded to see how fast the German question made a leap forward.

During the whole struggle about the departure of the refugees, West Germany did not fail to take Poland into account. After World War II no peace treaty was signed with Germany and a big part of the

German territory came under Polish administration. Consequently, there was a linkage between a German unification and the German-Polish borderline, Oder-Neisse. At this point the Kohl government started to defeat the Polish fears that a unified Germany would have territorial demands and Kohl prepared the ground for diplomatic missions with Poland.

Next step toward unification was the fall down of the Berlin Wall. During the drama about the East German refugees, the formation of an extra-parliamentary opposition in East Germany started to take form: the beginning of the demonstrations. The demonstrators mainly asked for unlimited right to travel abroad. After the opening of the Hungarian-Austrian border the character of the demonstrations changed. The demonstrators asked for Glasnost, Perestroika and for a real parliamentary democracy. The Kohl government did not support the opposition actively, fearing a violent East German reaction regarding the demonstrations. The television reports on the demonstrations and the West German persistence on one German nationality were the principal ways to support the opposition and to destabilize East Germany.

The center of the demonstrations was the city of Leipzig, where people started to demonstrate every Monday after going to the Nikolai church. On October 2, 10,000 demonstrators went out into the streets of Leipzig. Nevertheless, again it was only the silence before the storm. On

October 7, the celebrations for the 40th anniversary of East Germany took place and Gorbachev was present. The East German government could not prevent demonstrations on this special day. A lot of demonstrators were screaming: "Gorbi, Hilf uns!" which means "Gorbi, help us!" Gorbachev writes in his biography that the Polish Prime Minister said to him: "Mikhail, do you understand what is going on? This is the end!"¹⁰ And Gorbachev adds: "He was right. If today somebody writes that the fall down of the Berlin Wall was a surprise for me and for the Soviet leadership it is not the truth. We were well prepared."¹¹ It is no coincidence that Gorbachev during the celebrations answered a journalist asking him how he valued the situation in East Germany, with the famous words: "Who comes too late, will be punished by the future".

During his visit to East Berlin Gorbachev made an important speech in front of the leaders of the socialist party. Gorbachev used the opportunity to harshly criticize the East German government and specially Honecker. He emphasized that East Germans wanted to leave the country or demonstrate because of Honecker's neglect to introduce Glasnost and Perestroika in East Germany. The speech of Gorbachev

¹⁰ Gorbatschow, Michail, *Wie es war: die deutsche Wiedervereinigung*, Berlin, Ullstein, 1999, pag. 85-86

¹¹ *ibidem*

had a big influence on the socialist leadership, who understood that the Kremlin did not tolerate Honecker and his displeasure to introduce reforms any longer. It was obvious that the Soviet Union would not intervene in favor of the socialist party, if the East German government would not introduce Glasnost and Perestroika.

After Gorbachev's speech Egon Krenz tried to convince the other members of the Politburo to replace Honecker. Ten days later, on October 17, the Politburo put the skids under Honecker and Krenz became general secretary of the socialist party and thereby the new leader of East Germany. The behavior of Gorbachev had also effects on the East German population, who believed the Soviet leader to be on their side. At this time the demonstrators did not ask for unification, but for Glasnost, Perestroika and for the freedom to travel. In a way Gorbachev encouraged the demonstrators to fight for these rights. On October 2, one week before Gorbachev attended the 40th anniversary of East Germany, only 10,000 demonstrators were present in Leipzig. On October 9, two days after the anniversary 70,000 attended the demonstration in Leipzig and hereafter every Monday, the number of participants at the demonstrations increased. The high number of participants at the demonstrations was the most important reason that Krenz could give Honecker the chop.

After Honecker's resignation, Kohl did not change his tune. The Office of the Chancellor valued the situation in the following way: the demonstrations would not stop, Krenz did not intend to introduce actual reforms, the pressure on the East German government would increase because of the demonstrations, Krenz would not remain in power for a long time and a West German financial help to East Germany would slow down the dynamics of the events instead of speeding up the process of unification.¹² As a consequence, the Kohl government did not reduce the pressure on East Germany, but continued its strategy: West Germany offered economic help in exchange for political reforms. The assessment of the Office of the Chancellor was right. The replacement of Honecker had no effect on the demonstrations. On the contrary, the demonstrators now asked for a replacement of Krenz and for the end of the constitutional right of the SED to lead the country. East Germans had no confidence in Krenz who for years was Honecker's crown prince.

The population regained political consciousness and asked for democracy and for a political fresh start without the old leadership. On October 4, 500,000 East Germans demonstrated in East Berlin and on October 6, another 500,000 came together in Leipzig. This was not the

¹² Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.63

silence before the storm any longer. This was the storm. World public was looking on East Germany and Krenz had to stop the dynamics to block a discussion on the German question. He had to regain the confidence of the population and the only way of reaching that goal seemed to be the lifting of the traveling regulation.

While Krenz and the Politburo was working out a plan for lifting restrictions on crossing the German-German border, the Kohl government kept an eye on the signals coming from Washington and Paris. To Kohl's dismay, on October 23, Baker said in a speech that it was better to talk about a German reconciliation, instead of a German unification. The chancellor reacted immediately by phoning Bush to clarify the situation. The day after, Bush again used the word reconciliation instead of reunification in an interview with the New York Times (NY Times). Bush said to the NY Times that he was not afraid of a unified Germany, that it was important to harmonize the western position, and that he did not believe that Germany would ask for a neutral military status.¹³

On November 2, Kohl met with Mitterrand in Paris. Also at that opportunity, the chancellor tried to convince the French president that the situation in East Germany would get worse in the sense that a

¹³ New York Times, Nr.48034, 25.10.1989, in: DzG, Nr.67

reopening of the German question was inevitable. For the first time, Kohl indicated to Mitterrand that France should reflect upon its position regarding the German question, if France still wanted to strengthen the European Community. The chancellor said, that his government wanted to speed up the European integration process, but at the same time he emphasized the strong opposition that existed in West Germany against the European Monetary Union.¹⁴ This was obviously more than a simple statement. At the following press conference Mitterrand also said that he was not afraid of a unified Germany, but Mitterrand still refused to reopen the German question in public.¹⁵ Nevertheless, for Kohl it was a step forward in the right direction.

On November 9, Kohl started his state visit in Poland without knowing that on the same day the Central Committee in East Germany would make its most important decision after World War II. Krenz informed the Central Committee, that the Politburo and the cabinet had worked out a plan to change the traveling regulations in the following way: everybody could ask for permission to travel abroad without any conditions. The permission would be denied only in exceptional cases.

¹⁴ Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.63

¹⁵ See: Zelikow, Philip;Rice, Condoleezza, Sternstunde der Diplomatie: Die deutsche Einheit und das Ende der Spaltung Europas, Berlin, Propyläen, 1997, pag.147

Moreover, the registry office had the order to issue a visa to everybody who wanted to leave the country forever. The new regulations were to be in force until the Parliament approved a new traveling law, which was to come into force the following day, on November 10. The Central Committee agreed to Krenz's plan. Nevertheless, the new regulations were not intended to open the Wall. East Germans still needed a permission to cross the border or to leave the country forever.

The Wall was brought down by the offhand remark of Guenther Schabowski, the Politburo's spokesman, at a news conference while the reunion of the Central Committee was still going on. Schabowski announced that East Germany was lifting restrictions on crossing the German-German border. Asked by a reporter when the new regulations would take effect, Schabowski fumbled, then at 17.45 said: "immediately, without delay." Suddenly after the press conference the first East Berliners arrived at the Wall to put it to the test. At 21.00 Krenz was informed about Schabowski's mistake and that hundreds of Berliners went up to the Wall. Under pressure, Krenz gave the order that everybody with a valid passport could cross the border to leave East Germany forever. East Berliners who wanted to cross the border only for some hours still could not go to West Berlin. Every hour more and more East Berliners arrived at the Wall and the tension at the frontier posts increased equally. It seemed that the masses would storm the frontier

posts at every moment. Under pressure, at about 23.45, Colonel Goerliz and Commander Jaeger gave the order to open their frontier post at Bornholmer Strasse. The East German government had to save face. At least Krenz wanted to say that he gave the order to open the Wall. Krenz gave the order to open all frontier post and the Wall was falling down.¹⁶ No politician anywhere in the world could probably believe what was happening in Berlin. The Berlin Wall was the symbol of the cold war and it seemed unimaginable that this symbol would not exist anymore. The cold war started in Berlin and the cold war was about to end in Berlin. Asked by a reporter if the German unification would now become reality, Kohl answered: "In these hours world history is being written and world history is speeding up!"¹⁷ Everybody understood that the fall down of the Berlin Wall had reopened the German question.

Next step towards unification was Kohl's so-called "10 Punkte Plan." On November 10, the West Berlin Christian Democratic Party organized a public reunion in front of the West Berlin town hall, Schoeneberg. Kohl, Genscher and a lot of West German politicians were present. Kohl writes in his biography that he was against such a reunion.

¹⁶ See: Lindner, Bernd, Die demokratische Revolution in der DDR 1989/90, Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn, 1998, pag.108

¹⁷ Kohl, Helmut: »Ich wollte Deutschlands Einheit« /dargest. von Kai Diekmann und Ralf Georg Reuth, Berlin, 1996, pag.128

He was worried about a negative reaction of Gorbachev and he was right. During the speech of Willy Brand, Kohl got a diplomatic message from Gorbachev. The Soviet leader condemned the public reunion and emphasized that the fall down of the Wall would not change post war reality. The existence of two German states was not to be questioned. Gorbachev expected that Kohl would do everything to prevent an increase of the instability of East Germany and of the tension in Berlin. The Soviet Union sent a copy of the diplomatic note to Bush, Mitterrand and Thatcher and in addition asked for a reunion of the four winners of war, which meant a revival of the Allied Control Council. Kohl understood Gorbachev's message. His speech in front of the town hall Schoeneberg was very moderate. A Soviet intervention in East Germany would block the unification process and a reunion of the four winners of war would remove West Germany from an active part.

The day after, on November 11, Kohl phoned Thatcher, Mitterrand and Bush to inform them about the situation in Berlin.¹⁸ Kohl tried to play down the situation in East Germany and assured the western leaders that the situation in Berlin was under control. Between the lines Kohl tried to convince them that a reunion of the four winners of

¹⁸ See: Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.81; 82; 85

war was not necessary. Thatcher and Mitterrand did not approach Kohl about a possible unification, remaining true to their predominant negative position regarding the German question. Again, only Bush voiced support for the Kohl government and refused a reunion of the four winners of war. Before phoning Gorbachev, Kohl called Krenz. The chancellor did not want to talk with Gorbachev empty-handed. Kohl agreed that the chancellery minister Seitzers would meet with Krenz on November 20 and that Kohl himself would meet with Krenz thereafter. This was the moment to phone Gorbachev. Kohl quickly informed Gorbachev about the planned meeting between Seitzers and Krenz and about his intention to visit East Germany. After that, he emphasized his non-acceptance of a radicalization of the situation in East Germany. Again, Kohl played down the situation in East Germany assuring Gorbachev that he would not make the most of the situation and evoked their positive relationship. To enjoy Gorbachev's favor, Kohl offered economic help to the Soviet Union. The reaction of Gorbachev was amazing: he did not threaten, reprimand or talk about a reunion of the four winners of war.¹⁹ The federal secretary Horst Teltschik writes in his biography that after that phone call Kohl said to him: "The dice is cast;

¹⁹ See: Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.87

now it's sure that the Soviet Union will not interfere in the domestic affairs of East Germany.²⁰ The Kohl government seemed to be encouraged: financial help for East Germany depended on a reform process and every time when Krenz introduced a reform, West Germany asked for another reform. The pressure on the East German government increased daily. The opening of the border did not stop the demonstrations in East Germany. On the contrary: before the opening of the border the demonstrators asked predominantly for Glasnost and Perestroika and they were screaming: "We are the Nation." After the fall down of the Wall the demonstrators asked for a parliamentary democracy, for free elections and daily more and more demonstrators were screaming, "We are one Nation" instead of "We are the Nation."

On international level the reaction of Kohl was very clever. He did not ask for unification, only for the right of the East German population to pronounce itself in favor or against unification. Kohl was convinced that pretty soon the whole East German population and a future democratic government would be on his side asking for its right of self-determination. East Germany had to react to the dynamics and open up for its own debate about unification. On November 17, the neo-elected Prime Minister Hans Modrow proposed a so-called

²⁰ Teltschik, Horst, 329 Tage, Taschenbuchausgabe, Goldmann Verlag, 1993, pag.29

"Vertragsgemeinschaft" between the two German states. Modrow suggested that the two German States should be forced by treaties to cooperate in any field. The West German government understood the risk that this plan would be discussed among the western leaders. Only two hours after Modrow's proposal, Kohl phoned Bush. The chancellor professed again the crush down of the socialist system in East Germany and underlined the desire of the East German population to unify the country. Bush did not seem to take into consideration the plan of Modrow and answered only by saying that it would not be advisable to fix a timetable for unification at the time. To Kohl's delight, Bush proposed a meeting before the NATO summit in Brussels to agree on the course of action.²¹ Now it was important for West Germany also to influence the outcome of the European Council in Paris on November 18. Kohl could obstruct a discussion about the Modrow plan and block the proposal of Thatcher to involve the entire European Community into the handling of the German question.²²

While Kohl was following the European Council, Genscher met with Bush and Brent Scowcroft, US National Security Advisor. For the

²¹ See: Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.93

²² See: DzG, Nr.94A and Weidenfeld, Werner, Außenpolitik für die deutsche Einheit: Die Entscheidungsjahre 1989/90, Stuttgart, 1998, pag.88-93

first time they were taking about formal aspects of a German unification. Asked by Scowcroft if Kohl would prefer a peace treaty with Germany or a conference between the four winners of war to carry out the unification, Genscher answered that his government preferred the proposal of Condoleezza Rice of an equal conference between the two German states and the four winners of war. This was the birth of the idea of 2+4 conferences.²³

Three days later, on November 21, the unification process arrived at a turning point. On this day, Portogalow, counselor of Falin, who controlled the activities of the Soviet ministry of foreign affairs for the Soviet Central Committee, met with the federal secretary Teltschik. Portogalow handed over a letter to Kohl. Teltschik writes in his biography that the letter had two parts. The first official part was talking directly to Kohl and contained the following questions: was a system of peace in Europe still Kohl's highest priority over the German question? Were the Soviet-West German treaties still valid? Would Kohl agree to a "modus vivendi" between the two German states on the basis of Modrow's plan?

The first part of the letter showed that the Soviet Union already had reopened the German question. Teltschik writes in his biography that the second part had no official character and was based on the

²³ See: Genscher, Hans-Dietrich, *Erinnerungen*, Berlin, 1995, pag.664-668

personal considerations of Falin. Hypothetically, Falin examined questions linked to a unification, to a East German admission to the European Community, to a future military status of the two German states and finally to a peace treaty with a unified Germany.²⁴ Teltschik writes that Portogalow said to him: "You can see that we take into consideration a lot of alternatives and we also take into consideration what seems to be impossible. I believe that the Soviet Union would even accept a German Confederation."²⁵ The meeting between Teltschik and Portogalow aroused Kohl's enthusiasm, because even the Soviet Union did not seem to exclude a reopening of the German question anymore. Nevertheless, the timetable did not work in the chancellor's favor anymore. Kohl had to work out a plan for unification before Gorbachev could ask in public for a German Confederation with a neutral military status.

During the following four days, Kohl and some of his confidants worked out a plan to unify Germany. Kohl's so-called "10 Punkte Plan" did not ask for an immediate unification. He proposed a gradual process

²⁴ See: Teltschik, Horst, 329 Tage, Taschenbuchausgabe, Goldmann Verlag, 1993, pag.42-45

²⁵ Teltschik, Horst, 329 Tage, Taschenbuchausgabe, Goldmann Verlag, 1993, pag.44

of unification without recommending a timetable. Step by step the cooperation between the two German states should increase to carry out a "Vertragsgemeinschaft" and the institution of cofederal structures, like common parliamentary or governmental commissions. Not until later, when a new European peace system was in place could the two German states eventually be free to unify and to create a federation.

Without informing anybody, Kohl launched his unification plan on November 28 in front of the West German Parliament. The majority of the members of the Parliament agreed to Kohl's plan and applauded the chancellor. For the first time Kohl acted offensively and demanded West Germany's right to reopen the German question it.

Next step toward unification was the reopening of the German question on international level where the reaction to Kohl's plan was different from that of the German Parliament. Thatcher made in public no secret that she did not change her position and the French foreign minister, Dumas, said that Kohl's plan had to be linked to the European integration process. For the first time France made no secret that its position regarding the German question would depend on West German policies regarding the European Monetary Union and the creation of a

European Union.²⁶ The Soviet Union condemned in public Kohl's plan, but Gorbachev himself did not give any statement. Shevardnadze refused to support the idea of a German confederation or federation in public, but he did not exclude cofederal structures. The Office of the Chancellor evaluated the Soviet reaction in the following way: the comments of the Soviet government spokesman served to calm down the hardliners in the Kremlin, but they did not express the position of the Soviet Union. The comments of Shevardnadze showed that the Soviet Union was ready to discuss the German question.²⁷ In the United States the reaction of Bush was predominantly positive. Baker emphasized four points in order to carry out a unification: the two German states should be independent to decide in favor or against a unification, a unified Germany had to become member of NATO and the European Community, a unification would be carried out in a gradual process and the European frontiers could only be changed peacefully in accordance with the final Communiqué of Helsinki.

East Germany condemned Kohl's plan, but daily the power of the socialist party, SED, decreased. At the end of November, the

²⁶ See: Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.102

²⁷ Ibidem

population asked for the same living standards and for the same democratic rights as in West Germany. The demonstrators increasingly demanded unification and the political parties began to adapt themselves to their counterpart in West Germany. Forced by the demonstrations, the Politburo decided on November 28 that free parliamentary elections were to be held on March 18. Three days later the East German Parliament regained its powers and on the December 1 the Parliament abolished the constitutional right of the SED to lead the country. Two days later, the entire Politburo and the Central Committee resigned. The socialist party became leaderless.

The situation of the Soviet Union was more than difficult: Gorbachev knew that in March a new East German Parliament was to be elected and it was more than certain that a democratic government would make common cause with Kohl. The only possibility of stopping the dynamics was to sacrifice Glasnost and Perestroika and to intervene with armed forces. The process of democratization all over Eastern Europe made this reaction impossible. Gorbachev changed his tune on 2 December, when he met with Bush at Malta: the Soviet leader did not exclude unification, but he still believed in unification in a distant future.²⁸

²⁸ See: Gorbatschow, Michail, Gipfelgespräche, Geheime Protokolle aus meiner Amtszeit, Berlin, 1993, pag.93-129

Bush did not stop to work towards unification: on December 4, during the NATO summit at Brussels, the president came out in favor of a unification and announced four principles: German right of self-determination, full NATO and EC membership for a unified Germany, gradual process to guarantee the security in Europe and no forced modification of the frontier lines. The NATO approved these principles²⁹ and it did not take Kohl long time to convince the European Community to officially recognize a German right of self-determination: the chancellor reached that aim during the European Council in Strasbourg on December 9.³⁰

It seemed that for the first time Gorbachev became nervous. During the visit of Genscher in Moscow, Gorbachev harshly criticized Kohl's plan and the chancellor could not prevent a diplomatic reunion of the four winners of war in Berlin. The Soviet Union noticed that France and Great Britain were very cautious regarding the German question. It seemed that Gorbachev believed that he could use that cautious behavior for his own benefits. An agreement between the four winners of war could stop the unification process once and for all. Nevertheless, the

²⁹ See: Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.109

³⁰ See: Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.117

reunion became a success for Kohl: the United States put pressure on France and Great Britain and therefore the Western leaders refused unanimously to talk about the German question. The outcome of the reunion showed Gorbachev that the West was on Kohl's side and once more the Soviet Union only had two possibilities: a military intervention in East Germany or a Soviet permission to unify Germany. Again, Kohl was encouraged by the development and he wrote a letter to Gorbachev, in which he emphasized that his plan was to serve to stabilize the situation in East Germany. Kohl was also well informed about the economic crisis in the Soviet Union and it seemed that the chancellor wanted to make it easier for Gorbachev to change his position: in his letter Kohl again offered the Soviet Union financial support.³¹

In December the economic crises in East Germany increased and Kohl did not change his strategy: he denied any financial help, unless East Germany would make more concessions. On December 19, when Kohl arrived in Dresden, he could celebrate his success. The citizens' of Dresden greeted Kohl enthusiastically and gave in that way a clear message to the world public: we are one nation. Modrow accepted to increase the cooperation and gradually to create a

³¹ See: Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.123

“Vertragsgemeinschaft”. West Germany announced the transference of 13 billion Deutsch Mark to built up the East German infrastructures.

After the East German consent to create a “Vertragsgemeinschaft”, the Soviet Union again asked for a diplomatic meeting between the four winners of war. This time the West refused and Gorbachev had to notice that the unification process was irreversible. From that moment the Soviet Union and East Germany tried to slow down the unification process and Gorbachev tried to defend the political powers of the Soviet Union in Europe as much as possible.

Next step toward unification was the new plan of Modrow and the breakthrough at Ottawa. At the end of January 1990 Gorbachev and Modrow realized that a German unification was inevitable. Having the consent of Gorbachev, Modrow announced on February 3 his own plan for a gradual and slow unification, following predominantly Kohl’s plan: “Vertragsgemeinschaft” – Confederation – Federation or German Union. The same day Gorbachev wrote a letter to Kohl, in which he agreed to Modrow’s plan and invited Kohl to visit him within the same month. The Modrow plan came as a total surprise. For the first time in history East Germany asked for unification. Nevertheless, behind closed doors Kohl refused Modrow’s plan because he already together with Bush had decided to speed up the unification process. The United States was in favor of a 2+4 conference to guarantee not only a German right of self-

determination, but also to guarantee a full German NATO membership! Kohl accepted a 2+4 conference and Bush also convinced Mitterrand and Thatcher to support this mechanism.

In February 1990, Baker visited Gorbachev in Moscow and prepared the ground for the unification. Gorbachev accepted not only to separate the internal aspects from the exterior aspects of a unification process, he also agreed to Baker's plan to discuss the exterior aspects at 2+4 conferences. Nevertheless, Gorbachev did not accept NATO membership for a unified Germany.³² Before Kohl and Genscher's state visit to the Soviet Union, the German leaders discussed the tactic during the negotiations with Bush who informed Kohl about the visit of Baker in the Soviet Union.

On February 14 Kohl and Genscher arrived in the Soviet Union. The state visit was a clear success: Gorbachev recognized a German right of self-determination and gave his consent to unification along two different lines: the two German states could solve independently all the internal aspects, whereas a 2+4 conference would solve the exterior aspects. Only when all exterior aspects were solved, could Germany

³² See: Zelikow, Philip; Rice, Condoleezza, Sternstunde der Diplomatie: Die deutsche Einheit und das Ende der Spaltung Europas, Berlin, 1997, pag.256-263

unify itself.³³ On February 13, the summit between the NATO and the Pact of Warsaw took place in Ottawa. In spite of the criticism of some NATO members, the 2+4 mechanism was made official. Only three months after the fall down of the Berlin Wall, the iron curtain in Europe fell down again: this time at an international level.

Next step toward unification was characterized by the persistence of the Soviet Union and by the "double track strategy", pursued by Bush and Kohl.

After the Ottawa summit, Kohl speeded up the "timetable" to solve the internal aspects of unification and he started negotiations about a Monetary, Economic and Social Union. Nevertheless, the West German government did not intend to sign the Union treaty before the elections in East Germany. Kohl was convinced that the center-right would win the elections and that this would guarantee East German support to carry out the internal aspects of Kohl's' direction. For the same reason Kohl wanted the 2+4 conferences to start after the Election Day. The chancellor wanted to be sure that the two German states would share the same position during the conferences, which meant that West Germany would be the spokesman for German interests.

³³ See: Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.174/175

Kohl took a considerable part in the election campaign. The chancellor enjoyed the confidence of a lot of East Germans and it seemed that thanks to him one month later the center-right won the elections. All the previous opinion polls predicted an electoral victory for the Social Democratic Party.

Regarding the exterior aspects, Kohl came to an agreement with Bush at Camp David on February 25 regarding an acceleration of the unification process through full German membership of NATO and a special military status for the former East German territory and non-involvement of third states in the 2+4 conferences except consultations with Poland.³⁴ Kohl insisted that a frontier line treaty with Poland first be signed after German unification, taking into account the West German constitution and his own conservative electorate. Moreover, Kohl refused that the final 2+4 document would be called "peace treaty", taking into account demands on war compensations.

The first preliminary 2+4 meeting, on March 14, was a disaster for the West: the Soviet Union asked for Polish participation, insisted on a peace treaty and tried to slow down the unification process by asking for a synchronization between the unification process and the entire

³⁴ See: Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.192

European integration process. Moreover, France and Great Britain did not seem to refuse wholeheartedly the Soviet position.³⁵ The situation turned to Kohl's advantage on March 18. The center-right won the political elections in East Germany and West Germany again speeded up the preparations for the Monetary, Economic and Social Union and as indicated by Kohl, East Germany began to follow the chancellor's direction.

The center-right victory also had effects on the 2+4 participating countries: France and Great Britain did not obstruct the preliminary 2+4 meetings any more and on April 28 the European Council in Dublin decided on a gradual admission of East Germany into the European Community. Also the Soviet Union became more moderate after the election day: during the second preliminary 2+4 meeting, the Soviet Union did not insist any longer on a peace treaty. Nevertheless, the first 2+4 conference between the foreign ministers on May 5 was a great disappointment for the West: the Soviet Union still persisted on a neutral military status for Germany and Shevardnadze proposed to separate a decision on the exterior aspects from the internal process of unification which, the Western leaders refused. A separation of the exterior aspects

³⁵ See: Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.220

would mean that a unified Germany probably could not enjoy its full sovereignty for many years. Furthermore, the Soviet Union would be in a position to adjourn a decision about the German military status for an unforeseeable time.

As a consequence of the Soviet behavior, West Germany and the United States started a "double track strategy". On the one hand, Kohl tried to convince Gorbachev of German NATO-membership by offering West German credit and proposing to conclude bilateral treaties regarding cultural and economic cooperation. Nevertheless, on May 25 Kohl wrote a letter to Gorbachev in which, he emphasized a linkage between West German financial support for the Soviet Union and the Soviet position at the 2+4 conferences.³⁶

On the other hand, Bush tried to satisfy the Soviet security interests. Important milestone toward the unification was the state visit of Gorbachev in the United States on May 31. Bush led Gorbachev understand that the United States would satisfy the Soviet security interests, also outside the 2+4 process and Gorbachev did not a priori exclude NATO membership for a unified Germany anymore.

³⁶ See: Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.284

One week later Bush put his promise to the test: during the NATO reunion in Turnberry on June 7, Baker made nine suggestions to guarantee the security of the Soviet Union, if Germany became a NATO member. The double track strategy seemed to be successful: during the second 2+4 conference on June 22, the Soviet Union did not exclude German NATO membership anymore. Instead Shevardnadze proposed an interim of 5 years whereafter Germany could choose independently its military status, but it would have to renounce from ABC weapons and to accept a large demilitarized zone. The West refused again. A large demilitarized zone would make full German NATO membership useless and the West was also uneasy about a future independent German choice. One has to know that the Social Democratic Party in Germany was much more in favor of a German neutral military status and nobody knew who would win the first all-German parliamentary elections.

After the second 2+4 conference, Kohl again speeded up the internal unification process: on July 1, the Monetary, Economic and Social Union came into force and on July 6, the two German governments decided to work out a unification treaty before August 27. The message to the Soviet Union was obvious: soon after the third 2+4 conference all the internal aspects would be solved and the Soviet Union should make a move.

Kohl and Bush continued their “double track strategy” and Kohl tried to allocate the money for the Soviet Union. On June 26, the European Council in Dublin decided to work out a plan for financial support to the Soviet Union. Two weeks later, on July 11, the G7 summit gave the IMF, the World Bank and the European Bank, together with the European Commission, the responsibility of drafting a commentary on the Soviet economic situation and to consider economic help.

In the meantime the United States tried to satisfy the Soviet security interests even more. The outcome of the NATO summit in London on July 5 finally helped to change the Soviet position. The NATO members announced that they no longer considered the Soviet Union as an enemy, they proposed a German strength limit and they offered to reinforce the role of the CSCE and to institute diplomatic delegations to the NATO for the members of the Pact of Warsaw. Kohl and Bush agreed that the chancellor could offer Gorbachev a German strength limit of 375,000 soldiers in exchange for German NATO membership. Furthermore, West Germany also reached an agreement with Poland regarding a frontier line treaty that was to be signed after the German unification.

Everything seemed to be in place, when Kohl and Genscher arrived in the Soviet Union on July 15 to meet with Gorbatschow. In Moscow Gorbachev gave his consent to full German NATO membership,

but he wanted to separate a bilateral withdrawal treaty regarding the Soviet forces in East Germany from the final 2+4 document. This was a trap set by Gorbachev. In that case, the Soviet Union could slow down the signing of a withdrawal treaty for years and again make German NATO membership useless. Kohl writes in his biography that he said to Gorbachev that maybe it would be better to fly back to Bonn instead of flying to Caucasus the next day. According to Kohl, Gorbachev answered: "We have to fly to Caucasus." Kohl writes that in this moment he was convinced that they would carry out the German unification.³⁷

The meeting in Caucasus was a success and it seemed to be due to the "double track strategy": Gorbachev accepted full NATO membership and complete German sovereignty. A unified Germany would definitely consist of the two German states and Berlin and would never have additional territorial demands. The Soviet Union undertook the signing of a bilateral withdrawal treaty to guarantee the return of the Soviet soldiers within 3 or 4 years and West Germany handled the costs of the Soviet withdrawal. A unified Germany would reduce its forced arms to 375,000 soldiers and would abstain from ABC weapons. After

³⁷ Kohl, Helmut, »Ich wollte Deutschlands Einheit« /dargest. von Kai Diekmann und Ralf Georg Reuth, Berlin, 2000, pag.379

the Soviet withdrawal it would be allowed to station only German armed forces, but never nuclear weapons on the former East German territory. Moreover, West Germany undertook to work out bilateral treaties, useful for the reinforcement of the German-Soviet relationship.³⁸

On July 17, the third 2+4 conference approved the results reached in Caucasus and gave the order to work out the final 2+4 document.

Last step toward the German unification was to remove the last obstacles. Kohl did not loose any time: on August 31, the two German States signed the unification treaty, which was to come into force on October 3. West Germany and the Soviet Union worked out a bilateral friendship and cooperation treaty ("Generalvertrag"/"Wirtschaftsvertrag") without any problems. The treaty was signed on October 9. West Germany and the Soviet Union also came to a quick agreement regarding the provisions for the Soviet withdrawal: the Soviet armed forces should return before 1994.

The treaty was signed on September 27. Regarding the costs for the Soviet withdrawal Kohl had to pay for the unification: West Germany

³⁸ See: Dokumente zur Deutschlandpolitik, Deutsche Einheit, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90, Oldenbourg, München, 1998, DzG Nr.353

paid 12 billion Deutsch Mark and gave a zero interest credits over 3 billion Deutsch Mark.

On September 12, the four winners of war and the two German states signed the final 2+4 document. The only limitation regarding the military status of the former East German territory was a ban of stationed foreign soldiers and of nuclear weapons. To make sure that foreign NATO soldiers could go on maneuvers in that territory, the final 2+4 document emphasized an exclusive German right to define the meaning of the words: "to station foreign troupes". On October 1, the four winners of war resigned from their rights regarding Germany and in that way gave Germany its full sovereignty back, even before the ratification of the 2+4 document by the Parliaments. On October 3 1990, Germany again was one nation.

Bibliography

- Deutsche Einheit, Dokumente zur Deutschlandpolitik, Sonderedition aus den Akten des Bundeskanzleramtes 1989/90*, Herausgegeben vom Bundesministerium des Inneren unter Mitwirkung des Bundesarchivs, Digitale Bibliothek, Oldenbourg, München, 1998 DZG
- Albrecht, *Die Abwicklung der DDR, Die "2+4-Verhandlungen", Ein Insider-Bericht*, Westdeutscher Verlag GmbH, Opladen, s.l., 1992
- Attali, Jacques Attali, *"Verbatim" Tome 3 chronique des années 1988 – 1991*, Fayard, Paris, 1995
- Beschloss, Michael R. / Talbott, Strobe, *Auf höchster Ebene, Das Ende des kalten Krieges und die Geheimdiplomatie der Supermächte 1989- 1991*, Düsseldorf, 1994
- Baker, James A., *Drei Jahre, die die Welt veränderten*, Siedler, Berlin, 1996
- Bush, Georg; Brent Scowcroft, *Eine neue Welt, Amerikanische Aussenpolitik in Zeiten des Umbruchs*, Ullstein, s.l., s.d.
- Elbe, *Ein runder Tisch mit scharfen Ecken. Der diplomatische Weg zur deutschen Einheit*, Nomos Verlag, s.l., 1993
- Genscher, Hans-Dietrich, *Erinnerungen*, Berlin, 1995
- Gorbatschow, Michail, *Wie es war: die deutsche Wiedervereinigung*, Berlin, Ullstein, Berlin, 1999
- Gorbatschow, Michail, *Erinnerungen*, Siedler, Berlin, 1995
- Gorbatschow, Michail, *Gipfelgespräche, Geheime Protokolle aus meiner Amtszeit*, Rowohlt, Berlin, 1993

- Görtemaker, Manfred, *Kleine Geschichte der Bundesrepublik Deutschland*, München, 2002
- Hertle, Hans-Hermann, *Der Fall der Mauer, Die unbeabsichtigte Selbstauflösung des SED-Staates*, Opladen, 1996
- Kaiser, Karl, *Deutschlands Vereinigung. Die internationalen Aspekte, Mit den wichtigsten Dokumenten*, Bonn, 1991
- Kohl, Helmut, »Ich wollte Deutschlands Einheit« /dargest. von Kai Diekmann und Ralf Georg Reuth, Porpylaen, Berlin, 1996
- Kohl, Helmut, *Reden und Beiträge zur Deutschlandpolitik*, Herausgeber Presse und Informationsamt der Bundesregierung, Bonn, 1990
- Kotschemassow, Wjatscheslaw, *Meine letzte Mission, Fakten. Erinnerungen. Überlegungen*, Dietz Verlag, Berlin, 1994
- Krenz, Egon, *Herbst '89*, Verlag Neues Leben GmbH, Berlin, 1999
- Krenz, Egon, *Wenn Mauern fallen, Die friedliche Revolution: Vorgeschichte – Ablauf – Auswirkungen*, Paul Neff Verlag, Wien, 1990
- Kurz, Friedrich, "Ungarn 89", in: Dieter Grosser/Stephan Bierling/Friedrich Kurz, *Die sieben Mythen der Wiedervereinigung, Fakten und Analysen zu einem Prozeß ohne Alternativen*, Ehrenwirth, München, 1991
- Küstners, Hans Jürge; Hofmann, Daniel, *Deutsche Einheit*, Oldenbourg, 1998
- Kwizinskij, Julij, *Vor dem Sturm, Erinnerungen eines Diplomaten*, Siedler, Berlin, 1993
- Lehmann, Hans Georg, *Deutschland-Chronik 1945 bis 2000*, Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn, 2002

- Lindner, Bernd, *Die demokratische Revolution in der DDR 1989/90*,
Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn, 1998
- Maximyschew, Igor F., *"Die Situation ist seit 1953 nie so ernst
gewesen!", Wie die sowjetische Botschaft Unter den Linden
die Wende in der DDR miterlebte*, Berliner Arbeitshefte und
Berichte zur Sozialwissenschaftlichen Forschung, Nr.93,
Berlin, s.d.
- Mittag, Günter, *Um jeden Preis*, Aufbau Verlag, Berlin, 1991
- Mitterrand, François, *Über Deutschland*, Frankfurt am Main und
Leipzig, 1996
- Modrow, Hans, *Aufbruch und Ende*, Konkret Literatur Verlag, Hamburg,
1991
- Nakath, Detlef / Stephan, Gerd-Rüdiger, *Countdown zur deutschen
Einheit, Eine dokumentierte Geschichte der deutsch-
deutschen Beziehungen 1987-1990*, Dietz Verlag, Berlin,
1996
- Pavlov, Nikolaj, *Die deutsche Vereinigung aus sowjet-russischer
Perspektive ein Bericht zur Lösung der deutschen Frage,
versehen mit Kommentaren und historischen Rückblicken*,
Frankfurt am Main, s.d.
- Schachnasarow, Georgi, *Preis der Freiheit, Eine Bilanz von
Gorbatschows Berater*, Bouvier Verlag, Bonn, 1996
- Schewardnadse, Eduard, *Die Zukunft gehört der Freiheit*, rororo,
Reinbek bei Hamburg, 1993
- Stephan, Gerd-Rüdiger, *"Vorwärts immer, rückwärts nimmer!", Interne
Dokumente zum Zerfall von SED und DDR 1988/89*, Berlin,
Dietz, 1994

- Teltschik, Horst, *329 Tage*, Taschenbuchausgabe, Goldmann Verlag, s.l., 1993
- Thatcher, Margaret, *Downing Street No. 10, Die Erinnerungen*, ECON Verlag, Düsseldorf; Wien; New York; Moskau, s.d.
- Tschernajew, Anatoli, *Die letzten Jahre einer Weltmacht, Der Kreml von innen*, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 1993
- Weidenfeld, Werner, *Außenpolitik für die deutsche Einheit: Die Entscheidungsjahre 1989/90*, Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart, 1998
- Wolf, Markus, Im eigenen Auftrag. Bekenntnisse und Einsichten, Schneekluth, München, 1991
- Zelikow, Philip; Rice, Condoleezza, *Sternstunde der Diplomatie: Die deutsche Einheit und das Ende der Spaltung Europas*, Propylaen, Berlin, 1997

Web-Sites

- www.adg-archiv.de: **ADG, Archiv der Gegenwart**, die weltweite Dokumentation für Politik und Wirtschaft; früher: Keesing's Archiv der Gegenwart.
- <http://bushlibrary.tamu.edu/> : website di Bush, George

ABSTRACT

The journey to Spain and Portugal of H.M. King Chulalongkorn

Mathuros Suppapohl and Suthachai Yimprasert

This article is adapted and expanded from the article named "The journey to Spain and Portugal of H.M. King Rama V" from the project named "The journey to European Countries of H.M King Chulalongkorn: Reflection to Siam History in The Reign of H.M. King Rama V." proposed to the academic conference "H.M King RaMa V's 150 year anniversary" on september 19, 2003.

The article talks about Siam – Spain and Siam – Portugal relationship since the 16 century. In addition, it talks about the hosts' warm welcome and hospitality. Moreover, this article reveals of H.M. King Rama V's opinion toward the journey to these two countries.

การเสด็จเยือนประเทศสเปนและโปรตุเกสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

มธุรส คุณผลและสุธัช ยิ้มประเสริฐ

1. การเสด็จเยือนประเทศสเปน

สเปนติดต่อกับสยามอย่างเป็นทางการในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ในรายงานการเดินทางครั้งแรกของฆวน เซบาสเตียน เอลกาโน (Juan Sebastian Elcano) มายังเอเชียได้รายงานถึงแม่น้ำของสยาม ซึ่งเป็นครั้งแรกที่กล่าวถึงสยามในหลักฐานของสเปน ต่อมาหลังจากที่สเปนเริ่มตั้งถิ่นฐานในเอเชียและยึดหมู่เกาะฟิลิปปินเป็นอาณานิคมใน ค.ศ. 1572 ได้มีความพยายามในการติดต่อทางการทูตระหว่างพระนเรศวร กษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่สเปนที่กรุงมะนิลา เพื่อสร้างสัมพันธไมตรี ในระหว่างค.ศ. 1595-1599 อย่างไรก็ตาม ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างสยามกับมะนิลา จากการที่ทหารรับจ้างสเปนพยายามที่จะเข้าแทรกแซงในกัมพูชา และยึดกัมพูชาเป็นอาณานิคม ทำให้พระนเรศวรต้องส่งกองทัพไปปราบและความสัมพันธ์ต้องยุติลง¹

ในสมัยรัตนโกสินทร์ สเปนเตรียมเข้ามาทำหนังสือสัญญากับสยามเช่นเดียวกับประเทศยุโรปอื่น แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตเสียก่อน จึงได้มาทำในต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแทน ในค.ศ. 1869 ราชสำนักสเปนส่งนายอะคอลบัดโซตี ราชทูตพิเศษเข้าเฝ้าฯ เพื่อถวายสาส์นของฟรานซิสโก เซอราโน (Francisco Serrano) ผู้สำเร็จราชการ

¹ ดูรายละเอียดจาก B.P. Groslier, *Angkor et le Cambodge au XVIe siècle*. (Paris : Presses universitaires de France), 1958.

แผ่นดิน สเปน และขอทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีการค้าขายจนได้ทำหนังสือสัญญาในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1880 ต่อมาราชทูตสเปน เมลชีอออร์โดเนซ (Melchior Ordonez) ซึ่งดำรงตำแหน่งดยุคแห่งซานโตมาโร (Duque de Santo Mauro) ได้เป็นผู้บังคับการเรือ เอลโดอาเยน (Eldoayen) เดินทางมากรุงเทพฯ และทูตเกล้าถวายของกำนัลที่มีค่าในนามพระเจ้าอัลฟองโซที่ 12 แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ใน ค.ศ.1882 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งตั้งพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปฤษฎางค์ เป็นราชทูตสยามประจำทวีปยุโรป และสหรัฐอเมริกา ซึ่งรวมทั้งสเปนและโปรตุเกสด้วย นับเป็นคนไทยคนแรกที่ได้รับแต่งตั้งเป็นอัครราชทูตประจำยุโรป คราวเกิดแผ่นดินไหวที่สเปนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงส่งโทรเลขเพื่อแสดงความเสียพระทัยไปยังพระเจ้าอัลฟองโซที่ 12 ในค.ศ.1885 พระองค์เจ้าปฤษฎางค์ก็เดินทางมายังกรุงมาดริด และมีโอกาสเข้าเฝ้าฯพระเจ้าอัลฟองโซที่ 12 และพระราชินี จึงนำความเข้ากราบทูลฯอีกครั้งถึงความเสียพระทัยต่อเหตุการณ์แผ่นดินไหวในสเปน

ในช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เยือนประเทศสเปน กษัตริย์องค์เดิมพระเจ้าอัลฟองโซที่ 12 สวรรคตเสียแล้วใน ค.ศ. 1885 พระราชชนนีมารีคริสตินา (ธิดาของอาร์ช ดยุกคาร์ลเฟร็ดริกันแห่งออสเตรีย) เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระเจ้าอัลฟองโซที่ 13 ซึ่งขณะนั้นยังทรงพระเยาว์ด้วยวัย 11 พรรษา จนถึง ค.ศ.1902 พระเจ้าอัลฟองโซที่ 13 จึงครองราชย์ด้วยพระองค์ และทรงสละราชสมบัติเมื่อเกิดการปฏิวัติประชาธิปไตยใน ค.ศ.1931

การเสด็จเยือนประเทศสเปนและโปรตุเกสใน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

อนึ่ง เจ้าฟ้าชายวชิราวุธ ซึ่งตามเสด็จพระราชบิดาในครั้งนั้น ได้เดินทางมาสเปนอีกสองครั้งคือ ในค.ศ.1902 เพื่อทรงเข้าร่วมพระราชพิธีบรมราชาภิเษก และใน ค.ศ.1905 เพื่อเข้าร่วมงานอภิเษกสมรสในพระเจ้าอัลฟองโซที่ 13

ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 สเปนมีความเจริญทางเศรษฐกิจเหมือนแร่ การรถไฟ อุตสาหกรรมเติบโต แต่ก็เกิดในบางภูมิภาค ประชาชนอพยบเข้าสู่เมืองใหญ่มากขึ้น ความคิดทางการเมืองมีหลากหลาย ทั้งฝ่ายนิยมกษัตริย์ อนาธิปไตย เสรีนิยม และสังคมนิยม ในที่สุดจักรวรรดิสเปนก็เสื่อมลง หลังจากแพ้สงครามแก่สหรัฐอเมริกา จนต้องสูญเสียคิวบา เปอร์โตริโก ฟิลิปินส์ และกวมให้แก่สหรัฐอเมริกาในค.ศ.1898

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเยือนประเทศสเปนเพียงครั้งเดียวในวันที่ 15 – 20 ตุลาคม ค.ศ.1897 วัตถุประสงค์ของการเสด็จเยือนเป็นการเจริญสัมพันธไมตรีที่กระหว่างกษัตริย์ของสองประเทศและเพื่อการท่องเที่ยวของพระองค์

การเตรียมถวายการต้อนรับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีปรากฏในข่าวหนังสือพิมพ์หลายฉบับ เช่น นิตยสารรายสัปดาห์ บลังโก อี เนโกร (Blanco y Negro) นิตยสารรายสัปดาห์ ลา อิลูสตราซิยอน เอสปาโญลา อี อเมริกานา (La Ilustracion Española y Americana) หนังสือพิมพ์รายวัน เอล อิมพาร์เชียล (El Imparcial) เป็นต้น ข่าวหนังสือพิมพ์ได้ลงเรื่องเกี่ยวกับการเตรียมที่ประทับรับรอง กองทหารและผู้บัญชาการจากกองร้อยต่าง ๆ ที่ประจำถนนหลายสายที่พระองค์เสด็จ ฯ ผ่าน มีทหารสวนสนาม รายการพระกระยาหารในงานเลี้ยงที่พระราชวังหลวงเพื่อเป็นเกียรติแด่กษัตริย์แห่งสยาม โปรแกรมการแสดง รายชื่อของเหล่าทูตานุทูตและคณะบุคคลต่าง ๆ ที่เดินทางมาเฝ้า ฯ พระ

องค์ การจัดการสู่วัฏกระทั้งให้พระองค์ทอดพระเนตรตามพระราชประสงค์ ตลอด
จนรายงาน พระราชประวัติ พระจริยวัตรของพระองค์ขณะเสด็จ ฯ สเป็น การ
บรรยายลักษณะของพระองค์ รวมทั้งประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีของ
สยาม เป็นต้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ ฯ เยือนที่ต่าง ๆ
ตามลำดับเวลา ดังนี้

ในวันที่ 15 ตุลาคม ค.ศ.1897 พระราชชนนีมาเรียคริสตินา โปรดเกล้า ฯ
ให้ดยุคแห่งซานโตเมาโร (Dugue de Santo Muaro) ราชเลขาธิการ เดินทางมา
กับนายพลเอสปิโนซา (Espinosa) นายพันเอกมงเตแวร์เด (Monteverde) และ
เจ้าหน้าที่อื่น ๆ นำเสด็จ ฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทางรถไฟ
จากเมืองอิรุน (Irún) ซึ่งเป็นเมืองชายแดนระหว่างฝรั่งเศสและสเปน พระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ ได้เสวยอาหารกลางวันในเมืองอิรุน แล้วเสด็จโดยรถไฟ
พระองค์ประทับในรถไฟตลอดกลางวันและกลางคืน

ในวันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ.1897 เสด็จ ฯ เมืองเอสโคเรียล ซึ่งเป็นที่ตั้ง
อาราม – วังซานลอเรนโซ เด เอสกอเรียล (San Lorenzo de El Escorial)
นอกกรุงมาดริด ซึ่งเป็นอารามที่พระเจ้าฟิลิปที่ 2 (ครองราชย์ ค.ศ.1555-1598)
โปรด ฯ ให้สร้างเป็นที่ระลึกที่รบชนะฝรั่งเศส ในสงครามแย่งกองแดงในวันนัก
บุญลอเรนโซ (10 สิงหาคม ค.ศ.1557) บนเนินเป็นที่ตั้งของอารามใหญ่ พระราชวัง
และสุสานหลวงสำหรับพระราชบิดาและมารดาของพระเจ้าฟิลิปที่ 2 คือ พระเจ้า
คาร์ลอสที่ 1 และพระนางอิซาเบลลา รวมทั้งภักษัตริย์และราชินีองค์อื่น ๆ ภายในมี
ห้องสมุด ภาพเขียน ห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวางพวงมาลาและคำนับที่ฝังพระศพในพระเจ้าอัลฟอง
โซที่ 12 ซึ่งเป็นพระราชบิดาในพระเจ้าอัลฟองโซที่ 13 องค์ปัจจุบัน

จากนั้น ในเวลาบ่ายก็เสด็จ ฯ โดยรถไฟมายังกรุงมาดริด ซึ่งเป็นเมืองหลวงของสเปน ตั้งแต่ ค.ศ.1561 เมื่อพระเจ้าฟิลิปที่ 2 ทรงย้ายราชสำนักจากเมืองโตเลโด (Toledo) มาที่นี้ ต่อมา กรุงมาดริดจึงขยายใหญ่มากขึ้น เนื่องจากสเปนร่ำรวยมหาศาลจากอาณานิคมโพ้นทะเล และกษัตริย์องค์ต่าง ๆ ทั้งจากเชื้อสายราชวงศ์แฮปเบิร์ก และบูร์บอง โปรด ฯ การสะสมงานศิลปะ อุปกรณ์ศิลปิน และสร้างพระราชวังต่าง ๆ กรุงมาดริดจึงนับว่าเป็นเมืองหลวงที่ยิ่งใหญ่มากแห่งหนึ่งของยุโรป

พระองค์มาถึงสถานีรถไฟเหนือของกรุงมาดริดราวปลายสองโมง ที่สถานีมีการตกแต่งงดงามมาก คณะเสนาบดีของสเปนได้มาถวายการต้อนรับ พร้อมด้วยทหารกองเกียรติยศ จากนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ ก็ได้เสด็จ ฯ โดยพระที่นั่งจากสถานีไปยังพระราชวังหลวง (Palacio Real) มีขบวนรถของเสนาบดีและข้าราชการ และมีกองทหารม้าแห่งนำเสด็จ ระหว่างทางฝูงชนมากมายเฝ้าชมพระบารมีกษัตริย์แห่งสยาม และถนนก็ประดับธงทิวไปตลอดทาง

เมื่อมาถึงพระราชวังหลวง พระราชชนนีมารีคริสตินา และพระบรมวงศานุวงศ์ ออกมาคอยต้อนรับ และทรงพระราชปฏิสันถารตามสมควร จากนั้นพระราชชนนีมารีคริสตินา ได้เชิญพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ ไปยังหน้ามุขของพระราชวังหลวง เพื่อทอดพระเนตรการสวนสนามของทหารราวสองพันนาย แล้วนำพระองค์ไปพบกับพระเจ้าอัลฟองโซที่ 13 หลังจากนั้น เสนาบดีกระทรวงวังของสเปน ก็นำพระองค์ทอดพระเนตรห้องต่าง ๆ ในพระราชวัง เวลาค่ำ พระองค์ทรงเข้าร่วมงานพระกระยาหารค่ำ ซึ่งทางราชสำนักสเปนจัดถวาย คือนั้นพระองค์ประทับที่ตำแหน่ง ในพระราชวังหลวงแห่งนี้

พระราชวังแห่งนี้ เป็นวังสร้างใหม่ เพราะพระราชวังเดิมถูกเผาทำลายใน ค.ศ.1734 พระเจ้าฟิลิปที่ 5 (ค.ศ.1700 – 1746) โปรดฯ ให้สร้างขึ้นใหม่ให้ใหญ่กว่าเดิมโดยสถาปนิกชาวอิตาลีเลียน ใช้ศิลปะบาร็อกอิตาลี หอสำคัญ เช่น หองา หอเก็บอาวุธ หอกลาสปารินิ หอเสวยรับรอง หอพระโรง เป็นต้น พระเจ้าคาร์ลอสที่ 3 (ค.ศ.1759 – 1788) ทรงเป็นกษัตริย์พระองค์แรกที่ประทับในพระราชวังหลวงนี้ โดยเฉพาะห้องสมุดในพระราชวังหลวงยิ่งใหญ่มาก มีหนังสือพิมพ์และต้นฉบับต่าง ๆ เก็บอยู่นับแสนเล่ม

ในวันที่ 17 ตุลาคม ค.ศ.1897 เวลาเช้า พระราชชนนี และพระเจ้าอัลฟองโซที่ 13 เสด็จฯ มาเยี่ยมเพื่อสนทนาแล้วก็ลากลับไป จากนั้นประมาณ 11 นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จทอดพระเนตรวังม้าหลวงและวังราชรถ จากนั้น เสด็จฯชมพิพิธภัณฑ์เอลปราโด (Museo del Prado) พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ดัดแปลงจากพระราชวัง เดวิลญะนอยว่า (Palacio de Villanueva) เป็นตึกแบบนีโอคลาสสิก ต่อมา พระเจ้าเฟอร์นันโดที่ 7 ทรงเปิดเป็นแกลลอรีให้ประชาชนเข้าชม ใน ค.ศ.1819 พิพิธภัณฑ์นี้ มีงานศิลปะกว่า 7,000 ชิ้นจากจิตรกรที่มีชื่อเสียงของสเปน เช่น เบลาสเคซ โกยา เอล เกรโก และยังมีภาพวาดจากจิตรกรชาวอิตาลี เฟลมิช ดัตช์ ฝรั่งเศส และเยอรมัน อีกด้วย

หลังพระกระยาหารกลางวัน เวลาบ่ายสามโมง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เสด็จฯสนามสู้วัวเพื่อชมกีฬาวัวกระทิง การสู้วัวกระทิงเป็นวัฒนธรรมสเปนที่ยังสืบทอดจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพระองค์ทรงชื่นชอบกีฬาสู้วัวของสเปนอย่างมาก ทรงตรัสเล่าว่าในระหว่างที่อยู่ในสเปนนั้น “สิ่งที่สนุกละอย่างนี้นั้นคือดู

แทงวัว”² หลังจากทอดพระเนตรแล้ว เสด็จฯ กลับพระราชวังหลวง พระยาสุรียานุ
วัตรนำราชทูตและกงสุลประจำราชสำนักสเปนเข้าเฝ้าฯ จากนั้นพระราชชนนีโปรด
เกล้าฯ ให้จัดละครและดนตรีให้ทอดพระเนตรที่โรงละครปรินเซซา (Princesa)

ในวันที่ 18 ตุลาคม ค.ศ.1897 เวลาเช้า พระราชชนนี และพระเจ้าอัล
ฟองโซที่ 13 เสด็จฯ มาเยี่ยมเพื่อสนทนาเช่นเดิม อยู่ราวครึ่งชั่วโมงแล้วลากลับไป
จากนั้น ประมาณ 12 นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ
พิพิธภัณฑ์อาวุธ (Museo del Ejército) ซึ่งสร้างใน ค.ศ.1803 โดยอักรเสนาบดี
มานูเอล โกดอย (Manuel Godoy)³ สั่งให้สร้างพิพิธภัณฑ์อาวุธขึ้นในสวนหนึ่ง
ของวังเดลบวนเรติโร (Palacio del Buen Retiro) เพื่อเก็บรวบรวมอาวุธ ธง
เครื่องแบบ เสื้อเกราะ ถ้วยรางวัล และอุปกรณ์อื่น ๆ รวมแล้วกว่า 27,000 ชิ้น เพื่อ
เป็นเครื่องแสดงถึงความรุ่งเรืองของจักรวรรดิสเปน

ประมาณ 15 นาฬิกา เสด็จฯโดยรถม้าไปยังพระตำหนักคินตา (Quinta)
ที่เอล ปาร์โด (El Pardo) ร่วมกับพระราชชนนีและพระเจ้าอัลฟองโซที่ 13 พระ
ตำหนักคินตาดั้งอยู่ที่เอลปาร์โดนอกกรุงมาดริด เคยเป็นที่พำนักของดยุคอาร์คอส
(Arcos) ต่อมากลายเป็นทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ใน ค.ศ.1745 ภายใน
ประดับผนังด้วยวอลเปเปอร์ที่หรูหราของตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 รอบ ๆ เป็น
ป่าต้นโอ๊ค ซึ่งเวลาสเคซ จิตรกรของสเปนที่มีชื่อเสียงมักจะวาดภาพทิวทัศน์นี้
บ่อย ๆ

² พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์พระราชทานสมเด็จพระ
เจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต. หน้า 14.

³ มานูเอล เดอ ดกคอย ดำรงตำแหน่งอักรเสนาบดีตั้งแต่ ค.ศ.1792 จนถึง ค.ศ.1807

วารสารยุโรปศึกษา

เวลาค่ำในวันที่ 18 ตุลาคม ค.ศ.1897 พระราชชนนีมาเรียคริสตินาโปรดฯ ให้จัดงานเลี้ยงพระกระยาหารค่ำใหญ่ที่พระราชวังหลวง⁴ บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และทูตานุทูต เช่น ทูตเยอรมนี สหรัฐอเมริกา รัสเซีย อังกฤษ ฯลฯ ได้เข้าร่วมในงานพระกระยาหารกาล่าค่ำ และมีการบรรเลงวงออร์เคสตราถวาย

ในวันที่ 19 ตุลาคม ค.ศ.1897 ประมาณ 11 นาฬิกา เสด็จฯ ประพาสอุทยานเดล บวน เรติโร (Parque del Buen Retiro) ซึ่งสร้างในคริสต์ศตวรรษที่ 17 โดยพระเจ้าฟิลิปที่ 4 (ค.ศ.1621 – 1665) อุทยานนี้เป็นอุทยานสำหรับกษัตริย์พระราชวงศ์ และบุคคลชั้นสูง มีทะเลสาบเล็ก เรือนกระจกสำหรับพันธุ์ไม้ ซึ่งสร้างขึ้นใน ค.ศ.1887 ปัจจุบันเป็นสวนสาธารณะ จากนั้นก็ทรงรถพระที่นั่ง ไปชมกรุงมาดริดจนถึงอนุสาวรีย์พระนางอิซาเบลลา เวลากลางวัน ไปเสวยพระกระยาหารกับพระราชชนนี แล้วฉายพระบรมรูปเป็นที่ระลึกในการเยือนสเปนครั้งนี้

⁴ เมนูที่จัดถวายคือ

Potages – Potage de Bragance – Muligatowney soup
Hors d'oeuvre – Canapé aux Kilkis – Croustades Saint Hubert
Relecés – Saumon de Rhin au Johannisberg – Cimicos de Dams à la Castillane
Entrées – Poulardes aux truffe de Perigord – Delices de foie – gras ? la Hongroise
Legumes – Cardons à la Môelle
Sorbet – Sprons au Pommery greus
Rot. – Cailles au Nid – Salade Spallanti
Entremets – Millefeuilles à la Chantilly – Glace siamoise – Chester – Cakes
Vins – Jerez 1817 – Chateau Lafitte – Chateau d'Iquem – Bourgogne Romanee Conti – Rhin Stomberger – Champagne – Moscatel
การบรรเลงวงตามออร์เคสตราตามโปรแกรมดังนี้

Patua de Bizet
Preludio de Parstfat
Wagner – Barearoia de Perez Cases
Final de Tristan e Isolda de Wagner
Kuss, vals de Valdtentel

ดูหนังสือพิมพ์ เอล อิมพาร์เชียล (El Imparcial) ฉบับวันอาทิตย์ที่ 17 ตุลาคม ค.ศ.1897 หน้า 1

ประมาณ 15 นาฬิกา เสด็จฯ ถึงรัฐสภา (Congreso de los Diputados) ที่นี่เดิมเป็นศาลปะแบบเรอเนสซอง แต่ถูกปรับปรุงใน ค.ศ.1843 และเปลี่ยนแปลงข้างหน้าเป็นแบบนีโอคลาสสิก สเปนมีทั้งสภาสูงและสภาล่าง รวมทั้งพรรคการเมืองด้วย พระองค์สนพระทัยมากในเรื่องสภา คราวเสด็จเยือนสภาซีเนต ตรัสถามว่า รัฐสภาดำเนินงานอย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างสองสภา สมาชิกผู้แทนเป็นผู้แต่งตั้งรัฐบาลหรือไม่ หน้าที่ของประธานเลขาธิการรัฐบาล ฝ่ายค้าน เป็นต้น⁵

ต่อมา เสด็จฯ โรงงานผลิตพรมของราชสำนัก (Real Fábrica de Tapices) ซึ่งโรงงานแห่งนี้สร้างในคริสต์ศตวรรษที่ 18 เพื่อผลิตพรมให้กับพระราชวงศ์ พรมทอเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาและตำนาน ใช้ขนวนประดับบนผ้าผืน ทงซื้อพรมขนวนจำนวนหนึ่งด้วย เสด็จฯ กลับมายังพระราชวังหลวงที่กรุงมาดริด เพื่อเตรียมการเดินทางและถวายพระพรลาพระราชชนนี พระเจ้าอัลฟองโซ่ที่ 13 พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการ จากนั้น ขบวนรถม้าและกองทหารเกียรติยศได้แห่ส่งเสด็จฯ พระองค์ที่สถานีรถไฟอย่างสมพระเกียรติ ประทับในรถไฟใช้จักรแล่นมาตลอดคืน

ในวันที่ 20 ตุลาคม ค.ศ.1897 เสด็จฯ ถึงเมืองเซบิญา (Sevilla) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของแคว้นอันดาลูเซีย (Andalucia) ตั้งอยู่บนที่ราบของแม่น้ำกวาดาลกีวีร์ (Guadalquivir) แคว้นนี้รับอิทธิพลจากการปกครองของชาวมุสลิมหรือพวกมัวร์มานาน จนกระทั่งใน ค.ศ.1248 พระเจ้าเฟอดินานด์ที่ 3 แห่งกัสติล-เลออน ได้รบชนะกษัตริย์มุสลิม และยึดเซบิญาไว้ได้ ต่อมาในยุคของการสำรวจทางทะเลและค้นพบทวีปอเมริกา เมืองนี้เจริญรุ่งเรืองมาก เนื่องจากใช้เป็นท่าเรือไปสู่

⁵ หนังสือพิมพ์ เอล อิมพาร์เชียล (El Imparcial) ฉบับวันที่ 20 ตุลาคม ค.ศ.1897 หน้า 1

อเมริกาใต้ ในเมืองมีตีกแบบศิลปะแบบอิสลาม เรอเนสซอง และบาร็อก ปะปนกัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เมืองนี้เป็นเวลาสั้น ขณะเสด็จฯ ทางรถไฟผ่านเพื่อไปยังประเทศโปรตุเกส พระองค์เสด็จฯ สถานที่สำคัญ ๆ เช่น พระราชวังอัลคาซาร์ วิหารคาธีดรัล โรงงานมวนบุหรี่ บ้านปิลาโตส เป็นต้น

วิหารคาธีดรัล (Cathedral) ที่เมืองเซวิลญะมีวิหารคาธีดรัลใหญ่เป็นอันดับสามของยุโรปรองจากเซนต์ปีเตอร์แห่งกรุงวาติกัน และเซนต์ปอลแห่งกรุงลอนดอน เดิมเป็นสุเหร่า แต่ถูกทำให้เป็นวิหารคริสต์ หลังจากสเปนยึดเมืองได้ อาคารเป็นศิลปะแบบเรอเนสซองผสมอาหรับ ประกอบด้วย หอคอยจีรัลดา (Giralda) เป็นหอสวดมนต์อันวิจิตร ซึ่งสูง 98 เมตร นอกจากนี้ก็มี หลุมฝังศพของคริสโตเฟอร์ โคลัมบัส นักเดินเรือที่ค้นพบทวีปอเมริกา

บ้านปิลาโตส (Casa de Pilatos) คุกาสถิ์นี้สร้างขึ้นระหว่างตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 และตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 โดยดอน ฟราดริก (Fradrique) มาร์ควิสแห่งตารีฟา (Tarifa) ใช้สถาปัตยกรรมแบบอิสลาม เรอเนสซอง และโกธิคผสมกัน ตกแต่งด้วยกระเบื้องสีจำนวนมากและมีลายปูนปั้น แสดงความหรูหรา และมั่งคั่ง

โรงงานมวนบุหรี่ (Antigua Fábrica de Tabacos) อาคารเป็นแบบนี้โอคลาสิก สร้างในคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีลูกจ้างเป็นหญิงมวนบุหรี่ด้วยความว่องไว ปัจจุบันดัดแปลงเป็นมหาวิทยาลัยแห่งเซวิลญะ

หลังจากนั้น พระองค์ออกจากเมืองเซวิลญะเวลาเย็น เสด็จฯ ทางรถไฟผ่านเมืองเมริดาและเมืองบาดายอส ไปยังประเทศโปรตุเกส ประทับในรถไฟตลอดคืน

ในระหว่างการเสด็จสเปนหนังสือพิมพ์ของสเปนได้กล่าวถึงพระองค์ไว้เป็นอย่างมาก นิตยสารรายสัปดาห์ บริงโกอีเนโกร ได้เล่าถึงพระจริยวัตรของพระองค์ว่า “...ทรงเป็นผู้ที่ทรงงานหนักที่สุดที่มีในบางกอก ทรงตื่นบรรทมเข้ามาอย่างสม่ำเสมอ และระหว่างที่ข้าราชการบริพารส่วนใหญ่ในพระองค์นอนหลับ ทรงใช้เวลาหลายชั่วโมงในการศึกษากิจการบ้านเมือง อีกทั้งยังทรงแสดงความอ่อนโยน และความมีน้ำพระทัย โดย บริงโก อี เนโกร รายงานว่าพระองค์...” ตรัสสนทนากับทุกคนทรงเรียกพระอาสแต่ละขณะ ซึ่งแสดงความอ่อนโยนอย่างแท้จริง หลังจากนั้น ทรงหันมาทางพวกเรา (นักข่าว) ตรัสถามว่า พวกเราพอใจไหมกับรูปถ่ายที่ถ่ายไป” ทรงพระกรุณาบริจาคเงิน 3,000 เปเซตัส ให้กับคนงานหญิงที่โรงมวนบุหรี่ เจ้าหน้าที่พระราชวังอัลคาซาร์ 1,000 เปเซตัส อีกทั้งพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้กับบุคคลที่ช่วยเหลือพระองค์...” นิตยสารนี้ ยังได้กล่าวถึงสยามว่า “...ประเทศทั้งดงามต้องเป็นสยาม สวยงาม และสงบ ทราบกันว่า เป็นเวลาหกเดือนแล้วที่พระองค์และข้าราชการบริพารระดับสูงออกจากอาณาจักรนั้น โดยปราศจากการเกิดความวุ่นวายใด ๆ เลย และการขวยโอกาสในเวลาที่ยาวนานเช่นนี้นับจนบัดนี้”⁶

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯการถวายการต้อนรับของฝ่ายสเปน และพอพระทัยราชวงศ์สเปนเป็นอันมาก ทรงมีพระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ถึงสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถ ลงวันที่ 26 ตุลาคม ค.ศ.1897 เล่าถึงความพอพระทัยในสเปนว่า

⁶ นิตยสารรายสัปดาห์ บริงโก อี เนโกร ฉบับที่ 338 วันที่ 23 ตุลาคม ค.ศ.1897 หน้า 9-11

วารสารยุโรปศึกษา

(พระราชชนนีมีาริคริสตินา) แต่เป็นคนดีอารีयरอบคอบ
อย่างประเสริฐ ถ้าไม่มีกวีคนนี้แล้ว เมืองสเปนเกือบจมที่
เดียว ...กินข้าวด้วยกันทุกวัน ส่วนกิ่งเล็ก พระเจ้าอัลฟองโซ
ที่ 13) นั้น ฉันรับประกันได้ว่าไม่ตาย และฉลาดตึ๊ง... เวลา
อยู่ในแมดริดมีแต่ความสนุกสนานเพราะสองคนนี้เป็นเพื่อน⁷

ในการเสด็จเยือนประเทศสเปน สยามสามารถเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีอันดี
กับสเปนในระดับหนึ่ง ต่อมา สยามพยายามเจรจาขอยกเลิกสัญญาที่ไม่เป็นธรรม
ผู้แทนของสยามในการเจรจาคั้งแรกคือ ดร.ฟรานซิส บี แซร์ (Francis B. Sayre)
จนสเปนยอมลงนามในสนธิสัญญายกเลิกข้อผูกมัดทางการศาลและการคลังใน
วันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2468

2. การเสด็จเยือนประเทศโปรตุเกส

โปรตุเกสเป็นประเทศที่อยู่ตะวันตกสุดของทวีปยุโรป เป็นประเทศเล็ก
แต่มีอำนาจครอบครองดินแดนในอาณานิคมที่สำคัญคือ บราซิล ซึ่งประกาศรับ
เอกราชใน ค.ศ.1822 นอกจากนี้ก็มีอาณานิคมในแอฟริกา คือ อังโกลา โมซัมบิก
กินีบีซา เคปเวิร์ด เซาโตเมและพรินซิป ในเอเชียมีเมืองมาเก๊า ติมอร์ตะวันออก
และบางส่วนของอนุทวีปอินเดียคือ เมืองกัว ดิว ดามาว นอกจากนี้โปรตุเกสยัง
เคยยึดเอาเมืองมะละกา ในคาบสมุทรมลายาเป็นอาณานิคม

⁷ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์พระราชทานแด่สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีพระบรมราชินีนาถ หน้า 193.

ชาวโปรตุเกสเข้ามาอาณาจักรสยามเป็นครั้งแรก ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานี เมื่อค.ศ.1511 และได้เขียนบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับสยาม ทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี เศรษฐกิจ การเมือง ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ฯลฯ ดังที่ปรากฏในหนังสือ *Suma Oriental* โดยโทเม ปิเรส (Tomé Pires), *Descrição* โดย ดูอาร์ตี บาร์บอซา (Duarte Barbosa), *Lendas da Índia* โดย กาสแปร์ กอร์เรยา (Gasper Correia), *Da Ásia* โดยชาว ดี บาร์บอส (João de Barros) และดิอูกู กอตู (Diogo do Couto), *Peregrinação* โดย แฟร์เนา เมนตีส ปินตู (Fernão Mendes Pinto) เป็นต้น อีกทั้งยังปรากฏเอกสารหลายฉบับเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศที่หอคจดหมายเหตุแห่งมาเก๊า ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นดินแดนในปกครองของโปรตุเกส

สนธิสัญญาทางไมตรีและการค้าขายฉบับแรกระหว่างสยามและโปรตุเกส ลงนามกันในปี ค.ศ.1518 หลังจากนั้น ชาวโปรตุเกสก็หลั่งไหลเข้ามาในสยาม โดยเข้ามารับราชการเป็นทหารรับจ้างเพื่อสอนวิธีการรบ สร้างป้อม ผลิตอาวุธปืน ทหารรักษาพระองค์ ค้าขาย เผยแผ่ศาสนา ตั้งชุมชนบ้านโปรตุเกสในปัจจุบันให้แก่ชาวโปรตุเกสใน ค.ศ.1786 หนังสือมอบสิทธิที่ดินของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีข้อความระบุว่า “พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาขอแสดงความสำนึกในพระคุณมายังสมเด็จพระราชินีมาเรียที่ 1 ที่ได้ทรงพระกรุณาธิคุณ อันเป็นเครื่องหมายแสดงมิตรไมตรีที่มีอาสลิ้มได้ทราบชั่วกาลปาวสาน...”⁸

ต่อมาใน ค.ศ.1820 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระราชทานที่ดินอีกผืนซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงสินค้าโปรตุเกสและที่พักของกงสุล ดัง

⁸ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 470 ปี สัมพันธไมตรีระหว่างไทยและโปรตุเกส, แปลโดย สันจง สุวรรณโณดิน, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2531, พิมพ์ครั้งที่ 1, หน้า 125.

ปรากฏข้อความที่เขียนโดยเจ้าพระยาสุริยวงศ์มนตรี เสนาบดีแห่งพระเจ้าแผ่นดินสยามว่า "...ชาวโปรตุเกสจะได้รับสิทธิให้ไปมาค้าขายได้ดังแต่ก่อน ทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราทรงโปรดปรานชาวโปรตุเกสยิ่งกว่าชาติใด ๆ กงสุลใหญ่ ผู้บังคับการเรือ และนายทหารทุกคนจะได้รับพระราชทานเงินเป็นค่าใช้สอย..."⁹

ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏหลักฐานพระราชสาส์นแลกเปลี่ยนระหว่างพระองค์และพระเจ้าเปดรูที่ 5 (Pedro V) ใน ค.ศ. 1858 ความว่า "...จึงขอแสดงยืนยันมาให้พระเจ้ากรุงโปรตุเกสทรงทราบว่า กรุงสยามมีความยินดีดังนี้ จะขอรักษาพระราชไมตรีอันสนิทกับสมเด็จพระเจ้ากรุงโปรตุเกสสืบ ๆ ไป ในภายหน้าตลอดวันคืนเดือนปี ซึ่งจะเป็นเวลาชนมายุของกรุงสยามและลำดับพระราชวงศ์ ซึ่งจะสืบไปภายหน้า"¹⁰ ในรัชกาลนี้ มีการทำสนธิสัญญาไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือกับโปรตุเกสใน ค.ศ. 1858 เนื้อหาที่เป็นสัญญาที่ไม่เป็นธรรมคล้ายคลึงกับสนธิสัญญาเบาริงที่ทำไว้กับอังกฤษใน ค.ศ. 1855 ซึ่งมีการให้สิทธิภาพนอกอาณาเขตกับชาวโปรตุเกส และต่อมาสิทธินี้ก็ครอบคลุมไปชาวจีนจากมาเก๊าที่อพยพเข้ามาในสยาม

ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสยามและโปรตุเกสยังคงดำเนินต่อไป ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชินยอริวอานา กงสุลใหญ่ของโปรตุเกสเข้าเฝ้าฯ พระองค์เพื่อถวายพระราชสาส์นพระเจ้าหลุยส์ ฌ. พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในวันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น 6 ค่ำ ค.ศ. 1868 ยังมีทูตโปรตุเกสอีกหลายคนที่ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าฯ พระองค์และสมเด็จพระราชินี ทูตโปรตุเกสผู้หนึ่ง

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 127.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 138.

การเสด็จเยือนประเทศสเปนและโปรตุเกสใน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ยังเป็นผู้มีส่วนในการไกล่เกลี่ยในเหตุการณ์วิกฤตการณ์วังหน้า มีหลักฐานเมื่อ
คราวที่พระองค์เสด็จ เยือนกรุงลิสบอน หนังสือพิมพ์ อา นาชาว (A Nação)
ประจำวันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ.1897 ได้ตีพิมพ์พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงไวส์เคาต์ ชาน จานุอาร์กู ลงวันที่ 1 เมษายน ค.ศ.
1875 ความว่า

พระราชวัง บางกอก

วันที่ 1 เมษายน ค.ศ.1875

ถึง ท่านไวส์เคาต์

ท่านจะพบเอกสารสองฉบับ ฉบับหนึ่งคือ บันทึกที่เรา
เขียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ล่าสุดที่เกิดขึ้นในสยาม และอีกฉบับ
เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1875 หลังจาก
จากที่สถานการณ์ที่ยุ่งยากได้คลี่คลายลง วังหน้าเสด็จ
กลับไปวังเช่นเดิม และเราคืนดีกันเหมือนก่อน จงเชื่อเถิด
ว่า เราจะไม่ลืมการสนับสนุนที่ท่านให้แก่เรา ในโอกาสที่
บรรดากงสุลชาติมหาอำนาจทำให้สถานการณ์ของเรายาก
ลำบาก เราหวังว่า ท่านจะแจ้งให้ราชสำนักยุโรปทั้งหมด
ทราบความจริงเกี่ยวกับข้อพิพาทนี้ และให้ทราบถึงพฤติ
กรรมของบรรดากงสุลชาติหนึ่งซึ่งมิได้มีอำนาจมากจะ
รุ่งเรืองได้อย่างไรเล่า ในเมื่อบรรดากงสุลของชาติ
มหาอำนาจแสดงการสนับสนุนให้กับฝ่ายปฏิปักษ์ ซึ่งรู้กันดี
ว่าต่อต้านรัฐบาล

เราทราบมาว่า ท่านและภักษัตริย์ของท่านตั้งใจจะมา
เยี่ยมเอเชีย ถ้ามีโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จมา เรา
จะกราบทูลฯเชิญพระองค์อย่างแน่นนอน ถ้ามีการยืนยัน
อย่างเป็นทางการในกรณีที่เสด็จมาเยือนเราที่บางกอก
เราขอให้ท่านเดินทางโดยสวัสดิภาพถึงบ้านเกิด เรายัง
เป็นมิตรที่ดีมากของท่าน

จุฬาลงกรณ์¹¹

ชาติมหาอำนาจที่ว่่านี คือ อังกฤษ จากการที่กงสุลอังกฤษให้การ
สนับสนุนแก่ฝ่ายวังหน้า ส่วนท่านไวส์เคาต์ที่พระองค์ตรัสถึง คือ จานุอาร์กู กอเรีย
ญา คือ อัลไมเอดา (Januário Correia de Almeida) ซึ่งเคยเป็นผู้ว่าการมาเก๊า
ระหว่าง ค.ศ.1872 – ค.ศ.1874 ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นทูตผู้มีอำนาจเต็มประจำ
ราชสำนักจีน ญี่ปุ่น และสยาม ได้เดินทางมายังสยามใน ค.ศ.1874 และน่าจะเป็น
ผู้ใกล้ชิดในเหตุการณ์วิกฤตวังหน้า คราวที่พระองค์เสด็จเยือนโปรตุเกส เคาต์
ชานจานุอาร์กู รับตำแหน่งผู้บัญชาการใหญ่ของกองทัพภาคที่ 1 ของโปรตุเกส
และเป็นคนควบคุมม้าถวายเป็นการอารักขาไปตามเส้นทางเสด็จตั้งแต่สถานีรถไฟจน
ถึงโรงแรมที่ประทับ ทรงมีพระกรุณาธิคุณพระราชทานพระอํามรงค์ที่งดงามหนึ่ง
วง และแจกันทองหนึ่งชิ้น ฝาแจกันมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 11 เซนติเมตร แกะสลัก
เป็นภาษาอังกฤษและภาษาไทยว่า “มอบให้โดยพระบาทสมเด็จพระจุฬาลงกรณ์

¹¹ หนังสือพิมพ์ อา นาชาว (A Nação) วันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ.1897 หน้า 1

กษัตริย์แห่งสยาม แต่ฯพณฯเคาต์ จาญอาร์กู ราชทูตพิเศษและผู้มีอำนาจเต็มแห่งโปรตุเกสในราชสำนักสยาม เป็นที่ระลึกจากการเยือนของท่านใน ค.ศ.1875¹²

ในจดหมายของพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ ที่ถวายเป็นรายงานสมเด็จพระยาหลวงศักราชการกล่าวถึงการเข้าประชุมเรื่องสหภาพโปรษณียสภาครั้งที่ 3 ที่กรุงลิสบอน ประเทศโปรตุเกสใน ค.ศ.1885 พระองค์เจ้าปฤษฎางค์มีโอกาสดำเนินเข้าเฝ้าฯพระเจ้ากาโลซ และพระราชินีมารี อามะเลีย และพระพันปีหลวง มาเรีย เปีย เป็นการส่วนพระองค์ ทรงยินดีและระลึกถึงราชไมตรีระหว่างสองประเทศที่มีมาแต่โบราณเช่นเดียวกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

อนึ่ง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีข้าราชการสยามที่มีเชื้อสายโปรตุเกสเข้ามารับราชการ อาทิเช่น พระยาวิเศษ นายพลปืนใหญ่แห่งกองทัพลอย มีชื่อโปรตุเกสว่าปาสกวาล ริเบรีย คือ อัลแบร์กาเรีย (Pascoal Ribeiro de Albergaria) พระยาพิพัฒน์โกษา บุตรชายของกงสุลโปรตุเกส การ์ลุช ดา ซิลเวร่า (Carlos da Silveira) อันตอนิอุ จูอาคิง ฟรังกู ดา ลูซ (António Joaquim Franco da Luz) นายทะเบียนในราชการสยาม จูเซ มาเรีย ฟิเดลิส ดา กอสต้า (José Maria Fidélis da Costa) หัวหน้าผู้ตรวจการศุลกากรของบางกอก อันตอนิอุ ฟิเดลิส ดา กอสต้า (António Fidélis da Costa) เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น

ในช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเยือนโปรตุเกสนั้น กษัตริย์ของโปรตุเกส คือ พระเจ้ากาโลซ (ค.ศ.1863 – ค.ศ.1908) พระโอรสในพระเจ้าหลุยส์ และพระนางมาเรีย เปียแห่งราชวงศ์ซาวอย พระบิดาในอาร์คดยุคมาเรียอาเดไลดแห่งออสเตรีย และพระเจ้าวิกตอร์เอมมานูเอล กษัตริย์

¹² หนังสือพิมพ์ดิอาร์กู คือ นิติสเซีย (Diário Notícias) วันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ.1875 หน้า 1

แห่งซิชิลีและอิตาลี พระเจ้าการ์ลุซ ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางมารีเอมิเลีย แห่งออร์เลออง (ค.ศ.1865 – ค.ศ.1951) พระธิดาแห่งเคาต์แห่งปารีส พระองค์ ทรงพระปรีชาทางศิลปะและวิทยาศาสตร์ไม่ถือนพระองค์โปรดฯให้ทูตต่าง ๆ เข้าเฝ้าฯเป็นการส่วนพระองค์

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โปรตุเกสมีการพัฒนาอุตสาหกรรม การพิมพ์ดวงตราไปรษณียากรเป็นครั้งแรกใน ค.ศ.1853 มีการการเปิดทางรถไฟสายแรกจากกรุงลิสบอนถึงเมืองการ์เรกาโด (Carregado) ใน ค.ศ.1856 และสร้างทางรถไฟสายอื่น ๆ อีก รวมทั้งการคมนาคมทางสะพาน ถนนท่าเรือ เสาโทรเลข การพิมพ์ ฯลฯ มีการยกเลิกการค้าทาสทั่วทั้งดินแดนโปรตุเกสใน ค.ศ.1869

โปรตุเกสมีผลประโยชน์ร่วมกับอังกฤษมาตั้งแต่การอภิเษกสมรสระหว่างพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 และพระนางคาทารีนาแห่งบรากันซา ต่อมาทั้งสองประเทศลงนามในสัญญาเมเตน (Metuen) ค.ศ.1703 เพื่อร่วมเป็นพันธมิตรในสงครามที่อังกฤษและโปรตุเกส ทำสงครามสเปน และฝรั่งเศส จากนั้นอังกฤษและโปรตุเกสก็ยังคงเป็นพันธมิตรกันต่อมา จนถึงสมัยสงครามนโปเลียน เมื่อฝรั่งเศสและสเปนบุกโปรตุเกสใน ค.ศ.1806 อังกฤษได้ช่วยนำราชสำนักโปรตุเกสไปลี้ภัยที่บราซิล และเปิดทางให้อังกฤษส่งกองทัพนำโดยนายพลเวลลิงตันเข้ามายังโปรตุเกส และยังใช้หมู่เกาะของโปรตุเกสเป็นฐานทัพ เพื่อทำสงครามกับจักรพรรดินโปเลียน จนได้รับชัยชนะ อังกฤษและโปรตุเกส จึงถือเป็นพันธมิตรอันเก่าแก่

แต่ต่อมาในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เกิดความขัดแย้งระหว่างอังกฤษกับโปรตุเกส ในเรื่องการแบ่งดินแดนอาณานิคมในทวีปแอฟริกา กล่าวคือ ในการประชุมที่เบอร์ลิน ค.ศ.1878 ฝ่ายโปรตุเกสแสดงความจำนงค์ที่จะยึดเอาดินแดนซิมบับเวและมาโกลูลู ซึ่งคั่นกลางระหว่างอังโกล่าและโมซัมบิก อันจะทำให้อาณานิคมของ

โปรตุเกสในแอฟริกาเชื่อมติดต่อกันเป็นแนวเดียว ใน ค.ศ.1890 อังกฤษยื่นคำขาดให้โปรตุเกส ยกเลิกการอ้างสิทธิและถอนตัวออกจากดินแดนชิเร และมาโกลูลู เพื่อให้อังกฤษเข้าครอบครองดินแดนนั้น ตามแผนการที่อังกฤษจะได้มีดินแดนอาณานิคมต่อเนื่องในทวีปแอฟริกาจากเหนือจรดใต้ (จากอียิปต์ถึงแหลมกูดโฮป) พระเจ้าการ์ลุสต้องยอมจำนนต่อข้อเสนอของอังกฤษ และดินแดนนั้นต่อมา อังกฤษตั้งขึ้นเป็นอาณานิคมโรดิเชียและนยาซาแลนด์ การยอมจำนนต่ออังกฤษครั้งนี้ ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ประชาชนทั่วไป ขณะที่เยอรมนีเองก็ไม่พอใจที่โปรตุเกสขัดขวางการแบ่งคองโก

จากความตกต่ำของราชสำนัก ทำให้ฝ่ายเสรีนิยมแบบสาธารณรัฐ ฝ่ายสังคมนิยมและอนาธิปไตย มีอิทธิพลมากขึ้น ขณะที่กลุ่มนิยมเจ้าเสื่อมอิทธิพลลง แม้กระทั่งพระเจ้าการ์ลุสและองค์มกุฎราชกุมารหลุยส์ ฟิลิป ก็ถูกลอบปลงพระชนม์ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1908 ในที่สุดเกิดการปฏิวัติของฝ่ายสาธารณรัฐใน ค.ศ.1910 พระเจ้ามานูเอลที่ 2 กษัตริย์องค์สุดท้าย ซึ่งเป็นพระโอรสในพระเจ้าการ์ลุส ทรงสละราชสมบัติและลี้ภัยออกจากโปรตุเกส จากนั้นระบอบกษัตริย์ก็หมดสิ้นไปจากโปรตุเกส

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯเยือนประเทศโปรตุเกสเพียงครั้งเดียวเท่านั้นในวันที่ 21 – 23 ตุลาคม ค.ศ.1897 วัตถุประสงค์ของการเสด็จฯ เป็นการเจริญสัมพันธไมตรีที่ดีระหว่างกษัตริย์ทั้งสองประเทศ และเพื่อการท่องเที่ยวของพระองค์ ซึ่งเห็นได้จากพระราชสาสน์ระหว่างพระเจ้าแผ่นดินทั้งสองประเทศเรื่อยมา โปรตุเกสส่งทูตและกงสุลมาประจำที่กรุงเทพฯสม่ำเสมอ เพราะมีชาวโปรตุเกส ชาวสยามเชื้อสายโปรตุเกสที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ชาวโปรตุเกสจากมะละกา ชาวอินเดียจากเมืองกัว และชาวจีนมา

เก้า (ไม่ต้องถูกผูกปี้) อาศัยอยู่ในสยาม รวมทั้งชาวโปรตุเกสที่เข้ามารับราชการ นับตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

การเตรียมถวายการต้อนรับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีปรากฏในข่าวหนังสือพิมพ์หลายฉบับ เช่น ดิอาร์กู ดือ โนติเชียส (Diário de Notícias) อู เซ็กกูลู (O Século) อู ป็อบปูลาร์ (O Popular) เป็นต้น หนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ได้เขียนเรื่องเกี่ยวกับการเตรียมที่พักรับรอง การประดับตกแต่ง เครื่องเรือน กองทหารและผู้บัญชาการจากกองร้อยต่าง ๆ ที่ตั้งประจำถนนหลายสายที่พระองค์เสด็จผ่าน มีทหารสวนสนาม 4,900 คน ม้า 850 ตัว¹³ รายการพระกระยาหารในโรงแรมที่ประทับ งานเลี้ยงเพื่อเป็นเกียรติแด่พระองค์ กษัตริย์สยาม รายชื่อของเหล่าทูตานุทูตและคณะบุคคลต่าง ๆ ที่เดินทางมาเข้าเฝ้าฯ หรือลงนามในสมุดเยี่ยม นอกจากนี้ได้บรรยายพระราชประวัติ พระราชจริยวัตรของพระองค์ขณะเสด็จโปรตุเกส รวมทั้ง ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของสยาม

หนังสือพิมพ์ของโปรตุเกสได้กล่าวถึง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก่อนที่พระองค์จะเสด็จมาถึงกรุงกรุงลิสบอน หนังสือพิมพ์ อู เซ็กกูลู ได้เล่าถึงความอุดมสมบูรณ์มั่งคั่งของสยามและเขียนเกี่ยวกับกษัตริย์แห่งสยามว่า

กษัตริย์จุฬาลงกรณ์ทรงได้รับการศึกษาแบบสมัยใหม่
แยกจากประเพณีเก่าแก่ของเอกราธิปัตย์แบบเก่า ทรงมี
ความรู้และฉลาด ทรงตั้งพระทัยอย่างมากที่จะรู้จักยุโรป ที่มี
ความเจริญก้าวหน้า ซึ่งมีเพียงจิตใจที่สว่างไสวของพระองค์

¹³ หนังสือพิมพ์ อู ป็อบปูลาร์ (O Popular) ฉบับวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ.1897 หน้า 1

การเสด็จเยือนประเทศสเปนและโปรตุเกสใน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เท่านั้นที่สามารถผ่านเข้าไปได้... พระองค์เสด็จมาพร้อม
กับพระเนตรที่ฉายแววของความอลังการของนครปารีส
ลอนดอน อย่างไรก็ดี พวกเราจะถวายเป็นการต้อนรับพระองค์
ด้วยความอบอุ่น ไม่ต้องหรูหรา แต่ก็ปราศจากการหน้าไหว้
หลังหลอกเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง และปราศจากแรง
จูงใจจากความโลภทางการค้า¹⁴

เมื่อมาถึงโปรตุเกส พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ
เยือนที่ต่าง ๆ ตามลำดับเวลาดังนี้

ในวันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ.1897 เวลาย่ำรุ่ง รถไฟจากสเปนนำพระองค์มา
ถึงเมืองเอลวาส (Elvas) ชายแดนสเปนและโปรตุเกส พระเจ้าการ์ลุช โปรตุเกส
ให้มาร์ควิส ดือ ฟรอนเตยรา (Maques de Fronteiras) ราชเลขาธิการ กัปตัน โร
แบร์ตู อีเวนส์ (Roberto Ivens) และอันตอญู ดือ นอรอนญะ ปาราติ (António
de Noronha Paraty) เป็นผู้สนองพระบรมราชโองการมาคอยต้อนรับ และนำ
เสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทางรถไฟจากเมืองเอลวาสมายัง
กรุงลิสบอน

ประมาณ 11 นาฬิกา เสด็จถึงสถานีรถไฟรอสซิอุ (Rossio) พระเจ้าการ์
ลุช ดยุกแห่งปอร์ตู พระอนุชา รวมทั้งข้าราชการระดับสูง และทหารกองเกียรติยศ
และราษฎรจำนวนมาก ถวายการต้อนรับที่ชานชาลาสถานี สถานีรถไฟแห่งนี้ตั้ง
อยู่ใจกลางเมือง ไม่ไกลจากย่านการค้าไบยเซ (Baixa) ทางเข้าเป็นรูปเกือกม้า
แบบมัวร์ เป็นศิลปะนีโอ มานูเอลลิโน สร้างเสร็จในค.ศ.1887 หลังจากที่ได้สนทนา

¹⁴ หนังสือพิมพ์ อู เซculo (O Século) ฉบับวันที่ 17 ตุลาคม ค.ศ.1897 หน้า 1

กันแล้ว พระเจ้าการ์ลุสซูลเซญพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯขึ้นราชรถโบราณ ที่จัดมาต้อนรับ แล้วเห่ไปตามถนนผ่านย่านใจกลางเมืองไอยชะ ไปยังโรงแรมที่ประทับ ระหว่างทางมีกองทหารประจำอยู่ทุกสาย และประชาชนที่เฝ้าชมพระบารมีกันอย่างเนืองแน่น

กรุงลิสบอน ซึ่งเป็นเมืองหลวงของโปรตุเกส ตั้งอยู่บนเนินเขาเจ็ดลูก อยู่บนปากแม่น้ำเตชู (Tejo) หรือแม่น้ำทาเกัส (Tagus) ในภาษาอังกฤษ ห่างจากมหาสมุทรแอตแลนติก 10 ไมล์ ชาวคริสต์ได้ได้จากชาวอิสลามใน ค.ศ.1147 และตั้งเป็นศูนย์กลางของตน กรุงลิสบอนเจริญรุ่งเรืองมากในคริสต์ศตวรรษที่ 15 และ 16 ในยุคสำรวจดินแดนโพ้นทะเล ลิสบอนเป็นท่าเรือการค้าที่สำคัญ ร่ำรวยจากการค้าเครื่องเทศ ผ้าไหม ทอง และทาสผิวดำ ฯลฯ มีสิ่งก่อสร้างที่โอ้อ่า แต่ภายหลัง ถูกทำลายโดยแผ่นดินไหวในวันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ.1755 ต่อมามีการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ วางผังเมืองตัดเป็นสี่เหลี่ยมแบบโรมันที่ย่านใจกลางเมืองไอยชะ ปัจจุบันย่านไอยชะยังคงเป็นย่านการค้าที่สำคัญ และตั้งชื่อถนนตามอาชีพ เช่น ทอง เงิน คนขายผ้า คนทำรองเท้า เป็นต้น

พระเจ้าการ์ลุส เสด็จร่วมกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงโรงแรมบรากันซา (Braganza) ที่ประทับเพื่อทูลฯเชิญพระองค์ทอดพระเนตรห้องประทับ ห้องนั้นเป็นห้องเดียวกับที่บุคคลสำคัญต่าง ๆ เคยประทับ อาทิ กษัตริย์กาลากานา (Kalakana) แห่งหมู่เกาะแซนวิช จักรพรรดิเปดรูที่ 2 แห่งบราซิล ประธานาธิบดีครูเกอร์ (Kruger) แห่งทรานสวาล แกรนด์ดยุกแห่งเม็คเลมบูร์ก (Mecklemburg) เป็นต้น¹⁵ โรงแรมที่ประทับเป็นโรงแรมหรูหราที่มีชื่อเสียงมากในสมัยนั้น ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องครอบครัวไมยญะ (Os Maias) ของเอชะ ดือ

¹⁵ หนังสือพิมพ์ อูเซculo (O Século) ฉบับวันที่ 15 ตุลาคม ค.ศ.1897 หน้า 1

ไอยรอส (Eça de Queiroz) ซึ่งสะท้อนชีวิตชนชั้นสูงของโปรตุเกสในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โรงแรมนี้ตั้งอยู่บนเนิน สามารถเห็นทัศนียภาพของแม่น้ำเตชูที่ไหลผ่าน อยู่ใกล้ย่านชิวาโด (Chiado) ซึ่งเป็นที่ชุมนุมของนักปราชญ์ กวี นักเขียนหัวก้าวหน้าของสมัยนั้น และร้านค้าหรูหรา ปัจจุบันนี้โรงแรมนี้ได้ถูกรื้อไปแล้ว

ประมาณ 15 นาฬิกา เสด็จฯ เข้าเฝ้าฯ พระเจ้าการ์ลุสที่พระราชวังเนเซสซิดาเดส (Palácio das Necessidades) ซึ่งตั้งอยู่บนเนินเขาไม่ไกลจากแม่น้ำเตชู ปรากฏว่าเมื่อครั้งเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่กรุงลิสบอน (ค.ศ.1755) พระเจ้าจุเซที่ 1 เสด็จฯ มาพำนักที่พระราชวังแห่งนี้ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกระทรวงการต่างประเทศ

ต่อมาเสด็จฯ พร้อมพระเจ้าการ์ลุสโดยรถไฟที่สถานีอะคันตาระ (Alcantara) เพื่อเดินทางไปเข้าพบพระราชินีมารีเอมีเลียที่เมืองกาสโกยซ์ แล้วเสด็จฯ กลับโรงแรมที่ประทับ เมืองกาสโกยซ์ (Cascais) แต่เดิมมาเป็นเพียงหมู่บ้านประมงเล็ก ๆริมอ่าวกาสโกยซ์ ต่อมาชนชั้นสูงของโปรตุเกสก็สร้างวิลล่าตากอากาศและพักร้อนกัน พระเจ้าหลุยส์ ทรงแปลงป้อมซิดาเดล (Citadel) ที่สร้างในคริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นพระราชวังฤดูร้อน ใน ค.ศ.1890 ราชสำนักได้ย้ายมาที่นี้ในฤดูร้อนจนเมืองกาสโกยซ์ได้รับสมญานามว่า เมืองแห่งราชสำนัก (Vila da Corte)

ในเวลาค่ำ เสด็จฯ พระราชวังอาชูดะ (Palácio Nacional da Ajuda) ซึ่งเป็นที่ประทับของพระนางมาเรียเปียพระมารดาในพระเจ้าการ์ลุส พระราชวังแห่งนี้สร้างขึ้นมาแทนพระราชวังเก่าถูกไฟไหม้ใน ค.ศ.1795 ในระยะแรกมีการสร้างตึกแบบสถาปัตยกรรมนีโอคลาสสิก แต่ยังสร้างไม่เสร็จ ก็เกิดสงครามนโปเลียนซึ่งทำให้พระราชวงศ์โปรตุเกสต้องหนีไปลี้ภัยในบราซิลตั้งแต่ ค.ศ.1807 การย้ายราชสำนักไปบราซิลดำเนินอยู่ถึง 14 ปี จนเมื่อ ค.ศ.1821 เมื่อกษัตริย์โปรตุเกส

กลับมาประทับที่กรุงลิสบอนแล้ว จึงได้มีการสร้างเสริมพระราชวังนี้จนสำเร็จ ต่อมาพระราชวังนี้ได้กลายเป็นที่ประทับถาวรในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 1 พระบิดาของพระเจ้าการ์ลุซ ซึ่งครองราชย์ใน ค.ศ.1861 พระนางมาเรียเปียทรงซื้อเครื่องเรือนประดับตกแต่งใหม่ ผนังวอลเปเปอร์บุผ้าไหม กระเบื้องแซวร์ (Sèvres) ที่ลือชื่อแห่งฝรั่งเศส โคมไฟแก้ว ห้องแซ็ก ซึ่งกษัตริย์แห่งแคว้นแซกโซนีพระราชทานของประดับแต่พระนางมาเรียเปียในวันอภิเษก

พระเจ้าการ์ลุซโปรดฯให้จัดงานเลี้ยงใหญ่ต้อนรับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระราชวังอะซูดะ บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และทูตานุทูต เช่น ทูตสเปน รัสเซีย เยอรมนี อุปทูตการค้าอิตาลี เบลเยียม พระสมณทูตแห่งองค์สันตปาปา ฯลฯ ได้เข้าร่วมในงานพระกระยาหารกาล่าค่ำในวันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ.1897 โดยมีวงออร์เคสตราเล่นประกอบ¹⁶ ทรงมีพระราชปฏิสันถารอยู่จนถึง 2 ยาม จึงได้เสด็จกลับโรงแรมที่ประทับ

¹⁶ เมนูที่จัดถวายคือ

Consommé à la Siamoise
Potage crème de gibier à la Princesse
Timbales aux Truffles
Turbot à la Maréchale
Langue de veau à la Macédoine
Suprême de volaille
Filets de boeuf en chevreuil
Foie gras en belle – vue
Punch glacé à la Royale
Paons et pintades piquées et rôties
Salade à la Orientale
Asperges en branches à la Hollandaise
Puding soufflé à la Reine
Gelée à l’ananas
Glacés
Vins – Champagne – Café
ส่วนรายการบรรเลงวงออร์เคสตราตามโปรแกรม ดังนี้
Si j’étais roi. – Adam

ในวันที่ 2 ตุลาคม ค.ศ.1897 ประมาณ 11 นาฬิกา ดยุกแห่งปอร์ตู พระอนุชาในพระเจ้าการ์ลุช และเคาต์ซานจานูอารีอู (Conde de Janeiro) เข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อนำพระองค์เสด็จยังวิหารเจอรอนิมูช และวิหารเบโลยที่เมืองเบโลยในเวลาบ่าย วิหารเจอรอนิมูช (Mosteiro dos Jerónimos) เป็นวิหารที่มีความสำคัญมาก ตั้งอยู่ที่เมืองเบโลยใกล้ปากแม่น้ำเตชู นอกกรุงลิสบอน พระเจ้ามานูเอลที่ 1 โปรดฯให้สร้างเป็นอนุสรณ์ที่วาสกูดา กามา (Vasco da Gama) นักเดินเรือชาวโปรตุเกสซึ่งค้นพบเส้นทางทะเลไปถึงอินเดียได้สำเร็จ ค.ศ.1498 เงินค่าก่อสร้างมาจากการค้าเครื่องเทศ งานก่อสร้างเริ่มประมาณ ค.ศ.1502 วิหารนี้สร้างแบบศิลปะมานูเอลลิโน (Manuelino) ของโปรตุเกสที่ยิ่งใหญ่มาก ศิลปะนี้เป็นการดัดแปลงศิลปะโกธิคยุคหลัง โดยเลียนแบบลวดลายประดับจากสิ่งทีพบในการเดินทางทางทะเล เช่น ปะการัง สหรัย เปลือกหอย ลูกโลก ตราประจำพระองค์ของพระเจ้ามานูเอลที่ 1 เป็นต้น ในสมัยก่อน พระในวัดเจโรมูจะสวมมณฑลคลุมครองกลาสีเรือ วิหารนี้ต่อมาเป็นที่พักพระศพของพระเจ้ามานูเอลที่ 1 พระราชวงศ์องค์อื่น ๆ และคนสำคัญ เป็นต้น ภายหลังสถานะความเป็นวัดของวัดนี้ถูกยุบใน ค.ศ.1833 แล้วให้สถานที่เป็นโรงเรียนและเลี้ยงเด็กกำพร้าจนถึงประมาณ ค.ศ.1940

Tout en rose – Waldtenfel
Chanson Siamoise
Les Feuilles du matin – Strauss
Silvia – Délibes
La Colombe – Gounod
Lucette – Buchmann
La Patrouille – Michaelis

ดู หนังสือพิมพ์ ดิฮาริอู อิลลัสตราดู (Diário Illustrado) ฉบับวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ.1897 หน้า 2.

หอคอยเบเลียม (Torre de Belém) พระเจ้ามานูเอลที่ 1 โปรดฯให้สร้างหอคอยกลางน้ำเพื่อเป็นป้อมตรวจตราทางเข้าท่าเรือลิสบอน เป็นเก็บอาวุธ และเป็นคุก ตั้งแต่ ค.ศ.1515 – ค.ศ.1521 สร้างแบบผสมระหว่างศิลปะโกธิคยุคต้น ศิลปะไบแซนไทน์ และมานูเอลลีนุ หอคอยนี้เป็นที่กล่าวถึงในบรรดานักเขียนยุคโรแมนติกของยุโรป

จากนั้นเสด็จชมเมืองลิสบอน แล้วกลับโรงแรมที่ประทับ พระยาสุริยานุวัตรทรงนำราชทูตและกงสุลของชาติต่าง ๆ ประจำราชสำนักโปรตุเกส เข้าเฝ้าฯ ครั้นเสร็จสิ้นภารกิจ เสด็จพระกระยาหารค่ำที่โรงแรมที่ประทับ แล้วเสด็จฯ งานเลี้ยงพระกระยาหารว่างที่ศาลาโกยซ์ซึ่งกษัตริย์แห่งโปรตุเกสทรงจัดถวาย พระเจ้าการ์ลุซทรงถวายการจุดดอกไม้เพลิงอันงดงามที่อ่าวกาสโกยซ์ หลังจากนั้นจึงเสด็จพระกระยาหารว่าง สถานที่ประดับด้วยโคมไฟ ผู้ชนในแถบอ่าวกาสโกยซ์ต่างเบียดเสียดกันเฝ้าชมความยิ่งใหญ่ของดอกไม้เพลิง ผู้สื่อข่าวเขียนรายงานว่า “ยากที่จะบรรยายความประทับใจที่สมบูรณ์แบบ เมื่อเข้าไปในเมืองนั้นเมื่อวานนี้ ... ดูเหมือน เราพบตัวเองหน้าจากดินแดนแห่งบูรพาตามที่บนนยายในพันธ่งทิวาราตรี”¹⁷

ในวันที่ 23 ตุลาคม ค.ศ.1897 ตามกำหนดการเป็นการเสด็จเมืองซิงทรา (Sintra) ซึ่งตั้งบนเนินเขา มีพระราชวังยุคโรแมนติกที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอิสลาม แต่พระองค์มิได้เสด็จประทับที่โรงแรมทั้งวัน เพื่อคอยการเดินทางออกจากโปรตุเกส ประมาณ 22.00 นาฬิกา เสด็จจากโรงแรมถึงสถานีรถไฟรอสซิ ออกจากกรุงลิสบอน พระเจ้าการ์ลุซ ดยุกแห่งปอร์ตู พร้อมด้วยข้าราชการน้อยใหญ่ ทรงส่งเสด็จพระองค์ ขณะเดินทางไปยังสเปน เกิดรถไฟตกรางที่เมืองซาน

¹⁷ หนังสือพิมพ์ อู เซculo (O Século) ฉบับวันที่ 23 ตุลาคม ค.ศ.1897 หน้า 2.

โปโวอิเรีย (San Povo Iria) จึงต้องเสียเวลารอเปลี่ยนรถไฟพระที่นั่ง ประทับในรถไฟ แต่ในที่สุดสามารถเสด็จออกจากโปรตุเกสได้อย่างปลอดภัย จากนั้นก็เดินทางผ่านประเทศสเปน ผ่านกรุงมาดริด เมืองซาราโกซา และเมืองบาร์เซโลนา แต่ไม่ได้แวะเยือนเมืองใดอีก จนข้ามพ้นพรมแดนสเปนไปยังฝรั่งเศสคืนวันที่ 25 ตุลาคม ค.ศ. 1897

หลังจากเสด็จออกจากกรุงลิสบอน หนังสือพิมพ์โปรตุเกสได้ลงข่าวอีก และเล่าถึงพระจริยวัตรของพระองค์ว่า ขณะเสด็จประชาชนทักทายพระองค์ ทรงตอบคำทักทายนั้น โดยทรงตั้งพระมาลาลงเช่นกัน¹⁸ ทรงพูดจ่อมลแบบอังกฤษ ตรัสภาษาอังกฤษได้ดี ทรงมีพระวรกายไม่สูงและผอม สายพระเนตรข้างสังเกตุและฉลาด¹⁹ ปรากฏว่าชาวโปรตุเกสส่งจดหมายมากกว่า 300 ฉบับถึงพระองค์ ส่งมาที่โรงแรมบรากันซาเพื่อขอพระราชทานเงิน นอกจากนี้พระองค์ยังพระราชทานเงินแด่มาร์ควิส ดือ ฟรอนโตยร่า 2,600 ไรย์ ซึ่งจะแบ่งให้ 1,000 ไรย์ สำหรับคนยากจนที่กรุงลิสบอนและกาสโกยซ์และ 1,600 ไรย์ สำหรับบุคลากรของโรงแรมที่ประทับและคนงาน รวมทั้งเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่บุคคลต่าง ๆ ด้วย²⁰

อย่างไรก็ตาม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงโปรดประเทศโปรตุเกส และไม่โปรดกษัตริย์และพระราชินีมารีอามิลีเยสของโปรตุเกส ทรงไม่ประทับใจพระเจ้าการ์ลุซตั้งแต่แรกพบที่สถานีรอสซิอุ เพราะพระเจ้าการ์ลุซนั้นประทับปะปนกับสามัญชนโดยไม่ถือพระองค์ พระบาทสมเด็จพระ

¹⁸ เรื่องเดียวกัน

¹⁹ หนังสือพิมพ์ อู ป็อบุลาร์ (O Popular) ฉบับวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ. 1897 หน้า 1.

²⁰ หนังสือพิมพ์ อู เซคูลู (O Século) ฉบับวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1897 หน้า 2.

จุลจอมเกล้าฯ เห็นว่าไม่สมพระเกียรติ ทรงวิจารณ์ให้พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี ฟังในจดหมายว่า “เจ้าแผ่นดินมาเย็นปนอยู่กับข้า จมมันโดนท้องไส้จะแตก ถ้าไม่ใส่สายสะพายสามสีแล้ว ‘ไม่รู้ว่าเป็นใคร’ และทรงเสียดสีว่า “ไม่มีเมืองใดที่ราษฎรจะฟรีเท่า เจ้าแผ่นดินมาเย็นคอยรับฟาส่งที่สเดชั่น ทั้งแต่งตัวเต็มยศเช่นนั้น คนทำงานเย็นปนกันอยู่ แลแหวกขอไปที่ก็ต้องหลบให้” นอกจากนี้ทรงไม่พอพระทัยที่ราชสำนักโปรตุเกสเอาราชรถโบราณมารับ แทนที่จะเอารถยนต์สมัยใหม่ โดยวิจารณ์ว่า “รถที่ขึ้นนั้นเอารถของ ๆ แต่ครั้งพระพุทธยอดฟ้ามารับจนเบาะยุย นึกกลัวจะหักเต็มทน แท้เหมือนแท่นพระศพท้องสนาม เอะอะกันเสียกระไรเลย เดินกระดืบ ๆ ไปเดี๋ยวก็หมด” และพระองค์ไม่โปรดที่ฝ่ายโปรตุเกสจัดที่ให้ประทับที่โรงแรมบรากันซา แทนที่จะเป็นพระราชวังแห่งใดแห่งหนึ่ง

นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงวิจารณ์รูปร่างของพระเจ้าการ์ลุสแห่งโปรตุเกสว่า “อ้วนสูง ขาเล็ก เหมือนถั่วแ้วถั่วดินคอด เขลาเหลือที่จะเขลา” และวิจารณ์พระราชินีว่า “อันที่จริงก็สวยมากอยู่ แต่ทำสวยยิ่งกว่าสวย” และ “สูงเห็นจะเกือบเท่าเจ๊กนำห่อพระเจ้า พิลึกเต็มที” ทรงอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าการ์ลุสและพระราชินีว่า “ผิวกลัวเมียจะขาดใจ เมียก็ทำรัศมีขู่เขี้ยว” ประการต่อมา ยังเกิดการเข้าใจผิด เพราะเกิดลือกันในโปรตุเกสว่า กษัตริย์สยามจะส่งประหารชีวิตขุนนางที่ตามเสด็จ จนทำให้หม่อมคนหนึ่งเอามาถามพระองค์ พระองค์อธิบายว่าไม่จริง แต่บอกเท่าไรก็ไม่เชื่อ จนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ “พินเสีย”

แต่ที่สำคัญ พระองค์ไม่ทรงโปรดความขลุ่ยหลักจำนวนมากที่เกิดขึ้นระหว่างที่ประทับในประเทศโปรตุเกส นอกจากนี้คือ ความไม่ตรงต่อเวลาของฝ่ายราชสำนักโปรตุเกส เช่น ในวันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ.1897 มีกำหนดงานเลี้ยงพระกระยาหารค่ำ นัด 2 ทุ่ม พระองค์เสด็จตามเวลา แต่กษัตริย์โปรตุเกสเสด็จช้า

กว่าจะมาก็เป็นเวลา 2 หุ่บครึ่ง แม้กระนั้น ปรากฏว่าอาหารไม่พร้อม ต้องคอยอีกราวชั่วโมงจึงได้เสวย วันต่อมามีงานเลี้ยงน้ำชาที่กาสโกยส์ พระเจ้าการ์ลุสเสวยและประทับนานเกินเวลา จนรถไฟต้องคอยถึง 1 ชั่วโมง วันที่ 23 ตุลาคม ที่กำหนดจะต้องเสด็จไปชิงตรา พระเจ้าการ์ลุสก็ขอเลื่อนเวลาจนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ “เห็นเหลือทนจึงได้บอกเลิกเสีย” ข้ออ้างเสมอของฝ่ายโปรตุเกสคือ “เพลนดิออฟไทม์ (มีเวลาเหลือเฟือ)” แม้กระทั่งวันสุดท้ายที่จะออกเดินทางจากลิสบอน พระเจ้าการ์ลุสมาส่งที่สถานีรถไฟเกือบไม่ทัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงเล่าว่า ทหารกองเกียรติยศต้องวิ่งวันทยาวิธส่งเสด็จ และเมื่อรถไฟออกจากลิสบอนได้ชั่วโมงเดียวก็ติดกราง ต้องค้างอยู่กลางทางย่นรุ่ง ทำให้หมายกำหนดการที่วางไว้ต้องคลาดเคลื่อน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเล็กน้อยที่ชี้ถึงความบกพร่องของฝ่ายโปรตุเกส เช่น รถที่ส่งมารับพระองค์ในวันแรกเปิดประตูไม่ออก ต้องเดินอ้อมไปอีกประตู อีกวันหนึ่งพอเปลี่ยนรถ ปรากฏว่าประตูรถปิดไม่อยู่ ต้องยึดไว้ทั้งขาไปขากลับ พระองค์จึงสรุปว่า “อยู่ในโปรตุเกสเหลวไปหมด”²¹

แม้กระนั้น การเสด็จเยือนประเทศโปรตุเกสก็ทำให้สยามสามารถเชื่อมสัมพันธไมตรีอันดีกับโปรตุเกสได้ ภายหลังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแต่งตั้งหม่อมเจ้าจุลจอมเกล้า กฤดากรเป็นอัครราชทูตพิเศษประจำโปรตุเกสใน ค.ศ.1907 และมีการแต่งตั้งอัครราชทูตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และต่อมาสยามพยายามเจรจาขอเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งเคยลงนามใน

²¹ ดู พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์พระราชนานแด่สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีพระบรมราชินีนาถ หน้า 193. และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์พระราชนานสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต. หน้า 14 – 15.

วารสารยุโรปศึกษา

ค.ศ.1858 เริ่มขอแก้ไขมาตรการต่าง ๆ เรื่อยมาตั้งแต่ ค.ศ.1925 จนสามารถเลิก
สัญญาได้สำเร็จใน ค.ศ.1938

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ และมูลนิธิกุลเบงเคียน, 470 ปี สัมพันธไมตรีระหว่างไทยและโปรตุ
เกส, ลิขสง สุวรรณโกติน แปล, องค์การค้าคุรุสภา : กรุงเทพฯ, 2531.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพ
ินิต, พิมพ์พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถ, อมรินทร์พริ้นติ้ง :
กรุงเทพฯ, 2535.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพ
ินิต, พิมพ์ในการพระราชทานเพลิงศพ พันเอก ม.ร.ว.ถวัลย์มิ่งคล ไสยกุล, :
กรุงเทพฯ, 2533.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา, พระราชพงศาวดาร
กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 5, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจ น.ส.ธิต
ิบุญนาถ, กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ : กรุงเทพฯ, 2522.

แถมสุข นุ่มนนท์, การเมืองและการต่างประเทศในประวัติศาสตร์ไทย, ไทยวัฒนา
พานิชย์ : กรุงเทพฯ, 2524.

มานิจ ชุมสาย, ม.ล. (คัดลอก), ประมวลจดหมายของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า
ปฤษฎางค์, สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี : กรุงเทพฯ, 2534.

เส็ง วิริยศิริ (พระยาศรีสหเทพหรือพระยามหาอำมาตยาธิบดี), จดหมายเหตุ
เสด็จประพาสยุโรป ร.ศ.116, องค์การค้าคุรุสภา : กรุงเทพฯ, 2541.

การเสด็จเยือนประเทศสเปนและโปรตุเกสใน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

- Groslier, B.P. Angkor et le Cambodge au XVIe Siècle. (Paris : Presses universitaires de France), 1958.
- Ferreira de Andrade, Cascais : Coleccao Turismo, Editorial Publicacoes : Lisbon, 1966.
- Simonis, Damien; Bedford, Neal etc., Spain, Lonely Planet : China, 2001.
- Symington, Martin (consultant), Portugal with Madeira & the Azores, Dorking Kinderley : London, 1997.
- Teixeira, Manuel Padre, Portugal na Tailandia, Imprensa Nacional de Macau : Macau, 1983.
- Wilkinson, Julia and John King, Portugal, Lonely Planet : Singapore, 2001.

หนังสือพิมพ์ที่พิมพ์ที่กรุงลิสบอน

- Diario de Noticias 21, 22, 23 de Outubro de 1897.
- A Nação 20, 21, 22, 23, 24 de Outubro de 1897.
- O Popular 19, 20, 21, 22, 23 de Outubro de 1897.
- O Século : 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 de Outubro de 1897.

นิตยสารที่พิมพ์ที่กรุงลิสบอน

- Occidente, Revista Illustrada de Portugal e do Extrangeiro: 20 de Setembro de 1897, 30 de Outubro de 1897.

หนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์ในกรุงมาดริด

- El Imparcial 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 de Octubre de 1897.

นิตยสารที่ตีพิมพ์ที่กรุงมาดริด

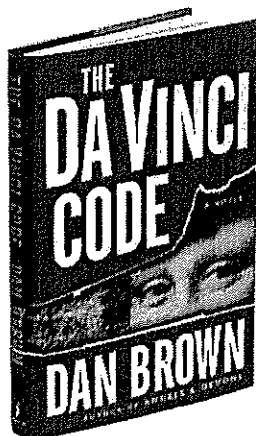
- Blanco y Negro : no.338 : 23 de Octubre de 1897.

วารสารยุโรปศึกษา

La Ilustracion Española y Americana : no.38 : 15 de Octubre de 1897;
no.39: 22 de Octubre de 1897.

เว็บไซต์ของสถานทูตสเปนประจำประเทศไทย [http:// www.embesp.or.th](http://www.embesp.or.th)

ที่มา : บทความนี้ ดัดแปลงและขยายความจากบทความชื่อ “การเดินทางเยือนประเทศสเปนและโปรตุเกสของรัชกาลที่ 5” ในโครงการ การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศในยุโรปของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว : ภาพฉายต่อประวัติศาสตร์สยามในสมัยรัชกาลที่ 5 เสนอต่อการประชุมวิชาการครบรอบ 150 ปีของรัชกาลที่ 5 วันที่ 19 กันยายน 2546.

วรรณกรรมปริทัศน์เรื่องรหัสลับดาวินชี
(The Da Vinci Code)

เขียนโดย แดน บราวน์ (Dan Brown)

แปลเป็นภาษาไทยโดย อรดี สุวรรณโกมล

จิรเดช มหาวรรณกิจ¹

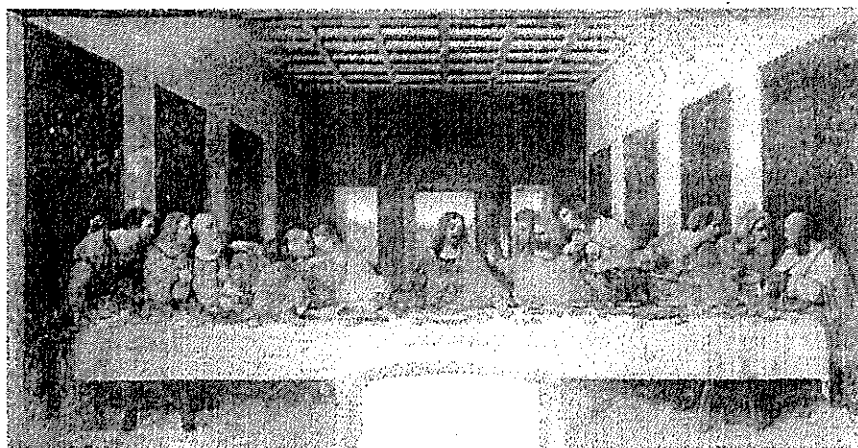
การแนะนำวรรณกรรมในวารสารยุโรปฉบับนี้ ผู้เขียนขอแนะนำเรื่อง "รหัสลับดาวินชี" ซึ่งเป็นข่าวร้อนแรงในช่วงสองสามเดือนที่ผ่านมา อันเนื่องมาจากกระแสข่าวเกี่ยวกับภาพยนตร์ The Da Vinci Code หรือที่ใช้ชื่อภาษาไทยว่า "รหัสลับระทึกโลก" ซึ่งเข้าฉายในเมืองไทยเมื่อเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมาซึ่งได้ดาราตัวแสบทั้งสี่คน ได้แก่ ทอม แฮงค์ (Tom Hanks) มารับบทเป็นศาสตราจารย์โรเบิร์ต แลงดอน ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนสัญลักษณ์วิทยา (พระเอก) ไอเดรีย โตตู (Audrey Tautou) ดาราฝรั่งเศสมารับบทเป็นโซฟี เนอเวอ เจ้าหน้าที่สาวจากหน่วยถอดรหัสของกรมตำรวจปารีส (นางเอก) เซอร์เอียน แมคเคนเลน (Sir Ian McKellen) รับบทเป็นเซอร์ ลีห์ ทิบบิง รวมทั้งฌอง รีโน (Jean Reno) แสดงเป็นเบซู ฟาซ ผู้กองแห่งกรมตำรวจปารีส

เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่ากระแสความนิยม (รวมทั้งกระแสต่อต้าน) ของภาพยนตร์ดังกล่าวยังเป็นตัวกระตุ้นให้ยอดขายของหนังสือ "รหัสลับดาวินชี" พุ่งทะยานสูงขึ้นอย่างมหาศาล เพราะแม้แต่ผู้ที่ไม่เคยอ่านก็ต้องรู้สึกสนใจขึ้นมาบ้างว่าเพราะเหตุใดจึงมีผู้ต่อต้าน (และผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการต่อต้าน) การขาย

¹ เจ้าหน้าที่บริหารการศึกษา ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารยุโรปศึกษา

ภาพยนตร์และริบไปหยิบฉวยหาซื้อหนังสือมาเป็นเจ้าของ อย่างไรก็ตามก็ดีกระแสความนิยมในวรรณกรรมดังกล่าวมีขึ้นก่อนหน้าที่โซนี่ พิคเจอร์ส (Sony Pictures) จะตัดสินใจนำมาทำเป็นภาพยนตร์อีกด้วยซ้ำ เพราะการนำเสนอแนวความคิดที่แปลกใหม่และแหวกแนวของผู้เขียนนั่นเอง จนปัจจุบันหนังสือเล่มดังกล่าวได้รับการแปลเป็นภาษาต่างๆ ราว 44 ภาษาทั่วโลก เฉพาะฉบับแปลเป็นภาษาไทยก็ได้รับการตีพิมพ์ถึง 28 ครั้ง² จัดพิมพ์โดยแพรวสำนักพิมพ์ มีทั้งในรูปแบบปกแข็งและปกอ่อน โดยฉบับปกแข็งจะสอดแทรกรูปภาพสีประกอบเพิ่มเติมให้อ่านได้รับอรรถรสมากยิ่งขึ้น

รหัสลับดาวินชี เป็นนวนิยายแนวปริศนาและสืบสวนสอบสวนประพันธ์โดยแดน บราวน์ นักเขียนมือฉมังชาวอเมริกัน ได้รับการตีพิมพ์วางแผงเป็นครั้งแรก

² ข้อมูลวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2549

แรกในปี 2003 และติดอันดับหนังสือขายดีในทันที เหล่านักอ่านแฟนตัวยงของแดน บราวน์ ก็คงจะทราบกันดีว่า *รหัสลับดาวินชี* นั้นเป็นเสมือนภาคต่อของนวนิยายอีกเรื่องหนึ่งของเขานั้นก็คือ *เทวากับซาตาน* (Angels and Demon) นวนิยายที่เกี่ยวพันกับวงการศาสนาคริสต์และสถาบันพระสันตะปาปาอย่างลึกซึ้งซึ่งมีตัวละครเอกตัวเดียวกันคือศาสตราจารย์โรเบิร์ต แลงดอน ทว่า การผจญภัยของศาสตราจารย์แลงดอนใน *เทวากับซาตาน* นั้นเกิดขึ้นภายในนครรัฐวาติกันเป็นหลัก ในขณะที่ *รหัสลับดาวินชี* นั้นโรเบิร์ต แลงดอนต้องเดินทางทั้งในฝรั่งเศสและสหราชอาณาจักร ซึ่งในโอกาสต่อไปอาจจะนำเอา *เทวากับซาตาน* มาแนะนำให้กับท่านผู้รักการอ่านทุกท่านได้รู้จักกันมากขึ้น

นับว่านักอ่านในเมืองไทย ที่ไม่เคยชินกับการอ่านวรรณกรรมเป็นภาษาอังกฤษจะได้รับประโยชน์อย่างยิ่งจากหนังสือเล่มนี้ เพราะคำศัพท์ที่ใช้ในต้นฉบับบางคำต้องอาศัยบริบททางประวัติศาสตร์ที่ลึกซึ้งเพื่อขยายความเข้าใจ หน้าที่ในการอธิบายคำเฉพาะดังกล่าวจึงตกเป็นของทางสำนักพิมพ์ ซึ่งก็ทำหน้าที่ได้อย่างดีเยี่ยม นอกจากนั้นบรรดาชื่อบุคคลที่ถูกเอ่ยอ้างในนวนิยายก็ได้ถูกนำมาอธิบายไว้ให้ในเชิงอรรถด้านล่างทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจมากขึ้น และที่สำคัญ ที่สุดดังได้กล่าวแล้วว่านวนิยายเล่มดังกล่าวใช้สถานที่ดำเนินเรื่องอยู่ในฝรั่งเศส ภาษาที่ใช้ในการสนทนาระหว่างตัวละครหลายตัวในเรื่องจึงเป็นภาษาฝรั่งเศส ท่านผู้อ่านที่ไม่มีความรู้ภาษาฝรั่งเศสมาก่อนก็คงจะพบว่านวนิยายเล่มดังกล่าว อ่านได้ยากมากโดยเฉพาะฉบับภาษาอังกฤษ เพราะประโยคภาษาฝรั่งเศสจะถูกพิมพ์เป็นตัวเอียงโดยไม่มีคำแปลเป็นภาษาอังกฤษให้ ดังนั้นผู้อ่านจึงได้ประโยชน์หลายชั้นไม่ว่าจะเป็น การอธิบายข้อมูลทางประวัติศาสตร์ด้วยเชิงอรรถ และการแปลประโยคภาษาฝรั่งเศสให้เป็นภาษาไทย

แกนหลักของเรื่อง "รหัสลับดาวินชี" กล่าวถึงทฤษฎีสมคบคิด (Conspiracy Theory) ของคริสตจักรที่พยายามจะปกปิดประวัติศาสตร์ที่แท้จริงของพระเยซูคริสต์เพื่อให้คริสตจักรคงอยู่ในอำนาจได้ ประเด็นถกเถียงหลักๆ ของนวนิยายเรื่องนี้มีอยู่สองประการ ประการแรกคือพระเยซูทรงเป็นมนุษย์ มิได้มีบุญญาภิหารใดๆ แต่คริสตจักรเป็นผู้สร้างความเป็นเทพให้ และอีกประการหนึ่งคือเรื่องราวของจอกศักดิ์สิทธิ์ (Holy Grail) โดยนวนิยายอ้างว่าแท้จริงแล้วจอกศักดิ์สิทธิ์ที่หลายๆคนเฝ้าเสาะแสวงหานั้น มิได้เป็นจอกใส่เหล้าองุ่นในเหตุการณ์อาหารมื้อสุดท้ายของพระเยซูอย่างที่เคยกล่าวอ้างกัน แต่คือบุคคลคนหนึ่ง ถ้าจะระบุให้ชัดก็คือ สตรีผู้หนึ่งซึ่งเป็นภรรยาของพระเยซูและเป็นผู้ที่โอบอุ้มสลายโลหิตของพระเยซูเอาไว้ โดยใช้การเปรียบเทียบว่า มดลูกของสตรีก็คือจอก(chalice) และคำว่า Holy Grail นั้นก็มาจาก Sang réal ในภาษาฝรั่งเศสโบราณซึ่งหมายถึงสายเลือดชาติดยะ (royal blood) ดังนั้น Holy Grail ที่จริงแล้วก็คืออัฐิของสตรีผู้นี้ และเอกสารจำนวนราวสี่ตัวหนังสือที่แสดงถึงความมีตัวตนอยู่กว่าสองพันปีจวบจนปัจจุบันของทายาทแห่งพระคริสต์ หากความจริงดังกล่าวได้รับการเปิดเผยขึ้นเมื่อใด รากฐานของคริสตจักรที่แผ่ขยายไปไกลก็เป็นอันต้องสั่นคลอนและจะส่งผลกระทบต่อศรัทธาของผู้คนทั่วโลก โครงเรื่องดังกล่าวทำให้หนังสือได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงเพราะในยุคปัจจุบันองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมกำลังถูกตั้งคำถาม ท้าทายว่าสิ่งที่เราเคยเรียนรู้กันมาอย่างยาวและเชื่อมั่นกันว่าถูกต้องนั้นแท้จริงแล้วเป็นเรื่องจริงหรือเป็นเพียงสิ่งที่สมมติขึ้นเท่านั้น

สตรีศักดิ์สิทธิ์ที่นวนิยายกล่าวถึงก็คือ แมรี แม็กดาลีน (Mary Magdalene) สตรีที่ในพระคัมภีร์ระบุว่าเป็นโสเภณีผู้มีตราบาปและถูกขับผีร้ายออกจากร่างกายถึงเจ็ดตน นางเป็นสาวกที่รับใช้ใกล้ชิดของพระเยซูและได้อยู่เป็น

ประจักษ์พยานในการตรึงกางเขนของพระองค์ด้วย นวนิยายแย้งว่านางเป็นภรรยาของพระเยซูคริสต์และได้ตั้งครุฑขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันกับการตรึงกางเขน หลังจากนั้นนางจึงเดินทางออกจากดินแดนศักดิ์สิทธิ์เพื่อมุ่งหน้ากลับไปยังบ้านเกิดของเธอคือฝรั่งเศส โดยมีเหล่าอัศวินที่ภักดีกลุ่มหนึ่งคอยอารักขา และที่นั่นเธอได้ให้กำเนิดธิดานามว่า ซาร่าห์ (Sarah) โดยต่อมาทายาทของซาร่าห์ผู้นี้ได้สมรสกับเชื้อพระวงศ์ของแห่งราชวงศ์เมโรแว็งเจียง (Mérovingien) หรือเมโรวินเจียนแห่งฝรั่งเศส และสืบทอดสายเลือดมาจนถึงปัจจุบันโดยใช้นามสกุลปลองตาร์ (Plantard) และ แซนต์แกลร์ (Saint -Clair) ซึ่งแม้ในปัจจุบันจะมีนามสกุลดังกล่าวอยู่จริงแต่เราก็ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าบุคคลในสกุลนั้นสืบเชื้อสายมาจากพระคริสต์จริง นวนิยายบอกว่านางเอกของเรื่องคือ โซฟี เนอเวอ คือทายาทของพระเยซูในยุคปัจจุบันและอยู่ในความอารักขาของฌาคส์ โซนิแยร์ซึ่งเป็นประมุขของสมาคมลับเดอะไพรเออร์ออฟไซออน

เดอะ ไพรเออร์ออฟไซออน (The Priory of Sion) หรือที่ภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า ปริเออว์ เดอ ซียง (Prieuré de Sion) เป็นองค์กรโบราณที่มีการกล่าวถึงมากที่สุดองค์กรหนึ่ง โดยในทางประวัติศาสตร์นั้นองค์กรลับดังกล่าวถือกำเนิดขึ้นในสมัยสงครามครูเสดในนามอัศวินแห่งวิหาร (Knights of the Templar) ผู้ค้นพบความลับของโฮลีเกรลโดยบังเอิญในสถานที่ที่เคยเป็นวิหารแห่งไซโลมอนในกรุงเยรูซาเล็ม กล่าวกันว่านับแต่นั้นมาเหล่าอัศวินพวกนี้ก็ทรงอำนาจและร่ำรวยขึ้นมาอย่างรวดเร็วและเข้ามามีอิทธิพลอยู่ทั่วยุโรปโดยเฉพาะในฝรั่งเศส และบางแห่งอ้างว่าอำนาจของอัศวินกลุ่มนี้มีมากกว่าคริสตจักรเสียด้วยซ้ำจนทำให้คริสตจักรต้องทำการกวาดล้างอยู่หลายหนโดยอ้างว่าเป็นพวกนอกรีต อัศวินพวกนี้จึงต้องร่อนเร่และดำรงอยู่แบบลับๆตลอดมาจนถึงโฮลีเกรลเองก็ต้องถูก

เคลื่อนย้ายไปมา จนในที่สุดเชื่อกันว่าได้กลับคืนสู่มาตุภูมิของเธอก็คือฝรั่งเศส แล้วในปัจจุบัน ทว่าก็ยังไม่มีผู้ใดเคยพบเห็น องค์กรดังกล่าวถูกจัดระเบียบขึ้นใหม่ ในยุคต่อๆ มาและมีการแต่งตั้งบุคคลที่มีความสามารถขึ้นเป็นประมุข ซึ่งเป็น ตำแหน่งสูงสุด โดยรองจากประมุขนั้นจะเป็น เซเนโชต์ (sénéchaux เอกพจน์คือ เซเนชาล sénéchal เป็นภาษาฝรั่งเศสหมายถึง ตำแหน่งชั้นสูงทางทหารในยุค กลาง) อีกสามคน ตามที่ได้ค้นพบในบันทึกผู้นำหรือประมุขของเคอะไพรเออร์ล้วน เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในแวดวงต่างๆ เช่น เซอร์ไอแซ็ค นิวตัน (Sir Isaac Newton) นักคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ วิคตอร์ อูโก (Victor Hugo) นักเขียน ฝรั่งเศสเจ้าของผลงาน *คนค่อมแห่งนอร์ทดาม* (Notre Dame de Paris) และ *เหยื่ออธรรม* (Les Misérables) โกลด์ เดอบุซซี (Claude Debussy) คีตกวีชาว ฝรั่งเศส รวมทั้ง เลโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo Da Vinci) จิตรกรเอกของโลก เอง และบุคคลร่วมสมัยอย่างปีแอร์ ปล็องตาร์ด (Pierre Plantard) ด้วย³

นวนิยายถูกแบ่งออกเป็น 105 บทย่อยๆ ซึ่งผูกร้อยเรียงกันอย่างน่าติดตามเป็นอย่างยิ่ง โดยผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการฆาตกรรมตัวละครนาคส์ โซนิแยร์⁴ (Jacques Saunière) ซึ่งเป็นคุณตาของโซฟี เนอเวอ (การเริ่มเรื่องด้วย

³ อย่างไรก็ดี ในกรณีของปีแอร์ ปล็องตาร์ด นั้นได้รับการยืนยันแล้วว่าเป็นเรื่องที่ถูกอุปโลกขึ้น (ส่วนกรณีของคนอื่นๆ นั้นก็อาจจะเป็นเรื่องที่ถูกแต่งขึ้นเช่นกัน) หากสนใจรายละเอียดเพิ่มเติม สามารถเข้าไปดูได้ที่ http://en.wikipedia.org/wiki/Priory_of_Sion

⁴ ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตว่าตัวละครสำคัญของนวนิยาย รหัสลับดา วินชี คือ ฌาคส์ โซนิแยร์ ผู้เป็นประมุขของเคอะไพรเออร์นั้น น่าจะมีต้นกำเนิดมาจากตำนานของเฮลลีเกอร์ลในฝรั่งเศส กล่าวคือ มีบุคคลสำคัญท่านหนึ่งซึ่งมีนามว่า บาทหลวงเบริงเง่ โซนิแยร์ (Béranger Saunière) ได้รับมอบหมายจากทางคริสตจักรในปี 1885 ให้เดินทางไปยังแรมน์-เลอ-ชาโต

จากฆาตกรรมนี้คล้ายกับในนวนิยายเรื่องเทวากับซาตาน) โดยแม้จะใกล้ตายแต่ ซินิแยร์ก็สามารถทิ้งข้อความถึงหลานสาวและแลงดอนได้อย่างน่าอัศจรรย์ เมื่อแต่ละบทผ่านไป การผจญภัยก็ยิ่งเข้มข้นขึ้น เมื่อผู้อ่านติดตามเรื่องไปได้สักพักก็ จะพบว่าแดน บราวน์สามารถหลอกให้เราหลงทางได้เหมือนกันด้วยการทำให้ผู้อ่านคิดไปเองว่าตัวละครหนึ่งเป็นตัวร้าย แต่เมื่อเรื่องคลี่คลายในตอนท้ายก็กลับกลายเป็นอีกตัวละครหนึ่งที่ไม่คาดฝัน ในตอนท้ายเราจึงได้ข้อสรุปว่าคริสตจักรเองก็ถูกหลอกใช้ โดยตัวผู้ร้ายหลอกใช้บาทหลวงและศิษย์ในการตามล่าหาที่ซ่อนของเกรล โดยแลงดอน โซฟี และ เบซู ฟาซ (ผู้เขียนเลือกชื่อได้เหมาะสมกับบุคลิกของตัวละครมากเพราะคำว่า Faché ในภาษาฝรั่งเศสแปลว่าอุนเจียว หรือโกรธเป็นพินเป็นไฟ) ต่างก็ตกเป็นตัวหมอกในเกมนี้ด้วย เรื่องก็ลงเอยว่าตัวโกงคือผู้ที่พระเอกไว้วางใจมากที่สุด นั่นคือเซอร์ลีห์ ทิบบิง โดยเขาผิดหวังกับเดอะไพรเออร์ที่ไม่ยอมเปิดเผยความลับของเกรลและต้องการจะเปิดเผยความลับนั้นด้วยตนเอง

สิ่งที่น่าชื่นชมที่สุดของวรรณกรรมชิ้นดังกล่าวคือความสามารถในการเรียบเรียงเรื่องอันลึกซึ้งของผู้เขียน เรื่องราวสลับไปมาระหว่างตัวละคร ทว่าผู้อ่านกลับไม่รู้สึกลำบาก นอกจากนั้นความตื่นชอบในกาพย์โคลงกลอน การถอดรหัส

(Rennes-le-Château) ซึ่งเป็นอารามโบราณ ตั้งอยู่บนดินแดนที่เคยเป็นที่อยู่ของพวกวิซิกอธ (Visigoth) โดยโบสถ์ดังกล่าวได้รับการอุทิศให้แก่แมรี แม็กดาลีน และในระหว่างการบูรณะนั้นเองที่ซินิแยร์ได้ไปพบความลับบางอย่างภายใต้ศิลาแท่นบูชา ซึ่งก็คือโฮล์เกรลนั่นเอง จึงไม่น่าแปลกใจที่แดน บราวน์นำเอาเรื่องของบาทหลวงซินิแยร์มาเชื่อมโยงกับตัวละครที่เป็นประมุขขององค์กรลับในเรื่อง โดยให้ใช้ชื่อเดียวกัน

รหัสตัวเลขฟีโบนัชชี⁵ และการสลับลำดับตัวอักษร (anagram) ยิ่งทำให้นวนิยายดูน่าตื่นเต้นและน่าติดตามมากขึ้น เช่น การที่ฌาคส์ โซนิแยร์ทิ้งข้อความไว้ก่อนตายว่า Oh Draconian devil! Oh lame saint! ซึ่งเป็นการสลับลำดับตัวอักษรของคำว่า Leonardo Da Vinci! The Mona Lisa! เป็นต้น หรือการที่แลงดอนถอดรหัสลึขิตคำว่า APPLE จากการถอดคำประพันธ์บทสุดท้ายที่เขียนว่า "ในลอนดอนร่างอัศวินไปปีฝั่งไว้ ทรงกริ้วในพฤติกรรมทำเกินยั้ง หาถูกกลบบนสุสานที่พาดพิง เลือดเนื้อจริงในมดลูกกุกหลาบงาม" อรรถาธิบายทางประวัติศาสตร์เรื่องการค้นพบแรงโน้มถ่วงของนิวตันจากผลแอปเปิ้ลที่ร่วงหล่นลงพื้น คงทำให้ท่านผู้อ่านหลายคนทั้งในความสามารถของผู้เขียนไปตามๆ กัน ผู้อ่านหลายท่านอาจจะหลงเพลนคิดไปว่าแท้จริงแล้วโคลงมาตราโอแอมบ์ห้าคณะ และรหัสลับที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายเป็นสารลับที่เขียนโดยประมุขของเดอะไพเรเออร์จริงๆ

นอกจาก รหัสลับดา วินชี จะเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาและสมาคมลับแล้ว นวนิยายดังกล่าวยังมีคุณค่าในเชิงวัฒนธรรมอีกด้วย เพราะสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญหลายแห่งซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ได้ถูกนำมาเป็นฉากของนวนิยาย นั่นก็หมายความว่าผู้เขียนได้ทำหน้าที่มีคุณค่าก็นำพาผู้อ่านท่องเที่ยวไปในยุโรปด้วยในเวลาเดียวกัน ในที่นี้ขอจะขอแนะนำสถานที่สำคัญที่ถูกเอ่ยถึงในนวนิยายมากล่าวถึงพอสังเขปเพื่อให้ท่านผู้อ่านได้รู้จักมากยิ่งขึ้น

พิพิธภัณฑ์สถานลูฟวร์ (Louvre Museum หรือ Musée du Louvre) ถือเป็นสถานที่เปิดเรื่องของนวนิยาย เพราะฌาคส์ โซนิแยร์ถูกฆาตกรรมภายใน

⁵ หมายถึงลำดับตัวเลขที่ตัวเลขตัวทุกตัวจะมีค่าเท่ากับผลบวกของตัวเลขอีกสองตัวที่อยู่ด้านหน้า

สถานที่แห่งนี้ พิพิธภัณฑ์ลูฟวร์ถือเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ใหญ่ที่สุดและมีชื่อเสียงที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ตั้งอยู่ในกรุงปารีส บริเวณริมฝั่งแม่น้ำแซน (Seine) เป็นที่รวมศิลปวัตถุว่า ตัวอาคารประกอบด้วย 3 ปีก คือ ปีกเดนอน (Denon Wing) ปีกริเชอริเยอ (Richelieu Wing) และปีกซุลลี (Sully Wing) แต่เดิมสถานที่แห่งนี้เคยเป็นพระราชวังและป้อมปราการมาก่อนและได้ถูกดัดแปลงให้เป็นพิพิธภัณฑ์และเปิดสู่สาธารณะเป็นครั้งแรกในปี 1793 ห้องที่มีชื่อเสียงที่สุดของพิพิธภัณฑ์คือโถงแกรนด์ แกลเลอรี (Grand Gallery) ห้องโถงแห่งนี้มีความยาวไม่น้อยกว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ไมล์ และมีความกว้างราว 100 ฟุต เป็นห้องโถงหลักที่แขวนภาพวาดของจิตรกรที่มีชื่อเสียงระดับโลก อาทิเช่น ภาพโมนาลิซา (Monalisa) ภาพมาดอนน่า ออฟเดอะร็อกส์ (Madonna of the Rocks) และภาพอาหารมื้อสุดท้าย (The Last supper) ซึ่งผลงานทั้งสามเป็นงานเขียนของเลโอนาโด ดา วินชี ซึ่งถูกกล่าวถึงในนวนิยาย ในปี 1989 พระมิดแก้วผลงานการออกแบบของสถาปนิกเหียว หมิงเป่ย์ (I.M. Pei) ก็ได้เปิดใช้เป็นทางเข้าหลักและช่องรับแสงของลูฟวร์ และพระมิดแก้วกลับหัว (La Pyramide inversée) ที่กล่าวถึงในนวนิยายก็มีอยู่จริง

โบสถ์แซ็ง-ซุลปีซ (Saint-Sulpice) ถือเป็นโบสถ์ที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองรองจากมหาวิหารโนเทรอดามแห่งปารีส (Notre Dame de Paris) ตั้งอยู่ในเขตที่ 13 ของกรุงปารีส สร้างขึ้นในราวศตวรรษที่ 13 ในนวนิยายอ้างว่าบริเวณพื้นของโบสถ์แห่งนี้มีสิ่งที่เรียกว่า "เส้นกษุลาบ" ลากผ่าน เส้นดังกล่าวคือเส้นเมอร์เตียน (เส้นแวง) เส้นแรกของโลก ซึ่งลากผ่านใจกลางกรุงปารีส (ปัจจุบันเส้นแวงเส้นแรกลากผ่านตำบลกรีนิช ในสหราชอาณาจักร) ทว่าตามความเป็นจริงนั้นเส้นดังกล่าวคือ นาฬิกาแดด (gnomon) ซึ่งเป็นเส้นทองแดงทำขึ้นในศตวรรษที่ 18 ลากยาวตัดใจกลางโบสถ์ ศาสนาสถาณดังกล่าวถูกเชื่อมโยงเข้ากับสมาคมลับ

Priory of Sion เพราะเอกสาร *โดซีเย เซอเกรส์* (Dossiers secrets) หรือเอกสารลับซึ่งค้นพบในหอสมุดแห่งชาติ กรุงปารีส (ซึ่งระบุรายละเอียดเกี่ยวกับสมาคมลับแห่งนี้) กล่าวอ้างถึงโบสถ์ดังกล่าว

มหาวิหารเวสต์มินสเตอร์ (Westminster Cathedral) เป็นวิหารแบบโกธิค สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 10 (ทว่าแท่นบูชาของวิหารเริ่มสร้างตั้งแต่ปี 616 แล้ว) ตั้งอยู่ในกรุงลอนดอน วิหารแห่งนี้เป็นสถานที่สำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นสถานที่สำหรับจัดงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกและพระราชพิธีพระบรมศพของกษัตริย์อังกฤษตั้งแต่ปี 1066 เป็นต้นมา นอกจากนั้นวิหารแห่งนี้ยังเป็นที่ฝังศพของรัฐบาลและกวีคนสำคัญ อย่างเช่น เจฟฟรีย์ ชอว์เชอร์ (Geoffrey Chaucer) ชาร์ลส์ ดิกเกนส์ (Charles Dickens) คลีเมน แอตลี (Clement Attlee) และเซอร์ไอแซค นิวตัน เป็นต้น แดน บราวน์เลือกหลุมศพของนิวตันเป็นสถานที่สำคัญในการไขปริศนาสุดท้ายซึ่งเป็นกุญแจนำไปสู่ความลับสูงสุดของโฮลเลอร์ เพราะสมัยก่อนนั้นถือว่าวิทยาศาสตร์เป็นการค้นพบทำหายกรรมมีตัวตนของพระผู้เป็นเจ้า นอกจากนั้นนิวตันยังมีชื่ออยู่ในเอกสารลับในฐานะที่เป็นประมุขสูงสุดหรือ Grand Master ของเดอะไฟรเออร์ออฟโซออนช่วงปี 1691-1727

โบสถ์รอสลิน (Rosslyn Chapel) เป็นโบสถ์เก่าแก่สร้างตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 15 โดยตระกูลแซงต์แคลร์ (Saint-Clair) หรือซินแคลร์ (Sinclair) ขุนนางแห่งสกอตแลนด์ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากอัศวินแห่งวิหาร ตั้งอยู่ในประเทศสกอตแลนด์ สถาปัตยกรรมภายในของโบสถ์แห่งนี้เชื่อกันว่าเกี่ยวข้องกับองค์กิลเบิร์ตแห่งซางอิฐ หรือฟรีเมสัน (Freemason) และยังเป็นที่ย่ำลือกันว่าเป็นแหล่งสุดท้ายของโฮลเลอร์ นวนิยายอ้างว่าโบสถ์ดังกล่าวถูกสร้างโดยเหล่าอัศวิน

นักรบและประดับประดาไปด้วยดาวหกแฉกแห่งเดวิด ทว่าข้ออ้างดังกล่าวกลับไม่ตรงกับความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์

การที่แดน บราวน์ สามารถถ่ายทอดรายละเอียดของสถานที่ต่างๆ เหล่านี้ได้ก็น่าเชื่อถือก็เพราะเขาเองก็ทำการบ้านมาเป็นอย่างดีโดยการไปเยี่ยมชมสถานที่เหล่านั้นด้วยตนเองหลายต่อหลายครั้ง การดึงเอาสถานที่จริงมาผูกโยงเข้ากับเรื่องราวกลับทางประวัติศาสตร์ทำให้สถานที่เหล่านี้เป็นเป้าหมายสำคัญของนักท่องเที่ยวนะและแฟนๆ ของหนังสือเล่มดังกล่าว และผู้จัดไกด์ทัวร์หัวใสก็เลยจัดโครงการตามรอยภาพยนตร์และหนังสือทำให้สถานที่ดังกล่าวขายดีมากยิ่งขึ้น

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเราก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าความสามารถในการผสมผสานหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่จริงให้เข้ากับโครงเรื่องที่จินตนาการขึ้นได้อย่างน่าอัศจรรย์ของผู้เขียนนั้นทำให้ผู้คนเป็นจำนวนมากรู้สึกเชื่อในสาระของนวนิยายดังกล่าวขึ้นมาได้ในระดับหนึ่ง

ผู้เขียนได้กล่าวอ้างไว้ในตอนเริ่มของหนังสือว่า 'เดอะไพร์เออร์ออฟไซออน...คือองค์กรที่มีอยู่จริง...ผลงานทางศิลปะ สถาปัตยกรรม เอกสาร และพิธีกรรมต่างๆ ที่บรรยายไว้ในนวนิยายเล่มนี้ถูกต้องตามความเป็นจริงทั้งสิ้น' อย่างไรก็ตามผู้อ่านคงต้องใช้วิจารณญาณพอสมควรในการที่จะเชื่อและสรุปความตามที่คุณเขียนพยายามจะนำเสนอ เพราะหลักฐานที่คุณเขียนได้มานั้นแม้จะเป็นเอกสารที่มีอยู่จริง แต่นั่นก็แค่การปะติดปะต่อประวัติศาสตร์และเติมเต็มช่องว่างของความเชื่อให้ดูสมบูรณ์ขึ้นเท่านั้น

อ่านเพื่อความบันเทิงและความรู้ น่าจะทำให้เกิดประโยชน์มากกว่าครับ...

เจ้าของ ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
บรรณาธิการประจำฉบับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธาชัย ยิ้มประเสริฐ
ผู้ช่วยบรรณาธิการ เพ็ญพงศ์ สุขโชคศิริชัยพร
 ดาวิษา ศรีธัญรัตน์

ISSN 0858-7795

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพันธ์ จีราธิวัฒน์ รองศาสตราจารย์ ประทุมพร วัชรเสถียร
รองศาสตราจารย์ วิมลวรรณ ภัทโรดม

สถานที่พิมพ์ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดจำหน่าย ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักงาน ชั้น 3 อาคารวิทย์พัฒนา ห้อง 302
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท เขตปทุมวัน
 กรุงเทพฯ 10330
 โทร. 0-2218-3922-3
 โทรสาร. 0-2215-3580
 อีเมล: ces@chula.ac.th
 เว็บไซต์: <http://ces.chula.ac.th>

Owner	Centre for European Studies Chulalongkorn University
Guest Editor	Asst. Professor Ph.D. Suthachai Yimprasert Yimprasert
Assistant Editor	Penpong Sukchoksirichaiporn Dawisa Sritanyarat

ISSN 0858-7795

Advisors

Associate Professor Dr. Suthiphand Chirathivat
Associate Professor Prathoomporn Vajrasthira
Associate Professor Vimolvann Phatharodom

Printing	Chulalongkorn University Printing House
-----------------	---

Distributor	Chulalongkorn Book Centre
--------------------	---------------------------

Office	3 rd Floor, Vidyabhathana Building Chulalongkorn University Phya Thai Road, Patumwan Bangkok 10330 Tel. 0-2218-3922-3 Fax. 0-2215-3580 E-mail: ces@chula.ac.th http://ces.chula.ac.th
---------------	---

การส่งบทความหรืองานวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารยุโรปศึกษา

ท่านที่ประสงค์จะส่งบทความหรืองานวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารยุโรปศึกษาสามารถส่งต้นฉบับบทความเกี่ยวกับยุโรปในสาขาประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ความยาว 10-20 หน้ากระดาษ A4 และบทคัดย่อความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ A4 ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บรรจุในแผ่นดิสก์เกตซึ่งใช้โปรแกรม Microsoft Word พร้อมทั้งส่งประวัติการศึกษา การทำงานและตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบันมาที่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธาสัย ยิ้มประเสริฐ
รองผู้อำนวยการฝ่ายสิ่งพิมพ์และการศึกษา
ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ชั้น 3 อาคารวิทย์พัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พญาไท กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์ 0 2218 3922-3
โทรสาร. 0 2215 3580
หรือที่ ces@chula.ac.th

**Article to be published
in the Journal of European Studies**

Shall you be interested to have your article or research paper focusing on European Studies in the field of History, Culture, Economics, Law, and Political Science, published in Journal of European Studies, Chulalongkorn University, please send your work and C.V. in the diskette form written in Microsoft Word to the address given below. Please make sure that your article or research paper included its one page long abstract is about 15-20 A4 pages long.

Assistant Professor Dr. Suthachai Yimprasert
Deputy Director of Publication and Educational Affairs
Centre for European Studies
3rd Floor, Vidyabhathna Bldg.
Chulalongkorn University
Phya Thai Road, Bangkok, 10330
Tel: 0 2218 3922-3
Fax: 0 2215 3580
E-mail: ces@chula.ac.th

**Subscription Form for
Journal of European Studies
Centre for European Studies at Chulalongkorn University**

Name (Mr./Mrs./Ms.)

Company Name

Address

.....

Tel. No. Fax No.

I subscribe to the Journal of European Studies for

☐ 1 year 180 baht for Vol. 13 2005 (bi-annually)

☐ 2 years 340 baht for Vol. 13 & 14, 2005 - 2006

Cost of Postage* excluded (Asia: 4\$, Europe: 5\$, America: 7\$,
Australia: 5\$)

Payment

☐ I would like to pay by cash in person.

☐ I enclose a money order for 180 Baht (Hundred and Eighty).

☐ I enclose a money order for 340 Baht (Three Hundred and Forty)

pay to the order of **"Centre for European Studies at**

Chulalongkorn University" via Chulalongkorn University Post Office

Signature

Date/...../.....